

49/2012

Sananvapausrikkokset, vainoaminen ja viestintärauhan rikkominen

Lausuntotiivistelmä

*oikeusministeriö
justitieministeriet*

Sananvapausrikkokset, vainoaminen ja viestintärauhan rikkominen

Lausuntotiivistelmä

22.8.2012

Julkaisun nimi	Sananvapausrikokset, vainoaminen ja viestintärauhan rikkominen Lausuntotiivistelmä		
Tekijä	Johanna Hossa		
Oikeusministeriön julkaisu	49/2012 Mietintöjä ja lausuntoja		
OSKARI numero	OM 16/41/2011	HARE numero	OM025:00/2011
ISSN-L	1798-7105		
ISSN (PDF)	1798-7105		
ISBN (PDF)	978-952-259-235-4		
URN	URN:ISBN:978-952-259-235-4		
Pysyvä osoite	http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-259-235-4		
Asia- ja avain-sanat	rikoslaki, viestintärauhan rikkominen, ilkivalta, sananvapaus, yksityiselämää loukkaava tiedon levittäminen, kunnianloukkaus, vainoaminen		
Tiivistelmä	<p>Oikeusministeriö asetti 30.9.2011 työryhmän, jonka tehtävänä oli arvioida sananvapausrikoksia koskevan lainsäädännön tarkistustarpeet Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen ratkaisukäytännön pohjalta, ja rikoslainsäädännön mahdollisia tarkistustarpeita modernilla viestintäteknologialla toteutettavaa yksityisyyteen kohdistuvaa häirintää ja ilkivaltaa sekä muutakin vakavaa häirintäkäyttäytymistä vastaan. Lisäksi työryhmän tuli arvioida sitä, edellyttääkö Euroopan neuvoston yleis-sopimuksen naiseen kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan ehkäisemisestä ja torjumisesta (CETS 210) 34 artiklan velvoite säätää vainoaminen (stalking) rangaistavaksi, rikoslain muuttamista ja onko tällaiselle muutokselle kansallisia perusteita. Työssä oli otettava huomioon rikoslain kokonaisuudistuksessa noudatettavat yleiset periaatteet.</p> <p>Työryhmän puheenjohtajana toimi lainsäädäntöneuvos Matti Marttunen oikeusministeriöstä. Työryhmän jäseninä olivat lainsäädäntöneuvos Jussi Matikkala (oikeusministeriö), valtiosyyttäjä Mika Illman (valtakunnansyyttäjänvirasto), poliisitar kastaja Heidi Kankainen (sisäasiainministeriö), asianajaja Mari Lampenius (Suomen Asianajajaliitto), käräjätuomari Anne Niemi (Vantaan käräjäoikeus) ja dosentti Päivi Tiilikka (Helsingin yliopisto).</p> <p>Työryhmän toimikausi oli 3.10.2011 – 16.4.2012. Työryhmä kokoontui 8 kertaa. Työryhmä kuuli työnsä aikana johtava psykologi Katja Björklundia, Elisa Oyj:ta, Ihmisoikeusliittoa, liikenne- ja viestintäministeriötä, dosentti Riitta Ollilaa (Jyväskylän yliopisto), Suomen Journalistiliittoa, tietosuojavaltuutettua, Viestinnän Keskusliittoa ja vähemmistövaltuutettua.</p> <p>Työryhmä ehdotti, että rikoslain yksityisyyden, rauhan ja kunnian loukkaamista koskevaan 24 lukuun lisätään uusi viestintärauhan rikkomista koskeva rangaistus-säännös. Viestintärauhan rikkomiseen syyllistyisi se, joka häirintätarkoituksessa toistuvasti lähettää toiselle viestejä tai soittaa siten, että teko on omiaan aiheuttamaan hänelle huomattavaa häiriötä tai haittaa. Myös ilkivaltaa koskevaa säännöstä ehdotettiin täsmennettäväksi.</p>		

22.8.2012

Publikationens titel	Yttrandefrihetsbrott, olaglig förföljelse och brott mot kommunikationsfrid Remissammandrag		
Författare	Johanna Hossa		
Justitieministeriets publikation	49/2012 Betänkanden och utlåtanden		
OSKARI nummer	OM 16/41/2011	HARE nummer	OM025:00/2011
ISSN-L	1798-7105		
ISSN (PDF)	1798-7105		
ISBN (PDF)	978-952-259-235-4		
URN	URN:ISBN:978-952-259-235-4		
Permanent adress	http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-259-235-4		
Sak- och nyckelord	strafflagen, brott mot kommunikationsfrid, ofog, yttrandefrihet, spridande av information som kränker privatlivet, ärekränkning, olaglig förföljelse		
Referat	<p>Justitieministeriet tillsatte 30.9.2011 en arbetsgrupp för att bedöma behoven av att se över lagstiftningen om yttrandefrihetsbrott utifrån Europadomstolens avgörandep Praxis och de eventuella behoven av att se över strafflagstiftningen med tanke på störningar och ofog som sker med användande av modern kommunikationsteknik samt även annat allvarligt trakasserande beteende. Dessutom skulle arbetsgruppen bedöma om skyldigheten att kriminalisera förföljelse (stalkning) i artikel 34 i Europarådets konvention om förebyggande och bekämpning av våld mot kvinnor och våld i hemmet (CETS 210) kräver en ändring av strafflagen, och om det finns nationella grunder för en sådan ändring. Arbetsgruppen skulle i sitt arbete beakta de allmänna principer som iakttagits vid totalreformen av strafflagen.</p> <p>Ordförande i arbetsgruppen var lagstiftningsrådet Matti Marttunen från justitieministeriet. Medlemmar i arbetsgruppen var lagstiftningsrådet Jussi Matikkala (justitieministeriet), statsåklagare Mika Illman (riksåklagarämbetet), polisinspektör Heidi Kankainen (inrikesministeriet), advokaten Mari Lampenius (Finlands Advokatförbund), tingsdomaren Anne Niemi (Vanda tingsrätt) och docent Päivi Tiilikka (Helsingfors universitet).</p> <p>Arbetsgruppens mandatperiod var 3.10.2011 – 16.4.2012. Arbetsgruppen sammanträdde åtta gånger. Under arbetets gång hörde arbetsgruppen ledande psykologen Katja Björklund, Elisa Abp, Förbundet för mänskliga rättigheter, kommunikationsministeriet, docent Riitta Ollila (Jyväskylä universitet), Finlands Journalistförbund, dataombudsmannen, Mediernas Centralförbund och minoritetsombudsmannen.</p> <p>Arbetsgruppen föreslog att det fogas en ny straffbestämmelse om brott mot kommunikationsfrid till strafflagens 24 kap., som gäller kränkning av integritet och frid samt ärekränkning. Till brott mot kommunikationsfrid gör sig den skyldig som upprepade gånger skickar meddelanden eller ringer till någon annan i syfte att störa så att gärningen är ägnad att orsaka denne betydande störning eller skada. Preciseringar föreslogs också i bestämmelsen om ofog.</p>		

SISÄLLYS

1	Yleistä	8
1.1	Työryhmän ehdotukset	8
1.2	Lausuntopyyntö	10
2	Palautteen yleisluonnehdinta	12
3	Yksityiskohtainen palaute	18
3.1	Viestintärauhan rikkominen (RL 24:1a)	18
3.2	Yksityiselämää loukkaava tiedon levittäminen (RL 24:8-8a)	24
3.3	Kunnianloukkaus (RL 24:9-10)	39
3.4	Vainoaminen (RL 25:7a)	48
3.5	Lainkonkurrensi	59

1 Yleistä

1.1 Työryhmän ehdotukset

Oikeusministeriö asetti 30.9.2011 työryhmän, jonka tehtävänä oli arvioida sananvapausrikoksia koskevan lainsäädännön tarkistustarpeet Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen ratkaisukäytännön pohjalta, ja rikoslainsäädännön mahdollisia tarkistustarpeita modernilla viestintäteknologialla toteutettavaa yksityisyyteen kohdistuvaa häirintää ja ilkivaltaa sekä muutakin vakavaa häirintäkäyttäytymistä vastaan. Lisäksi työryhmän tuli arvioida sitä, edellyttääkö Euroopan neuvoston yleissopimuksen naiseen kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan ehkäisemisestä ja torjumisesta (CETS 210) 34 artiklan velvoite säätää vainoaminen (stalking) rangaistavaksi, rikoslain muuttamista ja onko tällaiselle muutokselle kansallisia perusteita.

Työryhmän puheenjohtajana toimi lainsäädäntöneuvos Matti Marttunen oikeusministeriöstä. Työryhmän jäseninä olivat lainsäädäntöneuvos Jussi Matikkala (oikeusministeriö), valtiosyyttäjä Mika Illman (valtakunnansyyttäjänvirasto), poliisitarkastaja Heidi Kankainen (sisäasiainministeriö), asianajaja Mari Lampenius (Suomen Asianajajaliitto), käräjätuomari Anne Niemi (Vantaan käräjäoikeus) ja dosentti Päivi Tiilikka (Helsingin yliopisto). Matikkala toimi myös työryhmän sihteerinä ja vastasi suurelta osin työryhmän mietinnön kirjoittamisesta.

Työryhmän toimikausi oli 3.10.2011 – 16.4.2012. Työryhmä kokoontui 8 kertaa. Työryhmä kuuli työnsä aikana johtava psykologi Katja Björklundia, Elisa Oyj:ta, Ihmisoi-keusliittoa, liikenne- ja viestintäministeriötä, dosentti Riitta Ollilaa (Jyväskylän yliopisto), Suomen Journalistiliittoa, tietosuojavaltuutettua, Viestinnän Keskusliittoa ja vähemmistövaltuutettua.

Työryhmä päätyi ehdottamaan, että rikoslain yksityisyyden, rauhan ja kunnian loukkaamista koskevaan 24 lukuun lisätään uusi viestintärauhan rikkomista koskeva rangaistussäännös. Viestintärauhan rikkomiseen syyllistyisi se, joka häirintätarkoituksessa toistuvasti lähettää toiselle viestejä tai soittaa siten, että teko on omiaan aiheuttamaan hänelle huomattavaa häiriötä tai haittaa. Ilkivaltarikoksen tunnusmerkistöä tarkistettaisiin.

Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen oikeuskäytännön huomioon ottamiseksi yksityiselämää loukkaavaa tiedon levittämistä ja kunnianloukkausta koskeviin rangaistussäännöksiin ehdotetaan tehtäväksi tarkistuksia. Yksityiselämää loukkaava tiedon levittäminen ehdotetaan jaettavaksi tavalliseen ja törkeään tekemuotoon. Yksityiselämää loukkaavan tiedon levittämisen ja kunnianloukkauksen perustekomuodoissa rangaistusuhkana olisi sakkoa. Kumpaankin säännökseen ehdotetaan lisättäväksi rangaistavuutta rajoittava uusi lauseke. Lausekkeiden mukaan tällaisena rikoksena ei pidettäisi yleiseltä kannalta merkittävän asian käsittelemiseksi esitettyä ilmaisua, jos sen esittäminen, huomioon ottaen sen sisältö, muoto, toisten oikeudet sekä muut olosuhteet, ei selvästi ylitä sitä, mitä voidaan pitää hyväksyttävänä. Törkeän kunnianloukkauksen ankaroittamispes-

rusteena ei enää olisi rikoksen tekeminen joukkotiedotusvälinettä käyttämällä tai muuten toimittamalla tieto tai vihjaus lukuisten ihmisten saataville.

Vapauteen kohdistuvia rikoksia koskevaa rikoslain 25 lukua ehdotetaan täydennettäväksi uudella vainoamista koskevalla rangaistussäännöksellä. Vainoamiseen syyllistyisi se, joka toistuvasti uhkaa, seuraa, tarkkailee, ottaa yhteyttä tai muuten näihin rinnastettavalla tavalla vainoaa toista siten, että se on omiaan aiheuttamaan vainotussa pelkoa tai ahdistusta. Lisäksi pakkokeinolainsäädäntöön ehdotetaan tehtäväksi esityksen aiheuttama teknisluonteinen muutos.

1.2 Lausuntopyyntö

Oikeusministeriö pyysi 3 päivänä toukokuuta 2012 päivätyllä lausuntopyyntöillä 54 viranomaiselta, organisaatiolta ja asiantuntijalta kirjallisen lausunnon työryhmän mietinnöstä. Lausuntoaika päättyi 20 päivänä kesäkuuta 2012. Lausuntoja saapui 37. Pyydetyn lausunnon antoivat:

- Liikenne- ja viestintäministeriö
- Sisäasiainministeriö
- Sosiaali- ja terveysministeriö
- Eduskunnan oikeusasiamies
- Valtioneuvoston oikeuskansleri
- Tietosuojavaltuutettu
- Valtakunnansyyttäjänvirasto
- Itä-Suomen hovioikeus
- Helsingin kärjäoikeus
- Oulun kärjäoikeus
- Pirkanmaan kärjäoikeus
- Vantaan kärjäoikeus
- Poliisihallitus
- Keskusrikospoliisi
- Varsinais-Suomen poliisilaitos
- Suomen Asianajajaliitto ry
- Suomen Lakimiesliitto ry
- Julkiset Oikeusavustajat ry
- Suomen Syyttäjäyhdistys ry
- Suomen tuomariliitto ry
- Professori Jussi Tapani
- Dosentti Riitta Ollila
- Dosentti Helinä Häkkänen-Nyholm/PsyJuridica Oy
- OTL (väit.) Riku Neuvonen
- Amnesty International Suomen osasto ry
- Enar-Finland ry
- Ensi- ja turvakotien liitto
- Julkisen sanan neuvosto
- Naisjärjestöt yhteistyössä ry
- Oikeuspoliittinen yhdistys Demla ry
- Oikeustoimittajat ry
- Päätoimittajien yhdistys ry
- Suomen Journalistiliitto
- TeliaSonera Finland Oyj
- Viestinnän Keskusliitto ry
- Terveysten ja hyvinvoinnin laitos

Lausunnon toimitti myös Exit – pois prostituutiosta ry.

Lausuntoa eivät määräaikaan mennessä antaneet:

- Valtiovarainministeriö
- Vähemmistövaltuutettu
- Salpausselän syyttäjänvirasto
- Itä-Suomen syyttäjänvirasto
- Länsi-Suomen syyttäjänvirasto
- Korkein oikeus
- Helsingin hovioikeus
- Turun hovioikeus
- Keski-Suomen käräjäoikeus
- Jokilaaksojen poliisilaitos
- Professori Dan Frände
- Professori Raimo Lahti
- Professori Kimmo Nuotio
- Dosentti Sakari Melander
- Professori Tuomas Ojanen
- Electronic Frontier Finland ry
- Ihmisoikeusinstituutti (Åbo Akademi)
- Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos

2 Palautteen yleisluonnehdinta

Sisäasiainministeriö, sosiaali- ja terveysministeriö, Valtioneuvoston oikeuskansleri, Oulun käräjäoikeus, Varsinais-Suomen poliisilaitos, Julkisen sanan neuvosto, Naisjärjestöt yhteistyössä ry, Oikeuspoliittinen yhdistys Demla ry ja TeliaSonera Finland Oyj suhtautuvat työryhmän muutosehdotuksiin myönteisesti ja kannattavat niitä sellaisinaan.

Sisäasiainministeriö toteaa, että huomioiden Suomen sitoutuminen Euroopan ihmisoikeussopimukseen ja Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen (EIT) oikeuskäytäntöön sisäasiainministeriö voi yhtyä mietinnössä esitettyyn näkemykseen, että sananvapausrikkoihin liittyvät muutokset ovat kokonaisuutena arvioiden perusteltuja. Suomea koskevat langettavat EIT-tuomiot sananvapauden liittyen ovat luoneet paineen säännösten kansalliseen arviointiin. EIT on kiinnittänyt huomiota mm. vankeusrangaistusuhkaan "yksityiselämää koskevan tiedon levittäminen" ja "kunnialoukkaus"-rikoksissa. Vankeusrangaistusuhka on nähty ongelmalliseksi tiedotusvälineitä koskevissa tapauksissa huomioitaessa sananvapauden merkitys demokraattisessa yhteiskunnassa ja lehdistön rooli sananvapauden käyttäjänä.

Sisäasiainministeriö kiinnittää kuitenkin huomioita siihen, että Suomen oikeusjärjestelmässä henkilön perus- ja ihmisoikeuksien suojaamiseksi on poliisin esitutkinnassa käyttämät pakkokeinot kytketty rikoksen vakavuuteen. Mitä vakavammin puututaan henkilön oikeuspiiriin, sitä ankarammin rangaistavaa rikosepäilyä edellytetään. Perusmuotoisista "yksityiselämää koskevan tiedon levittäminen" ja "kunnialoukkaus" -rikoksista vankeusuhkan poistaminen tarkoittaisi, että perusmuotoisten mukaiset em. rikokset eivät olisi moitittavuudeltaan yhtä vakavaksi katsottavia kuin tällä hetkellä. Näin ollen poliisin pakkokeinot tällaisen rikosepäilyn selvittämiseksi kaventuisivat. Esitutkinnassa ei voitaisi suorittaa esimerkiksi kotietsintää epäillyn kotona sijaitsevaan tietokoneeseen, joka voisi olla yksittäistapauksessa rikoksen selvittämisen kannalta ratkaiseva. Käytännössä, kuten mietinnössä todetaan, kotietsintää käytetään kuitenkin harvoin eikä tuomioistuinkaan ole tuominnut vuonna 2009 kuin kaksi kertaa perusmuotoisesta kunnialoukkausrikoksesta vankeutta. Poikkeaminen EIT:n oikeuskäytännöstä ja ihmisoikeustulkintaa ohjaavasta sananvapauslinjasta vaatisi painavia EIS:n 10 artiklan 2 kappaleen "välttämättömyys"-perusteita perusmuotoisissa rikoksissa vankeusuhkan säilyttämiseksi.

Sosiaali- ja terveysministeriö toteaa, että hallituksen esityksen muotoon kirjoitetut lakimuutosehdotukset ovat kannatettavia eikä sillä ole lisättävää esitykseen.

Tietosuojavaltuutettu toteaa, että tietojen hankinnassa yleinen esiteko on tietomurto ja erityisiä tiedonhankinnan kiellettyjä tekotapoja ovat viestintäsalaisuuden loukkaus ja salakuuntelu ja -katselu. Käsittelyvaiheen kiellettyjä tekotapoja määritellään henkilötietojen rikoksissa ja rikkomuksissa. Henkilötietojen levittämiseen liittyy perinteinen salassapitovelvollisuus ja viime kädessä tässä käsiteltävät sananvapausrikkokset. Tällainen kuvaus on perusteltu siitä syystä, että siinä liitetään yhteen merkittävimmät samaa

oikeushyvää suojaavat rikostunnusmerkit. Suojattavana oikeushyvä on yksityiselämän suoja ja muut yksityisyyden suojaa turvaavat perusoikeudet (perustuslaki 10 §).

Kun henkilötietolakia sovelletaan henkilötietojen automaattiseen käsittelyyn, joka kattaa hyvin monenlaisten henkilötietojen sähköisen käsittelyn, on käytännön ongelmana varsinkin tietoverkkoviestinnässä se, milloin sovelletaan henkilötietolakia ja EU:n direktiiviä (95/46/EY) ja milloin on kyse yksityisten kansalaisten sananvapauden käytöstä. Tästä hyvänä esimerkkinä EYT:n ennakkopäätös ns. Lindqvist -jutussa (EYT C-101/01), jossa vahvistettiin se, että lähinnä henkilökohtaisen kotisivun ylläpitäminen, jossa oli tietoja muista henkilöistä, oli direktiivin soveltamisalaan kuuluvaa automatisoitua henkilötietojen käsittelyä eikä siihen voitu soveltaa direktiivin 3 artiklan 2 kohdan ns. henkilökohtaisen käsittelyn poikkeusta. Sananvapausoikeudelliset näkökulmat ja asianmukaisen tasapainon aikaansaamisen yksityiselämän suojan kanssa EYT jätti kansallisen lainsäädännön ja täytäntöönpanon tehtäväksi.

Valtakunnansyyttäjänvirasto toteaa, että ihmisoikeustuomioistuin on terävöittänyt ja osin muuttanutkin suhtautumistaan siihen, miten sananvapautta asianmukaisesti toteutetaan demokraattisessa yhteiskunnassa. Kaiken taustalla on siis demokratia ja sen toimivuus.

Valtakunnansyyttäjänvirasto toteaa, että työryhmän mietintö on laadittu hallituksen esityksen muotoon. Hallituksen esityksen tärkein funktio on tarjota kansanedustajille riittävät tiedot päätöksenteon pohjaksi. Hallituksen esitys toimii eduskunnassa valmistelun ja päätöksenteon perustana. Sen lisäksi se palvelee lakiehdotuksista käytävää yhteiskunnallista keskustelua. Hallituksen esityksen edellä mainittujen tarkoitusten toteuttamiseksi esitykseen tulisi Valtakunnansyyttäjänviraston käsityksen mukaan asian jatkovalmistelussa sisällyttää lyhyt johdanto siitä oikeudellisesta mekanismista, joka on nyt johtamassa esitettyihin lainmuutoksiin ikään kuin välttämättömänä seurauksena ihmisoikeustuomioistuimen ratkaisuksista.

Edellä mainittu johdanto olisi tarpeen senkin vuoksi, että asian eduskuntakäsittelyssä saattaa nousta esiin kysymys siitä, millä toimivallalla ihmisoikeustuomioistuimen "vaaleilla valitsemattomat tuomarit" voivat (edes välillisesti) asettaa demokraattisen yhteiskunnan toimivuuden nimissä sopijavaltioille nyt kysymyksessä olevia uusia velvoitteita – varsinkaan kun velvoitteita ei ole mahdollista perustaa suoraan ihmisoikeussopimuksen tekstin normaalisti ymmärrettävään sisältöön. Voitaneen myös kysyä, missä määrin ihmisoikeustuomioistuimen ratkaisukäytännön muutoksiin perustuva kehitys on ollut eduskunnan ennakoitavissa ihmisoikeussopimukseen liittyttäessä.

Vastaavasti edellä mainittuun johdantoon tulisi Valtakunnansyyttäjänviraston mukaan sisällyttää lyhyt kuvaus Euroopan neuvoston parlamentaarisen yleiskokouksen oikeudellisesta asemasta ja suhteesta eduskuntaan sekä valtion suvereniteettiin. Tämä olisi senkin vuoksi tarpeen, että työryhmän mietinnössä on suhtauduttu hyvin vakavasti kunnianloukkausten dekriminialisointia koskevaan Euroopan neuvoston parlamentaarisen yleiskokouksen päätöslauselmaan 1577 (2007) "Towards decriminalisation of defamation". Päätöslauselman mukaan sananvapauden käyttämiseen liittyvistä rikoksista ei tulisi tuomita ainakaan vankeusrangaistuksia, ja joka tapauksessa ne tulisi myöhemmin dekriminalisoida kokonaan.

Valtakunnansyyttäjänvirasto ei edellä todetuilla huomautuksillaan ja toivomuksillaan pyri riitauttamaan niitä perusteltuja johtopäätöksiä, joita työryhmän toimeksianto koskee ja joihin työryhmä on päätenyt. Pluralismin ja avarakatseisuuden vaatimukset kuitenkin edellyttävät asioiden monipuolista tarkastelua ja sitä, ettei ihmisoikeustuomioistuimen, saati Euroopan neuvoston parlamentaarisen yleiskokouksen, kannanottoja hyväksytä demokraattisessa päätöksenteossa lainmuutosten pohjaksi kritiikittömästi ilman keskustelua. Hallituksen esityksen tulisi olla keskeisessä asemassa keskustelun herättäjänä.

Itä-Suomen hovioikeus toteaa hyväksyvänsä esityksen tavoitteet ja pitävänsä ehdotuksia tavoitteiden kannalta pääasiassa onnistuneina.

Oulun kärjäoikeus toteaa pitävänsä työryhmän ehdotuksia kannatettavina ja hyvinä.

Pirkanmaan kärjäoikeus toteaa, että esityksellä on ilmaisuvapauteen liittyvien rikosten osalta pyrkimyksenä saattaa rikoslain säännökset sellaisiksi, että niiden soveltaminen olisi linjassa Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen (EIT) ratkaisukäytännön kanssa. Kärjäoikeus pitää tavoitetta erittäin kannatettavana.

Vantaan kärjäoikeus toteaa pitävänsä työryhmän ehdotuksia pääosin kannatettavina.

Varsinais-Suomen poliisilaitos toteaa, että pääpiirteissään esitystä voidaan pitää hyvänä ja nykytekniikan muodot viestinnässä aiempaa paremmin huomioivana. Sen sijaan poliisilaitos pitää arvioita poliisin työmäärän kasvun osalta liian varovaisina, vaikka tarkkaa arviota ei pystytä tekemään.

Suomen Asianajajaliitto ry toteaa, että kokonaisuudessaan mietintö on hyvin laadittu. Asianajajaliitto haluaa kuitenkin kiinnittää huomiota muutamiin kohtiin koskien työryhmän muutosesityksiä yksityiselämää loukkaavan tiedon levittämisen ja kunnianloukkauksen osalta.

Suomen Lakimiesliitto ry pitää mietinnössä ehdotettuja uudistuksia yleisesti ottaen kannatettavina.

Suomen Syyttäjäjhdistys ry:n näkemyksen mukaan esitetyt rangaistussäännökset, erityisesti vainoaminen, tulevat merkittävässä määrin lisäämään poliisin, syyttäjien ja tuomioistuinten työtä. Työryhmä on esityksensä vaikutuksia arvioidessaan tuonut esille, että käytännössä vainoamista koskevan tutkintapyynnön tekemisen yhteydessä saatetaan samalla saattaa vireille lähestymiskieltoa koskeva asia. Yhdistys on samaa mieltä. Mitään kustannussäästöä ei asiassa ole kuitenkaan odotettavissa, ei missään muodossa, eikä millään aikajänteellä. Työryhmän arvio juttumäärän lisääntymisestä 200 jutulla/vuosi on yhdistyksen näkemyksen mukaan aivan liian ruusuinen ja optimistinen. Yhdistyksen käsityksen mukaan juttuja saattaa tulla huomattavasti arvioitua enemmän, jopa tuhansia. Tutkintapyyntöihin liitetyt teot on tutkittava tapauskohtaisesti, niissä on kussakin tapauksessa tehtävä tapauskohtainen syyteharkinta, ja kärjillä jokainen väitetty teko tulee erikseen arvioitavaksi. Kysymys on näissä tapauksissa pitkälti näytön arvioinnista ja esittämisestä. Näin ollen on vaikea yhtyä työryhmän käsitykseen siitä, että asiassa tältäkin osin kyettäisiin saavuttamaan mitään työajan säästöä. Mikäli esitetyt uudistukset

toteutetaan, on selvää, että niiden hoitamisesta tulee aiheutumaan syyttäjille lisää työtä. Syyttäjiä tarvitaan lisää. Yhdistys edellyttää, että lisätyön vaatimat resurssit tulee myöntää syyttäjälaitokselle. Asian jatkovalmistelussa tulee tarkemmin arvioida lisäresurssien määrä.

Suomen Tuomariliitto ry hyväksyy valtaosin esityksen siinä mainituilla perusteilla. Tuomariliiton näkemyksen mukaan uudet ja uudistetut säännökset täydentävät tämän hetkistä lainsäädäntöä.

Professori Jussi Tapani toteaa, että kolmen erilaisen rikostyyppin arviointi samassa mietinnössä on johtanut siihen, että rangaistavuuden alaan tehtävien muutosten perusteita ei käsitellä kaikilta osin yhtä perusteellisesti. Tähän näyttäisi vaikuttaneen myös se tosiasia, että osa muutoksista saattaa olla rikosoikeudellisesti vaivattomammin perusteltavissa kuin johonkin toiseen säännökseen ehdotettavat muutokset. Tapani pitää ymmärrettävänä, että sananvapauden, kunnian ja yksityiselämän suojan väliset kysymykset ovat vieneet mietinnössä eniten tilaa. Työryhmä on nähnyt poikkeuksellisen runsaasti vaivaa sen perustelemiseksi, miksi kunnialoukkauksen ja yksityiselämää loukkaavaa tiedon välittämistä koskevaa rangaistavuuden alaa kavennetaan ja rangaistusasteikkoa muutetaan. Sananvapauden, kunnian ja yksityiselämän suojan tasapainon etsiminen ja punnitseminen edellyttävät huolellista harkintaa niin lainsäädäntöä muutettaessa kuin lakia sovellettaessa. Voidaan jopa väittää, että juuri näissä rikostyypeissä rikosoikeusjärjestelmä ja rikoslainsäätäjät joutuvat hyvin vaativan tehtävän eteen. Miten pitäisi tulkita EIT:n massiivista oikeuskäytäntöä ja pystyä lukemaan myös tiettyjä hiljaisia signaaleja tulevasta kehityksestä?

Rangaistavuuden alaan tehtävien muutosten puolesta ja vastaan puhuvien seikkojen arviointi ei Tapanin mielestä ole täysin yhteismitallista. Tapani katsoo, että yhteismitattomuus ei ole ongelma, koska tarkasteltavana olevien rikostyyppien erityispiirteet johtavat väistämättä eriytyvään arviointiin. Tietynlaista yhteismitattomuutta kompensoi Tapanin mukaan myös se, että ehdotettujen säännösten yksityiskohtaiset perustelut antavat monenlaisia tulkinta-argumentteja lainsoveltamisen tueksi.

Dosentti Riitta Ollila toteaa, että säännösehdoituksissa ja niiden perusteluissa pyritään saattamaan rikoslain kunnian ja yksityiselämän loukkaamista tarkoittavat säännökset EIT:n käytännön ja Euroopan neuvoston kunnianloukkauksen dekriminalisointia koskevan suosituksen 1577(2007) edellyttämälle tasolle. Säännösehdoitukset eivät toteuta näitä tavoitteita riittävästi.

Ollila toteaa, että viimeaikaisissa EIT:n tuomioissa Suomea on arvosteltu rikosoikeudellisten keinojen käytöstä yhdessä niihin liittyvien korkeiden vahingonkorvausten kanssa. Kansallinen harkintamarginaali menetetään rikosoikeudellisten keinojen takia eikä muiden sananvapauteen puuttumisen perusteiden arvioinnille jää sijaa. Euroopan neuvoston piirissä tapahtuvan kehityksen perusteella rikosoikeudellisista keinoista joudutaan ehkä luopumaan ja korvaamaan ne siviilioikeudellisilla keinoilla. Tässä mietinnössä ei vielä arvioida vaihtoehtoisten siviilioikeudellisten keinojen käyttöä. Jos lievemmätkin tapaukset antavat mahdollisuuden rikosoikeudellisten keinojen käyttöön, näihin nähden vakavammat tapaukset johtavat ankariin seuraamuksiin, joista sitten tulee langettavia päätöksiä EIT:sta.

OTL Riku Neuvonen toteaa, että yksityiselämää ja kunniaa suojaavan lainsäädännön kokonaisarviointi on erittäin tarpeellista Suomen EIT:ltä saamien ratkaisujen vuoksi. Yleisellä tasolla Neuvonen toivoisi jatkovalmistelussa huomion kiinnittämistä nimenomaan perustelujen kehittämiseen. Kunnianloukkauksen määritelmät ja perustelut ovat rakentuneet vuosikymmeniä vanhojen tulkintojen perusteella. Neuvonen toteaa, että hänen käsityksensä mukaan EIT on kiinnittänyt huomiota nimenomaisesti suomalaisten tuomioistuimien argumentaatioon ja oikeuskirjallisuudessa on ongelmaksi esitetty, että perustelut ovat ajalta ennen Suomen liittymistä Euroopan ihmisoikeussopimukseen ja ennen perusoikeusuudistusta. Tässä suhteessa Neuvonen pitää ongelmallisena sitä, että rikoslain kokonaisuudistuksessa ja osittain myös työryhmän mietinnössä esiintyy ajatus, että rikoslain uudistuksessa uudistetut pykälät ovat ihmis- ja perusoikeuksien mukaisia, vaikka esitöissä nojaututaan koko ajan myös vanhoihin perusteluihin. Neuvonen pitää olennaisena, että jatkovalmistelussa nimenomaisesti perustelujen kautta säännökset saatetaan vastaamaan EIS:ssa, perustuslaissa ja EIT:n tulkintakäytännössä esiintyvää linjaa.

Neuvonen toteaa, että yksi kysymys on esityksessä sivutut opit henkilön aseman vaikutuksesta punnintaan, julkisen tai yksityisen paikan vaikutuksesta, yhteiskunnallisesti merkittävän tilanteen vaikutuksesta ja vielä vaikkapa esimerkiksi suostumusopista osana harkintaa. Yhtenä ongelmana EIT:n kanssa Suomella on ollut näiden oppien jäsenymättömyys ja se näyttäisi jatkuvan osaltaan myös työryhmän esityksessä. Jatkovalmistelussa olisi toivottavaa, että oikeuskirjallisuudessa esitetyt punnintamalleja hyödynnettäisiin siten, että uudistettujen säännösten tulkinnassa voitaisiin nojautua EIS:n ja EIT:n käyttämiin kriteereihin.

Enar-Finland ry yhtyy mietinnössä ilmaistuun huoleen kansallisen lainsäädännön ongelmista ja erityisesti Suomen saamien lukuisten Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen antamien langettavien tuomioiden osoittamiin puutteisiin arvioitaessa erityisesti sananvapauden ja muiden moniarvoisen ja demokraattisen yhteiskunnan perusarvojen kolliotilanteita.

Julkisen sanan neuvosto toteaa, että sillä ei ole huomautettavaa työryhmän esityksiin.

Naisjärjestöt yhteistyössä ry toteaa, että ehdotetut lainsäädäntöuudistukset ovat linjassa väkivallan uhrien tukipalveluilta vuosien mittaan saadun palautteen kanssa.

Oikeustoimittajat ry toteaa, että Suomen saamat 17 langettavaa päätöstä sananvapausloukkauksista osoittavat, että tähän mennessä tuomioistuimet eivät ole onnistuneet löytämään oikeaa tasapainoa sananvapauden sekä yksityisyyden ja/tai kunnian suojan välillä. Oikeustoimittajat ry katsoo, että Suomen lainsäädäntö on ollut tähänkin asti kutaquinkin kunnossa. Ongelma on pikemminkin ollut säännösten tulkinnassa.

Päätoimittajien yhdistys ry toteaa kannattavansa työryhmän tavoitteita sananvapausrikosten uudistamisessa. Kuten työryhmäkin toteaa, Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen ratkaisujen valossa suomalainen oikeuskäytäntö kaipaa korjaamista. Työryhmän ehdotukset ovat pääsääntöisesti oikeansuuntaisia ja tasapainottavat perusoikeuksien tulkintaa nykytilaa paremmin. On syytä yhtenäistää kunnianloukkauksien ja yksityiselämää loukkaavan tiedon levittämisen sääntelyä.

Suomen Journalistiliitto pitää erinomaisena tavoitetta ottaa EIT:n linjaukset paremmin huomioon suomalaisessa lainsäädännössä. Journalistiliitto muistuttaa, että Suomen saamien langettavien päätösten syy on ollut pikemminkin soveltamiskäytännössä, joten välttämätöntä tarvetta lainsäädännön muuttamiseen ei ole lukuun ottamatta sitä, että EIT on pitänyt ongelmallisena vankeusrangaistuksen mahdollisuutta mediavapausasioissa.

Viestinnän Keskusliitto ry toteaa, että työryhmän näkemys sananvapausringkossäännösten uudistamistarpeesta on oikeasuuntainen ja tervetullut. Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen sananvapautta koskeva ratkaisukäytäntö on otettava nykyistä paremmin huomioon paitsi lainkäytössä, myös säännösten sanamuodoissa. Mietinnön keskeisin heikkous on kunnianloukkauksen ja yksityiselämää loukkaavan tiedon levittämisen törkeiden tekemuotojen eli ankaroittamisperusteiden määrittely. Kuten ihmisoikeustuomioistuimien on edellyttänyt, vankeusrangaistuksen mahdollisuus on sananvapausringosten osalta jätävä käyttöön vain hyvin poikkeuksellisissa tilanteissa. Tulkintaa tulisi perusteluissa ohjata siihen suuntaan, että tiedotusvälineissä tehtyjen rikosten arvioinnissa olisi lähtökohtana rikosten perustekomuoto, ei törkeä tekemuoto.

Viestinnän Keskusliitto ry esittää, että oikeusministeriö seuraisi rangaistuskäytännön muutoksia esimerkiksi viiden vuoden välein toteutettavalla seurannalla. Tavoitteena uudistuksessa tulisi olla Euroopan neuvoston kehotuksen mukaisesti se, ettei mediarikokista tuomita vankeutta.

3 Yksityiskohtainen palaute

3.1 Viestintärauhan rikkominen (RL 24:1a)

Työryhmä on esittänyt, että rikoslain yksityisyyden, rauhan ja kunnian loukkaamista koskevaan 24 lukuun lisättäisiin uusi viestintärauhan rikkomista koskeva rangaistus-säännös. Viestintärauhan rikkomiseen syyllistyisi se, joka häirintätarkoituksessa toistuvasti lähettää toiselle viestejä tai soittaa siten, että teko on omiaan aiheuttamaan hänelle huomattavaa häiriötä tai haittaa. Rangaistusuhaksi säädettäisiin sakkoa tai vankeutta enintään kuusi kuukautta. Ilkivaltaa koskevan rikoslain 17 luvun 13 §:n 2 kohtaa ehdotetaan vastaavasti täydennettäväksi viestien lähettämällä. Ilkivaltaa olisi ehdotetun rikoslain 17 luvun 13 §:n 2 kohdan mukaan häiriön aiheuttaminen lähettämällä viestejä tai soittamalla puheluita virastoon, toimistoon, liikkeeseen tai muuhun vastaavaan paikkaan.

Lausunnonantajista sisäasiainministeriö, sosiaali- ja terveysministeriö, Valtioneuvoston oikeuskansleri, tietosuojavaltuutettu, Itä-Suomen hovioikeus, Helsingin kärjäoikeus, Oulun kärjäoikeus, Pirkanmaan kärjäoikeus, Vantaan kärjäoikeus, Poliisihallitus, Keskusrikospoliisi, Varsinais-Suomen poliisilaitos, Suomen Asianajajaliitto ry, Suomen Lakimiesliitto ry, Suomen Tuomariliitto ry, professori Jussi Tapani, dosentti Riitta Ollila, Amnesty International Suomen osasto ry, Ensi- ja turvakotien liitto, Julkisen sanan neuvosto, Naisjärjestöt yhteistyössä ry, Oikeuspoliittinen yhdistys Demla ry, Oikeustoimittajat ry, Päätoimittajien yhdistys ry, Suomen Journalistiliitto, TeliaSonera Finland Oyj, Viestinnän Keskusliitto ry ja Exit – pois prostituutiosta ry kannattavat työryhmän ehdotusta. Liikenne- ja viestintäministeriö, Eduskunnan oikeusasiamies, Valtakunnansyyttäjänvirasto, Julkiset oikeusavustajat ry, Suomen Syyttäjäyhdistys ry, OTL Riku Neuvonen sekä EnarFinland ry esittävät säännökseen muutoksia.

Liikenne- ja viestintäministeriön näkemyksen mukaan nimike ”viestintärauhan rikkominen” on epäselvä ja harhaanjohtava. Esitetyssä viestintärauhan rikkomista koskevassa säännöksessä on kyse toistuvista yhteydenotoista, joilla on negatiivisia seurauksia. Liikenne- ja viestintäministeriö esittää, että nimike viestintärauhan rikkominen muutetaan ”häiritseväksi viestinnäksi”. Ministeriö on täten samalla kannalla työryhmän kuulemien asiantuntijoiden kanssa siitä, että rikosnimike viestintärauhan rikkominen antaa väärän kuvan siitä, mitä kriminalisointi koskee. Kyse on erityisesti häiritsemisestä eikä rauhasta viestiä.

Eduskunnan oikeusasiamies toteaa, että ehdotettu viestintärauhan rikkominen epäilemättä vastaa esityksen tavoitteeseen asettaa häiriötarkoituksessa toteutettu viestintä samaan asemaan riippumatta siitä, onko kohdehenkilö kotirauhan suojaamassa tilassa vai ei. Kun soittamalla ja matkapuhelinviestejä lähettämällä toteutettu häirintä on poistettu kotirauhan rikkomista koskevasta säännöksestä, toteutuu em. keinoin kotirauhan piiriin tapahtuva häirintä ehdotetun viestintärauhan rikkomisen tunnusmerkistön kautta.

Oikeusasiamies huomauttaa, että viestintärauhan rikkomisen tunnusmerkistön mukaan häirintätarkoituksin lähetetyn viestin tai soittamisen on oltava omiaan aiheuttamaan ”huomattavaa” häiriötä tai haittaa. Ilkivaltaa koskevaan rikoslain 17 luvun 13 §:n 2 kohdan viestein tai soitoin toteutettavaan virastoon, toimistoon, liikkeeseen tai muuhun vastaavaan paikkaan kohdistuvaan häirintään riittää, kun toiminta ”aiheuttaa häiriötä”. Oikeusasiamiehen mukaan näyttää siltä, että virastoihin ym. paikkoihin kohdistuva häiriö voi joissakin tilanteissa toteutua alhaisemmalla kynnyksellä kuin kotirauhan piiriin kohdistuvana. Voi kysyä, onko sääntely oikeasuhtaista, kun kotirauhan tulisi nauttia oikeusjärjestelmässämme erityistä suojaa, mitä ilmentää muun muassa perustuslain 10 §.

Oikeusasiamies katsoo, että poliisilain (872/2011) 5 luvun 9 §:n 3 kohta vaatii samanlaisen muutoksen kuin on ehdotettu pakkokeinolain (806/2011) 10 luvun 7 §:n 1 momentin 3 kohdan viittaussäännös.

Valtioneuvoston oikeuskansleri toteaa, että vuoden 2014 alussa voimaan tulevan poliisilain (872/2011) 5 luvun 9 §:n 3 kohdan mukaan poliisi saa kohdistaa rikoksen estämiseksi televalvontaa henkilön suostumuksella tämän hallinnassa olevaan telesoitteesseen tai telepäätelaitteeseen, kun jonkun voidaan lausumiensa tai muun käyttäytymisensä perusteella perustellusti olettaa syyllistyvän telesoitetta tai telepäätelaitetta käyttäen tehtävään lähestymiskiellon rikkomiseen, rikoslain 17 luvun 13 §:n 2 kohdassa tarkoitettuun ilkivaltaan tai mainitun lain 24 luvun 1 §:n 3 kohdassa tarkoitettuun kotirauhan rikkomiseen. Kun työryhmä ehdottaa viimeksi mainitun lainkohdan kumoamista ja uuden viestintärauhan rikkomista koskevan rangaistussäännöksen säätämistä, aiheutuisi tästä ilmeisesti tarve muuttaa kerrottua uuden poliisilain säännöstä. Työryhmä ei kuitenkaan ole tällaista esittänyt tai mainittua menettelyään mietinnössään perustellut.

Tietosuojavaltuutettu toteaa, että ajatuksena ehdotuksessa on se, että viestintärauha olisi kotirauhasta riippumaton oikeushyvä eikä sidottu tiettyyn paikkaan eli kotirauhan piiriin. Tässä suhteessa ehdotus on erittäin perusteltu ja nostaa ansiokkaasti viestintärauhan erilliseksi oikeushyväksi. Tietosuojavaltuutetun mielestä viestintärauhasta on ensisijaisesti kyse myös sähköisen viestinnän tietosuojalain 26 §:n 1 momentissa, jossa suoramarkkinointi säännöksessä yksilöityjen sähköisten viestintävälineiden osalta edellyttää suostumusta (opt-in). Se, että henkilöllä on puhelinnumero numerotiedustelussa yleisesti saatavilla, ei oikeuta käyttämään sähköistä viestintätapaa (esim. tekstiviestit) markkinoinnissa. Sen sijaan samaa puhelinnumeroa (kännykkänumero) voidaan käyttää perinteisessä puhelinmyynnissä, jollei liittymän käyttäjä ole sitä kieltänyt (opt-out). Markkinointi ilman edellä mainittua suostumusta on säädetty rangaistavaksi sähköisen viestinnän tietosuojalain 42 §:n 2 momentin 8 kohdassa. Useimmiten nämä tapaukset ratkeavat tietosuojavaltuutetun huomautuksella eikä näissä tapauksissa ole ollut kyse häirintätarkoituksesta, jolloin tämä ehdotettu tunnusmerkistö ei tulisi sovellettavaksi kaupallisessa kohdeviestinnässä.

Valtakunnansyyttäjänvirasto toteaa viestintärauhan rikkomista koskevan tahallisuuden osalta, että rikoslaissa tarkoitustahallisuus on yleensä ilmaistu rakenteella, joka ehdotetun säännöksen kohdalla kuuluisi: "Joka häiritäkseen toista toistuvasti lähettää ..." Vakiintuneesta kirjoitustavasta poikkeaminen ja vakiintuneen ilmaisutavan korvaaminen "häirintätarkoituksella" saattaa vähentää rikoslain johdonmukaisuutta siitä huolimatta, että myös ehdotetun ilmaisun tarkoituksena on kuvata tarkoitustahallisuutta.

Helsingin kärjäoikeus toteaa, että ehdotetun viestintärauhan rikkomisen osalta kyse on puhelin- ja matkapuhelinhäirinnän kriminalisoinnin laajentamisesta muihin viestintävälineisiin ja rangaistavuuden irrottamisesta viestin vastaanottamisesta kotirauhan suojaamalla alueella. Ilkivaltasäännöksen täydentämisen osalta yleinen ja yksityinen etu vaativat, että virastoissa, toimistoissa ja liikkeissä voidaan työskennellä rauhassa ilkivaltaiselta viesti- ja puhelinhäirinnältä. Muutokset tehostavat yksityisyyden ja rauhan suojaa ja ovat perusoikeuksien näkökulmasta perusteltuja.

Kärjäoikeus toteaa, että esitetty muutos rikoslain 17 luvun 13 §:n 2 kohtaan ilkivaltaa koskevaan säännökseen on tarpeellinen viestintäteknologian muutoksen vuoksi. Kotona tapahtuvaa viestien vastaanottamista ei ole perusteltua erottaa työpaikalla tapahtuvasta häirinnästä. Myös kotirauhan rikkomista koskevien säännösten muuttaminen on tarpeellinen esitetyllä tavalla viestintäteknologian muutoksen vuoksi. Kotona tapahtuvaa viestien saapumista ja puheluita ei ole perusteltua erottaa muualla tapahtuvasta häirinnästä.

Kärjäoikeus toteaa, että jos häiritsevään viestintään katsotaan tarpeelliseksi puuttua rikosoikeudellisin keinoin, on perusteltua luoda RL 24 lukuun oma säännöksensä viestintärauhan rikkomisesta. Rangaistavuuden tulee rajautua vakavimpiin häirinnän muotoihin. Osan ongelmasta muodostaa se, että useat vakavan häirinnän muodot ovat jo nyt rangaistavia tekoja. Häirintä ei ole vakiintunut rikosoikeudellinen käsite. Häirintäkriminalisoinnin omaksuminen merkitsee linjanmuutosta ja saattaisi johtaa vaatimuksiin muiden vastaavantyyppisten kriminalisointien säätämisestä.

Oulun kärjäoikeus pitää uudistusta kannatettavana. Ehdotus laajentaisi järkevällä tavalla häirintäviestinnän rangaistavuutta kotirauhaa häiritsevistä puhelin- ja matkapuhelinhäirinnästä muihinkin viestintävälineisiin. Rangaistavuus ei enää myöskään olisi sidottu siihen, että puhelu tai viesti vastaanotetaan kotirauhan piirissä. Kun rangaistavuuden alaa laajennetaan, saattaa tämä kuitenkin tuomioistuimen näkökulmasta tarkoittaa hienoista juttumäärän lisääntymistä. Toisaalta uudistus voi helpottaa häirintärikoksiin liittyviä näytön arvioinnin ongelmia, kun näyttöä teon kuulumisesta kotirauhan piiriin ei enää tarvitse esittää tai arvioida.

Pirkanmaan kärjäoikeus toteaa, että työtyhmän mietinnössä esitetyt viestintärauhan rikkomista koskevat uudet säännökset ovat perusteltuja.

Vantaan kärjäoikeus toteaa, että ehdotus selkiyttää oikeustilaa ja on omiaan vähentämään teknisestä kehityksestä aiheutuvia ongelmia rangaistavan käyttäytymisen määrittelyssä.

Poliisihallitus katsoo, että viestintärauhan rikkomisen lisääminen rikoslain 24 lukuun on perusteltua. Tähän saakka tapauksia on tutkittu kotirauhan rikkomisina, jolloin tunnusmerkistön toteutuminen ei aina ole esitutkinnassa ollut selvää. Rikoksen enimmäisrangaistus 6 kuukautta vankeutta mahdollistaa kotietsinnän, mutta vähäisen rangaistuksen pelotevaikutus jäänee pieneksi.

Varsinais-Suomen poliisilaitos toteaa, että häirinnän haitallisuusmäärän arvioinnin osalta voi tulla jonkin verran ongelmia tutkinnallisesti, mutta käytäntö sitten ohjanee syyttäjä-/oikeuslaitoksen päätösten kautta myös poliisin esitutkintaa.

Suomen Lakimiesliitto ry toteaa, että viestintärauhan rikkomista koskeva säännös täydentää rikoslainsäädäntöä onnistuneesti.

Julkiset oikeusavustajat ry toteaa, että tekstiviestien lähettäminen häirintätarkoituksessa on tavallista etenkin avio- ja avoliiton päättyessä puolisoiden välirikoon. Erotilanteeseen liittyy myös seikkoja, jotka edellyttävät osapuolten yhteydenpitoa, esimerkiksi yhteisestä kodista muuttaminen, yhteisen irtaimiston jakaminen ja ositus sekä lasten huollon, asumisen, elatuksen ja tapaamisoikeuden järjestäminen. Tästä syystä on usein hankalaa arvioida, onko viestin lähettämiseksi ollut perusteltu syy, vain onko lähettämiseksi ollut ainoastaan tarkoitus aiheuttaa vastaanottajalle huomattavaa häiriötä tai haittaa.

Julkiset oikeusavustajat ry toteaa edelleen, että häiritsemistarkoituksen arviointi asiayhteyden perusteella on usein vaikeaa. Syntyy tilanteita, joissa vastaanottaja tulkitsee viestin lähetetyn häirintätarkoituksessa, vaikka lähettäjällä on ollut perusteltu syy lähettää viesti, tai vastaavasti lähettäjä voi muotoilla viestin siten, että sen lähettämiseksi vaikuttaa olevan perusteltu syy, vaikka tosiasiallisesti lähettäjän tarkoituksena on ollut tuottaa vastaanottajalle häiriötä tai haittaa. Viestin lähettämistä harkitseva voi myös olla epävarma siitä, kokeeko vastaanottaja mahdollisen yhteydenoton häirintänä vai ei. Rikosoikeudellisen vastuun pelossa yhteydenottoa harkitseva saattaa luopua viestin lähettämisestä, vaikka molempien osapuolten etu olisi edellyttänyt sen lähettämistä.

Suomen Syyttäjäjyhdistys ry katsoo, että teonkuvausta tulee viestintärauhan rikkomisen osalta muuttaa siltä osin kun siinä puhutaan "häirintätarkoituksessa" tapahtuvista toimituksista. Yhdistys esittää, että sanamuoto muutetaan kuulumaan: "Joka häiritäkseen toista...".

Suomen Tuomariliitto ry toteaa, että viestintärauhan rikkomiseen sisältyvä välineneutraalisuus todennäköisesti selkiyttää tilannetta, sillä uudessa säännöksessä ei enää tehdä eroa matkapuhelimen ja muiden viestintävälineiden välillä toisin kuin nykyisessä rikoslain 24 luvun 1 §:n 3 kohdassa.

Professori Jussi Tapani toteaa, että oletetaan, että viestintärauhan rikkomisen tunnusmerkistön täyttää myös laittoman uhkauksen tunnusmerkistön. Tällöin menettely saattaisi täyttää myös uuden ehdotetun vainoamisen tunnusmerkistön. Tapanin mukaan tämä seikka olisi perusteltua mainita perusteluissa.

OTL Riku Neuvonen toteaa, että häirintää koskevan lainsäädännön uudistaminen ja viestintärauhan käsite ovat tervetullut lisä yksityisyyttä ja intiimipiiriä suojaavaan lainsäädäntöön. Henkilökohtaisiin viestimiin perustuva viestintä ja erilaiset viestintäpalvelut muodostavat nykyaikana merkittävän osan monen ihmisen elämästä. Uudistus mahdollistaa puuttumisen häirintään, joka tapahtuu hyödyntämällä näitä uusia viestintäkeinoja.

Perustelujen osalta Neuvonen pitäisi olennaisena, että jatkovalmistelussa pohdittaisiin muunkin kuin vainoamisen yhteydessä myös niin sanotun sosiaalisen median asemaa ja yleisesti kokonaisvaltaisesti viestinnän käsitettä. Ehdotuksen perusteluissa puhutaan henkilökohtaisista viestintätavoista kuten puheluista, tekstiviesteistä ja sähköposteista.

Sosiaalisen median palveluiden, reaaliaikaisten keskustelujen, verkkopelien ja keskustelupalstojen yksityisviestit ovat täysin rinnasteisia sähköpostiin, jolloin niiden huomioiminen perustelutasolla rinnasteisina keinoina mahdollistaisi säännöksen tarkoituksenmukaisen soveltamiskäytännön, eikä johtaisi samaan tilanteeseen, joka tapahtui kun tekstiviestihäirintää ei rinnastettu puheluihin. Häirintä tällaisia viestintäpalveluita käyttämällä aiheuttaa samanlaista ahdistusta ja pelkoa kuin muunlainen säännöksessä tarkoitettu viestintä ja voi estää koko palvelun käytön. Oma kysymyksensä on julkinen vainoaminen sosiaalisessa mediassa tai keskustelupalstoilla, jolloin huomion kohteeksi nousee myös kysymys palvelun ylläpitäjän toimimisvelvollisuudesta. Nämä kysymykset ovat tällä hetkellä arkipäivää ja uudistuksen tavoitteiden toteutuminen edellyttää tältä osin laajempaa pohdintaa viestinnän ja viestintärauhan käsitteiden osalta.

Neuvonen katsoo, että ilkeiden osalta rajanveto viranomaisen palveluperiaatteen kanssa olisi syytä tuoda paremmin esiin. Viranomaiselle on hallintolaisissa ja hallinto-oikeuden yleisissä opeissa asetettu useita velvollisuuksia palvella kansalaisia sen uhalla, että kansalainen ottaa yhteyttä esimiehiin tai laillisuusvalvojiin. Käytännön toiminnan kannalta jatkovalmistelussa olisi syytä kuulla hallinto-oikeuden asiantuntijoita ja erotella tarkemmin hyvään hallintoon liittyvät periaatteet sellaisesta toiminnasta, jossa viranomaisen voi todeta yhteydenottojen olevan häiritseviä ja ryhtyä tarvittaessa toimenpiteisiin. Työryhmän esitys on kannatettava, mutta muotoilu ja perustelut ovat nyky muodossaan sellaisia, että todellisuudessa muutos voi jäädä kuolleiksi kirjaimiksi.

Amnesty International Suomen osasto ry toteaa, että kaiken kaikkiaan työryhmän ehdotukset ovat tervetulleita. Viestintärauharikoksen säätämisen tarve on ilmeinen, mikä käy hyvin ilmi mietinnöstä. Mietinnössä ehdotetut ratkaisut ovat sidoksissa koettuun todellisuuteen ja vastaavat ihmisten kokemuksia viestintärauhan merkityksellisyydestä. Työryhmän ratkaisut suojelevat tätä merkityksellisyyttä hyvin. Viestintärauharikoksen osalta mietintö on onnistunut, ja ehdotukset puollettavia sellaisenaan.

Enar-Finland ry katsoo yleisesti, että ehdotettujen säädösten tulisi olla neutraaleja yhtä lailla käytetyn viestimen kuin viestin muodonkin suhteen. Ehdotuksessa mainitut kategoriat "lähettämällä viestejä tai soittamalla puheluita" sitovat lainsäädännön nykyisin käytössä oleviin viestinnän muotoihin. Lainsäädännön rakentaminen sen sijaan täysin neutraaliksi viestin ja valitun viestimen suhteen mahdollistaisi lainsäädännön soveltamisen myös uusien viestintämuotojen ilmaantuessa. Tällaiseen ratkaisuun on päädytty mm. Kanadassa roskapostilainsäädännön osalta.

Enar ilmaisee huolensa, ettei mietinnössä ole riittävästi otettu huomioon myöskään internetin välityksellä tapahtuvaa viestintää vaan huomio on kiinnittynyt erityisesti perinteisiin medioihin. Esimerkiksi loukkaavan viestin poistaminen on ilmeisen tarpeeton toimi verkossa välitettävän viestin osalta, kuten EIT:n ratkaisu tapauksessa Mosley osoittaa. Samoin mainittu tapaus osoittaa, ettei ennakkollinen kieltokaan ole tehokas keino estää yksityisyyttä loukkaavan viestin välittämistä. Näin ollen Enar katsookin, että olisi ensiarvoisen tärkeää selvittää, miten internetissä levitettyä loukkaavaa tai solvaaavaa materiaalia tulisi käsitellä siten, että voitaisiin taata, ettei tehty loukkaus jää pysyväksi.

Naisjärjestöt yhteistyössä ry toteaa olevan tärkeää, että mietinnössä on huomioitu viestintäteknologian nopeat muutokset eikä keskitytty vain tekstiviesteillä häirintään tai häirintään, joka tapahtuu vastaanottajan oleskellessa kotinsa tiloissa. On hyvä, että kuva on mainittu yhtenä mahdollisena häirinnän keinona. Lisäksi tulisi mainita muu audiovisuaalinen materiaali.

Oikeuspoliittinen yhdistys Demla ry katsoo, että uusi viestintärauhaa koskeva rangaistussäännös olisi tärkeä. Aiemmin osa häirinnästä on ollut kriminalisoitu kotirauhan rikkomisen muodossa, mutta teknologisen kehityksen edetessä viestintävälineitä käytetään yhä useammin kotirauhan suojaaman piirin ulkopuolella, jolloin viestintävälinein tehty häirintä jää helposti nykyisten kriminalisointien ulkopuolelle.

TeliaSonera Finland Oyj pitää hyvänä työryhmän ehdotusta lisätä rikoslakiin uusi viestintärauhan rikkomista koskeva rangaistussäännös. TeliaSonera Finland Oyj:n käsityksen mukaan viestintäpalveluiden kehittymisen myötä on tarpeellista laajentaa ehdotetulla tavalla häirintäviestinnän rangaistavuutta kotirauhaa häiritsevistä puhelin- ja matkapuhelinhäirinnästä muihinkin viestintävälineisiin sitomatta rangaistavuutta siihen, että puhelu tai viesti vastaanotetaan kotirauhan piiriin kuuluvassa paikassa. Myös muutos ilkeältä koskevaan säännökseen, jonka mukaan säännöksessä mainittaisiin puheluiden soittamisen ohella viestien lähettäminen, on nykytilanne huomioiden tervetullut.

3.2 Yksityiselämää loukkaava tiedon levittäminen (RL 24:8-8a)

Työryhmä on esittänyt, että yksityiselämää loukkaava tiedon levittäminen jaettaisiin tavalliseen ja törkeään tekemuotoon. Yksityiselämää loukkaavan tiedon levittämisen perustekomuodossa rangaistusuhkana olisi sakkoa. Säännökseen ehdotetaan lisättäväksi rangaistavuutta rajoittava uusi lauseke. Lausekkeen mukaan tällaisena rikoksena ei pidettäisi yleiseltä kannalta merkittävän asian käsittelemiseksi esitettyä ilmaisua, jos sen esittäminen, huomioon ottaen sen sisältö, muoto, toisten oikeudet sekä muut olosuhteet, ei selvästi ylitä sitä, mitä voidaan pitää hyväksyttävänä.

Lausunnonantajista **liikenne- ja viestintäministeriö, sisäasiainministeriö, sosiaali- ja terveysministeriö, Eduskunnan oikeusasiamies, Valtioneuvoston oikeuskansleri, Itä-Suomen hovioikeus, Helsingin käräjäoikeus, Oulun käräjäoikeus, Pirkanmaan käräjäoikeus, Vantaan käräjäoikeus, Varsinais-Suomen poliisilaitos, Suomen Lakimiesliitto ry, Julkiset oikeusavustajat ry, Suomen Syyttäjähdistys ry, Suomen Tuomariliitto ry, professori Jussi Tapani, OTL Riku Neuvonen, Enar-Finland ry, Ensi- ja turvakotien liitto, Naisjärjestöt yhteistyössä ry, Oikeuspoliittinen yhdistys Demla ry ja TeliaSonera Finland Oyj** kannattavat työryhmän ehdotusta. **Tietosuoja-valtuutettu, Valtakunnansyyttäjänvirasto, Poliisihallitus, Keskusrikospoliisi, Suomen Asianajajaliitto ry, dosentti Riitta Ollila, Julkisen sanan neuvosto, Oikeustoimittajat ry, Päätoimittajien yhdistys ry, Suomen Journalistiliitto, Viestinnän Keskusliitto ry ja Exit – pois prostituutiosta ry** ehdottavat säännökseen muutoksia.

Sisäasiainministeriön näkemyksen mukaan on välttämätöntä, että uuden "yksityiselämää loukkaavan tiedon levittämistä" koskevan törkeämmän tekemuodon osalta säilytetäisiin vankeusrangaistusuhka. Se mahdollistaisi törkeimpien tekemuotojen osalta laajemman pakkokeinojen, kuten kotietsinnän, käytön vakavissa tapauksissa nykyisen kaltaisesti eikä kuitenkaan rajoittaisi EIS:n 10 artiklan määritettyä sanavapautta enempää kuin demokraattisessa yhteiskunnassa on välttämätöntä rikollisuuden estämiseksi.

Eduskunnan oikeusasiamies toteaa, että oikeusasiamiehen laillisuusvalvonnassa sananvapauden ja yksityiselämän suojan välinen punninta on tullut usein esille tutkittaessa viranomaisten menettelyä kiellettäessä kuvaamista erilaisissa tilanteissa. Perusoikeuksien välisen oikeudenmukaisen tasapainon löytäminen on viime kädessä riippuvainen arvostuksista ja siitä, miten painava arvo kullekin perusoikeudelle tilanteessa annetaan. Ilmeistä on, että Suomessa on liiallisesti painotettu yksityiselämän suojaa sananvapauden kustannuksella. Oikeusasiamiehen arvion mukaan ehdotetuilla muutoksilla on mahdollista toteuttaa Euroopan ihmisoikeussopimuksen määräyksiä ihmisoikeustuomioistuimen oikeuskäytäntöä kunnioittaen.

Tietosuoja-valtuutettu toteaa, että perusmuotoisten tekotapojen osalta ehdotetaan enimmäisrangaistukseksi sakkoa ja uuden kvalifioidun tekemuodon säätämistä, jossa olisi edelleen vankeusrangaistusuhka. Näiltä osin muutokset eivät näytä kovin merkittäviltä ottaen huomioon viimeaikainen rangaistuskäytäntö (s.43). Kun rangaistusmaksimi

on hyvin yleisesti käytetty mittari teon moitittavuudesta, on merkitys kuitenkin olennainen ja tämän perusteella sillä on käytännön merkitystä esimerkiksi esitutkinnan resursseja priorisoitaessa.

Yksityiselämää loukkaavan tiedon levittämisen tunnusmerkistön ja kunnianloukkauksen tunnusmerkistön 2 momentissa on vanha selvennys siihen, mitä ei voi pitää yksityiselämää loukkaavana tiedon levittämisenä tai kunnianloukkauksena. Säännöstä on hyödynnetty myös henkilötietolainsäädännössä alunperin rajaamassa soveltamisalaa yksityisiin luonnollisiin henkilöihin ja nykyisessä henkilötietolain 8 §:n 1 momentin 8 kohdassa. Tämä vanha rajoitus näyttää hyvinkin täsmälliseltä. Ensinnäkin kyse ei ole pelkästään henkilötunnustietojen ilmaisemisesta henkilön toimiessa julkisessa tehtävässä tai elinkeinoelämässä vaan nimenomaan yksityiselämää koskevan tiedosta. Kyse ei ole kuitenkaan mistä tahansa yksityiselämää koskevasta tiedosta, vaan tämän tiedon tulee vaikuttaa kyseisen henkilön toiminnan arviointiin mainitussa tehtävässä ja lisäksi ilmaiseminen on tarpeen yhteiskunnallisesti merkittävän asian käsittelemiseksi.

Tietosuojavaltuutettu toteaa, että uutena vastuunrajoitussäännöksenä ehdotetaan säännöstä kumpaankin tunnusmerkistöön. Tämä uuden oikeuttamisperusteen keskeiset elementit näyttäisivät olevan:

1. yleiseltä kannalta merkittävän asian
2. käsittelemiseksi
3. esitetty ilmaisu, sen sisältö ja muoto
4. toisten oikeudet sekä muut olosuhteet
5. selvästi ylittää
6. mitä voidaan pitää hyväksyttävänä.

Tietosuojavaltuutettu katsoo, että verrattuna vanhaan rajoituslausekkeeseen ehdotus näyttäisi sisältävän moninkertaisesti huomioitavia tekijöitä, joita tuomioistuimien voi käyttää punninnassa. Kun säännöksen ensisijainen tehtävä on kuitenkin selvittää sananvapauden käyttäjille ja tiedonkohteille sananvapauden ja yksityisyyden suojan rajapintaa, on säännös tästä näkökulmasta hyvinkin vaativa. Epävarmuus jää ensin sananvapauden käyttäjän ja viime kädessä tiedonkohteen ongelmaksi. Kun säännös on uusi, on säännöksen sanamuodolla ja esitetyillä perusteluilla keskeinen rooli säännöksen tulkinnassa. Muutoksen perusteluissa on eri elementeille annettu erilaisia merkitysisältöjä ja painotuksia.

Yleiseltä kannalta merkittävän asian osalta perusteluissa todetaan, että muutkin kuin yhteiskunnallisesti merkittävät asiat voivat olla yleiseltä kannalta merkittäviä. Kun kyse on perinteisen yleisten ja yksityisten asioiden erottelusta, vaikuttavat käsitteet varsinkin yhteiskunnallinen merkittävyys melko suurelliselta ja siten jonkin verran ontolta vaatimukselta. Tämän takia onkin varmaan perusteltua esitellä paremmin yleisen ja yksityisen rajapintaan soveltuva yleiseltä kannalta merkittävä -tunnusmerkistö.

Tietosuojavaltuutettu katsoo, että kohta 2) ”käsittelemiseksi” näyttäisi viittaavan asian käsittelytapaan ja tämän osalta perustelut nostavat esille hyvässä uskossa toimimisen.

Perusteluja voisi täsmentää siten, että jos asian käsittelytapa on henkilöön kohdistuva siten, että yhteys yleisesti merkittävään asiaan jää epäselväksi tai keinotekoiseksi, ei ilmaisussa käsiteltäisi yleiseltä kannalta merkittävää asiaa.

Tietosuojavaltuutettu toteaa, että kohta 3) ”esitetty ilmaisu, sen sisältö ja muoto” ilmeisesti viittaa henkilötietoon, siis siihen, että henkilö on tunnistettavissa ja häneen liitetään hänen yksityiselämäänsä liittyvä tieto, vihjaus tai kuva. Perusteluissa tunnistettavuutta ei tarkemmin käsitellä, vaikka sillä voisi olla punninnassa merkitystä. Sen sijaan esitetty ilmaisu näyttäisi olevan keskeinen punnintaperuste, jossa vastakkain ovat ilmaisun sisältö yksityisyyden suojan näkökulmasta (ydin- tai reuna-alue) ja ilmaisun merkittävyys yleiseltä kannalta. Yksityiselämää koskevan tiedon levittämisen osalta kuvattu punninta näyttäisi toimivan, mutta kunnianloukkauksen osalta käytetty ilmaisu ei välttämättä liity yksityiselämään (esim. langettava rikostuomio rikosnimikkeineen), jolloin on kysymys kunnianloukkaustunnusmerkistön halventamistunnusmerkistöstä. Näiltä osin punninta jää sen varaan, liittyykö ilmaisuun esimerkiksi vanhasta rikostuomiosta tai päättyneestä liiketoimintakiellosta mitään yleiseltä kannalta merkittävää. Tähän näyttää viittaavan perustelujen ilmaisu asian ajankohtaisuudesta, mutta joiltakin osin käytetyllä ilmaisulla ei ehkä ole tällaista ajankohtaisuutta, vaan se liittyy kohteena olevan henkilön luotettavuuteen ja tämän kaltaisten ominaisuuksien pysyvyyteen (kerran rikollinen, aina rikollinen).

Toisten oikeuksilla kohdassa 4 voidaan tarkoittaa muita kuin tapauksen asianosaisia, siis sananvapauden käyttäjää ja tiedon kohdetta. Perusteluissa toisten oikeuksien yhteydessä käsitellään selvästi myös tiedon kohteen oikeuksia, kuten oikeutta yksityisyyden suojaan ja oikeutta tulla käsiteltyksi syyttömänä ennen langettavan tuomion antamista. Tästä syystä tietosuojavaltuutettu ehdottaa säännöstä täsmennettäväksi siten, että huomioon voidaan ottaa myös tiedon kohteen eli asianomistajan oikeudet mukaan lukien myös fyysinen koskemattomuus ja turvallisuus (esim. maahanmuuttajataustaisten rikostuomiot ja heidän osoitteidensa julkaiseminen). Selvästi toisten oikeuksia ovat perusteluissa esitetty yleisön oikeus saada tietoa yleiseltä kannalta merkittävistä asioista ja uhrin oikeudet lisävahinkojen ehkäisemiseksi. Toisten oikeuksilla voidaan myös tarkoittaa tiedon kohteen sukulaisia ja muut läheisiä.

Viides kriteeri ”selvästi ylittää” on suhteessa viimeiseen tunnusmerkistön osaan eli hyväksyttävyyden vaatimukseen. Hyväksyttävyyden voidaan siis ylittää, mutta ei kuitenkaan selvästi. Näiltä osin perustelut eivät näyttäisi antavan mitään johtoa siihen, miten tämä kriteeri tulee täytetyksi. Ilmeisesti tämä kriteeri ei liity teon törkeys- tai vähäisyysarvioinnissa usein käytettyyn kokonaisvaltaiseen arvioon, vaan kriteerit pitäisi saada yksinomaan ilmaisun hyväksyttävyyden kriteereistä.

Tietosuojavaltuutettu katsoo, että kuudes kriteeri ”mitä voidaan pitää hyväksyttävänä” näyttää selvästi vaikeimmalta kriteeriltä tunnusmerkistössä, mutta sitä ei ole mitenkään perusteluissa avattu. Ensinnäkin hyväksyttävyyden näyttäisi olevan ajassa muuttuva käsite. Toisaalta hyväksyttävyyden kriteereitä voidaan hakea vakiintuneista toimintatavoista ja verrata esim. samalla toimialalla toimivien yritysten käytäntöjä toisiinsa. Tällä perusteella voidaan henkilötietolain 6 §:n vastaavan tyyppinen vaatimus (”perusteltua rekisterinpitäjän toiminnan kannalta”) usein selvittää. Kolmanneksi hyväksyttävyyden vaatimuksia ei ilmeisesti haluta kovin suoraviivaisesti sitoa JSN:n kannanottoihin, vaikka

jonkinlaisia välineitä näistä kannanotosta voitaneen saada arvioitaessa hyväksyttävyyttä. Toisaalta ns. kansalaisjournalismia ei voida arvioida JSN:ssa, jolloin tuomioistuimien joutuu arvioimaan hyväksyttävyyttä ilman mitään toimialan hyväksyttyä käytäntöä. Kun ehdotuksessa erityisesti korostetaan edelleenkin institutionalisoitua sananvapauden käyttöä ("joukkotiedotusvälineiden keskeinen yhteiskunnallinen tehtävä"), tulisi tässä yhteydessä ilmaista se, että hyväksyttävyyden kriteereitä voi olla monia sananvapauden käyttötavoista riippuen ja mikäli joukkotiedotusvälineiden merkitystä halutaan nostaa esille, olisi hyväksyttävyyden vaatimukset tällöin kaikista laajimmat keskeisen yhteiskunnallisen tehtävän perusteella, eli kyseessä olisi demokraattisessa yhteiskunnassa sananvapauden ydinalueesta.

Valtakunnansyyttäjänvirasto viittaa työryhmän toteamaan siitä, että ehdotettu rajoitussäännös yksityiselämää koskevan tiedon levittämistä ja kunnianloukkausta koskeviin säännöksiin on olennaisesti punnintasäännös. Punnintasäännökseen on pyritty tiivistämään kaikki, mitä ilmenee noin 30 vaikeasti tulkittavasta ja osin keskenään ristiriitaisesta ihmisoikeussopimuksen 10 artiklaa koskevasta ihmisoikeustuomioistuimen ratkaisusta. Vaikuttaa siltä, ettei näiden ratkaisujen pohjalta voida muotoilla rikossäännöstä loukkaamatta saman sopimuksen 7 artiklaan sisältyvää täsmällisyysvaatimusta ja sitä koskevaa ihmisoikeustuomioistuimen ratkaisukäytäntöä.

Punnintasäännös tiivistyy sen arviointiin, "mitä voidaan pitää hyväksyttävänä". Jos ehdotettua hyväksyttävyyden kriteeriä koskevaa tarkastelukulmaa laajennetaan suhteessa aikaan ja paikkaan, lienee selvää, että se voi pitää sisällään (tai ulkopuolellaan) melkein mitä tahansa. Tällaisen säännöksen soveltamisessa on kysymys pikemminkin tarkoituksemukaisuusharkinnasta kuin laillisuusharkinnasta.

Valtakunnansyyttäjänvirasto toteaa, että oikeusministeriö on viime aikoina esimerkiksi rahanpesuun liittyneiden kriminalisointihankkeiden kohdalla korostanut laillisuusperiaatteen merkitystä keskeisenä kriminalisointiperiaatteena ja pitänyt mahdollisena sen nojalla poiketa jopa kansainvälisistä kriminalisointivelvoitteista tilanteissa, joissa tarpeeksi selvää ja tarkkarajaista rikosoikeudellista sääntelyä ei voida vaikeuksista luoda. Kriminalisointiperiaatteena laillisuusperiaatteen ydinsisältöön kuuluu vaatimus kirjoitetun eduskuntalain tasoisesta rikosoikeudellisesta sääntelystä sekä säännöksen täsmällisyyttä koskeva vaatimus. Jälkimmäinen on muodostunut erityisen tärkeäksi valtiosääntöiseksi rikoslainsäädäntöön kohdistuvaksi perusperiaatteeksi, joka saa tukea perusoikeuksien rajoitusedellytyksiin kuuluvasta tarkkarajaisuus- ja täsmällisyysvaatimuksesta.

Vanhastaan on lähdetty siitä, että ainakin lakimiehen tulisi pystyä ennakoita päättelemään luvallisen ja rangaistavan toiminnan välisen rajan paikka rikoslakia lukemalla. Ihmisoikeustuomioistuimen ratkaisukäytännölle annettu painoarvo on tehnyt tämän varsinkin kunnianloukkausasioissa erittäin vaikeaksi. Tilanne ei Valtakunnansyyttäjänviraston käsityksen mukaan muutu ennustettavammaksi lisäämällä rikoslakiin "punnintasäännöksen" kaltaisia yleislausekkeita.

Helsingin käräjäoikeus toteaa, että esitetty säännös yksityiselämää loukkaavaa tiedon levittämisestä on tarpeellinen. Suomi on saanut useita langettavia ratkaisuja Euroopan ihmisoikeustuomioistuimelta. Säännöksessä on otettu huomioon Euroopan ihmisoikeus-

tuomioistuimen ja Korkeimman oikeuden oikeustapauksissa tehdyt linjaukset. Käräjäoikeudella ei ole säännöksen sisällöstä huomautettavaa.

Oulun käräjäoikeus toteaa, että kansallisen lainsäädännön muutos lienee välttämätön Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen ratkaisukäytännön valossa. Uudet säännökset tarkoittavat uutta oikeudellista tulkintakäytäntöä, samoin rangaistusten mittaamisen käytäntöä, mikä saattaa alkuvaiheessa lisätä tämän tyyppisten asioiden käsittelyyn tarvittavaa aikaa. On tietysti myös mahdollista, että lainsäädännön preventiivinen vaikutus heikkenee rangaistusten lieventämisen ja rangaistavuuden alan supistamisen vuoksi.

Pirkanmaan käräjäoikeus toteaa, että ottaen huomioon EIT:n jatkuvasti elävä oikeuskäytäntö, käräjäoikeus pitää perusteltuna muotoilla työryhmän mietinnössä esitetyllä tavalla yksityiselämää loukkaavaa tiedon levittämistä koskevan pykälän uusi rajoituslauseke siten, että lausekkeessa ilmaistaan sellaisia keskeisiä näkökohtia, joihin EIT on ratkaisukäytännössään kiinnittänyt huomiota ja joiden pohjalta lausuman esittämisen hyväksyttävyyttä arvioidaan.

Vantaan käräjäoikeus toteaa, että vankeusrangaistusmahdollisuuden poistaminen sananvapaus- ja ilmaisurikoksista perusmuotoisten tekojen osalta on mietinnössä laajasti selostetun Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen oikeuskäytännön valossa perusteltua. Vakavimpina pidettäviä rikoksia on aiheellista arvioida erillisten ankarammin rangaistavia törkeitä tekemuotoja koskevien säännösten kautta. Käräjäoikeus pitää perusteltuna törkeää tekemuotoa koskevan säännöksen säätämistä ehdotetulla tavalla myös yksityiselämää loukkaavan tiedon välittämisen osalta.

Poliisihallitus toteaa, että esityksen mukaan perusmuotoisen yksityiselämää koskevan tiedon levittämisen rangaistus putoaisi ainoastaan sakkoon, jolloin mahdollisuus kotietsintään poistuu. Tätä voidaan esitutkinnan kannalta pitää kestävämmänä. Rikokset tehdään usein verkkoympäristössä ja saatetaan julkaista esim. internetissä ulkomaisilla palvelimilla, jolloin esitutkintaviranomainen ei välttämättä saa sivuston ylläpitäjältä mitään tietoa ja ainoa mahdollinen tiedon lähde on epäillyn kotona oleva tietokone.

Keskusrikospoliisi toteaa, että muutoksella on vaikutusta poliisin pakkokeino-oikeuksiin siten, että mahdollisuus tehdä kotietsintä poistuu kyseisen rikosnimikkeen osalta. Takavarikko olisi edelleen mahdollinen, mutta jos teko on tehty tietovälinettä hyväksikäyttäen, uuden 2014 voimaan tulevan pakkokeinolain muutoksen mukanaan tuoma sääntely laite-etsinnästä ei mahdollista tietovälineen tutkintaa tällaisten rikosten torjunnassa. Mikäli yksityiselämää koskevan tiedon levittäminen on tapahtunut tietoverkkojen välityksellä, on tunnistamistiedot mahdollista saada edelleen sananvapauden käyttämisestä joukkoviestinnässä annetun lain perusteella.

Keskusrikospoliisi toteaa, että mietinnössä ei ole käsitelty tarkemmin sitä, millaisia vaikutuksia edellä mainituilla poliisin toimivaltuuksiin liittyvillä muutoksilla on kyseisten rikosten selvittämiseen ja torjumiseen. Jos lakiehdotus toteutuu kerrotunsisältöisenä, yksityiselämää koskevan tiedon levittämistä voidaan esitutkinnassa selvittää lähtökohdaisesti vain kuulusteluin, mikä saattaa heikentää rikostutkinnan tehokkuutta.

Suomen Asianajajaliitto ry toteaa, että Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen ratkaisukäytäntö ja yleinen legaliteettiperiaate huomioiden on selvää, että rikoslain 24 luvun 8 §:ään tulee lisätä nykyistä laajemmin julkisen keskustelun mahdollistava vastuuvapaussäännös. Työryhmän ehdotus vastuuvapaussäännöksen rakenteesta erilaisten arvojen punnintasäännöksenä on myös perusteltu huomioiden se seikka, että yksityisyyden suojan ja sananvapauden painoarvot vaihtelevat eri tilanteissa huomattavasti. Tilanteita ei voi tyhjentävästi määrittää laintasolla. Korkeimman oikeuden ja Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen ratkaisut määrittävät eri käytännön tilanteiden osalta, mikä on sallittua ja mikä ei.

Ehdotuksesta on pääteltävissä, että yksityiselämää koskevien ilmaisujen esittäminen olisi tiedotusvälineissä ja muutoin lähtökohtaisesti sallittua yleiseltä kannalta merkittävän asian käsittelemiseksi. Mikäli ilmaisua ei ole esitetty yleiseltä kannalta merkittävän asian käsittelemiseksi, ei momentti tule lainkaan sovellettavaksi. Toisaalta ehdotettu momentti huomioi myös ilmaisun sisällön vaikutuksen ilmaisun esittämiskelpoisuuteen. Tässä sisältöarvioinnissa ja hyväksyttävyysspunninnassa tulee huomioiduksi ilmaisun esittämisen merkitys sekä yleiseltä kannalta että yksityisen ihmisen yksityisyyden kannalta.

Ilmaisun muodolla viitataan työryhmän esityksen mukaan siihen, että asiallinen tiedonvälitys yksityiselämää koskevasta seikasta on hyväksyttävämpää kuin vinoileva tai vihaileva. Tältä osin työryhmä kuitenkin viittaa myös siihen, että EIT:n käytännön mukaan lehdistöllä on oikeus jonkinasteiseen liioitteluun tai provokaatioon. EIT on tämän lisäksi myös katsonut ratkaisuisaan, että ei EIT:n eikä kansallisten tuomioistuimen tehtävänä ole korvata omilla näkemyksillään lehdistön käsityksiä uutisoinnin tekniikasta. Lisäksi voidaan todeta, että mikäli tiedot on esitetty loukkaustarkoituksessa, tulevat asiassa sovellettavaksi yleensä kunnianloukkausta koskevat lainkohdat. Edellä esitetyt seikat huomioiden on jossain määrin ongelmallista ottaa ”ilmaisun muoto” yksityiselämää loukkaavan tiedon levittämisen tunnusmerkistökäsitteisiin. Lisäksi voidaan todeta, että silloin, kun ilmaisun muodolla voi olla asian kannalta jotain merkitystä, pitänee ”ilmaisun sisältö” -kriteeri jo itsessään sisältää myös ilmaisun muodon, jolloin erillinen maininta ilmaisun muodon vaikutuksesta olisi tarpeeton.

Asianajajaliitto toteaa olevan selvää, että myös rikoksen uhri nauttii yksityisyyden suojaa ja että uhri voi esittää yksityiselämänsä loukkausta koskevia vaatimuksia rikosutisointiin liittyen. Tämä ei kuitenkaan voine tarkoittaa sitä, että rikoksesta epäilty voisi vedota oman yksityiselämänsä loukkausta koskevan uutisoinnin yhteydessä edukseen myös uhrin yksityiselämän loukkaukseen siten, että ehdotetun 3. momentin vastuuvapaus ei tämän johdosta tulisi kysymykseen.

Asianajajaliiton mukaan voidaan kysyä, miltä osin tietojen saamisen tavan asianmukaisuuden tulee vaikuttaa tietojen esittämismahdollisuuksiin tiedotusvälineissä. Tiedotusvälineiden tehtävä on välittää yleisölle tietoja yleisesti merkittävistä asioista, ja sen seikan, miten tiedot on hankittu, ei pitäisi lähtökohtaisesti vaikuttaa itse tietojen esittämiseen. Esimerkiksi, jos poliisi ”vuotaa” merkittävää rikosta koskevan tiedot tiedotusvälineille, ei tiedonhankintatapa saa lähtökohtaisesti rajoittaa tiedon esittämistä, jos tiedon uutisointi on muutoin perusteltua.

Edellä olevilla perusteilla Asianajajaliitto katsoo, että ehdotettu 3. momentin lisäys RL 24 luvun 8 §:ään on perusteltu. Mietinnön jatkokäsittelyssä tulisi kuitenkin miettiä, miltä osin momentin tunnusmerkistössä tulee huomioida ”ilmaisun muoto” ja miltä osin ”ilmaisun sisältö” jo pitää ”ilmaisun muodon” sisällään. Lisäksi asiassa tulee arvioida lain täsmällisyysvaatimus huomioiden, miten ja missä tilanteessa laissa määritellyt ”muut olosuhteet” voivat vaikuttaa asian arviointiin. Asiassa tulee myös arvioida, miltä osin uusi ehdotettu pykälä on päällekkäinen nykyisen 2. momentin kanssa, ja onko niin, että ehdotettu pykälä tosiasiaassa kattaa 2. momentin mukaiset tilanteet, jolloin erillistä 2. momenttia ei enää välttämättä lainkaan tarvittaisi.

Suomen Tuomariliitto ry toteaa, että vankeusrangaistusmahdollisuuden poistaminen sananvapaus- ja ilmaisurikoksista on yhteensopiva Euroopan Ihmisoikeustuomioistuinten linjauksen kanssa; sen mukaan vankeusuhka on vain poikkeuksellisissa tilanteissa yhteensopiva Euroopan ihmisoikeussopimuksen 10 artiklan kanssa.

Professori Jussi Tapani toteaa pitävänsä asianmukaisena, että EIT:n ratkaisukäytännössä syntyneet tulkintalinjat pyritään kirjoittamaan laillisuusperiaatteen vaatimalla tavalla tunnusmerkistöjen sisälle. Muut vaihtoehdot eli vastuuvapauden kanavoiminen oikeudettomuus-käsitettä tulkitsemalla tai kirjaamattoman vastuuvapausperusteen hyväksyminen eivät ole omiaan edesauttamaan ennakoitavan ratkaisukäytännön muodostumista. Erityisesti yksityiselämää loukkaavaa tiedon välittämistä koskevaan tunnusmerkistöön on jo lähtökohtaisesti sisäänrakennettu normaalia rikosoikeudellista laintulkintaa vaikeampi ratkaisutoiminnan rakenne-elementti eli kahden perusoikeuden välisen jännitteen purkaminen punninnalla.

Yksityiselämää loukkaavaa tiedon levittämistä koskevaan tunnusmerkistöön ehdotetaan uutta 3 momenttia, jossa kuvattaisiin rajoitussäännöksen soveltamisessa hyödynnettävät punnintakriteerit. Lausuma jättää Tapanin mielestä avoimeksi sen, milloin ilmaisut liittyvät ”yleiseltä kannalta merkittävän asian käsittelemiseen”. Milloin tällaiselta asialta ei edellytetä yhteiskunnallista merkittävyyttä? Onko kyse moraalisesti merkityksellisistä asioista, taloudellisesti merkityksellisistä asioista vai mahdollisesti uskomusjärjestelmien näkökulmasta merkityksellisistä asioista? Tapani toteaa ymmärtävänsä vaatimuksen, jonka mukaan asialla pitää olla yleisempää kiinnostavuutta, koska yksittäisten ihmisten subjektiiviset kiinnostuksen kohteet eivät voi määritellä ratkaisevasti punnintaa. Sen sijaan Tapani pitäisi toivottavana, että perusteluissa pyrittäisiin avaamaan vielä konkreettisemmin yleiseltä kannalta merkittävän asian käsittelemistä. Tapanin näkemyksen mukaan moraalilla, taloudellisilla ja uskomusjärjestelmää koskevilla merkityksellisillä asioilla on aina yhteiskunnallinen liittymäkohta, jos asioita arvostellaan yleiseltä kannalta. Onko perusteluissa tarkoitettu yhteiskunnallisella merkittävyydellä nimenomaan yhteiskunnallista päätöksentekoa eli poliittisen järjestelmän instituutioita koskevia asioita?

Dosentti Riitta Ollilla katsoo, että mietinnön esitys 8 a §:n törkeästä yksityiselämää loukkaavasta tiedon levittämisestä on vastoin EIT:n käytäntöä ja EN:n suositusta, koska vankeusrangaistus olisi edelleen mahdollinen ja oikeuskäytännön perusteella myös realistinen vaihtoehto. EIT:n käytännössä vankeusrangaistusta pidetään yhteensopivana sananvapauden kanssa vain silloin, kun muita perusoikeuksia on loukattu, kuten vihapuheissa ja väkivaltaan kiihottamisessa.

Ollilan mielestä 8 §:n sananmuoto ei ole onnistunut, koska painotus menee edelleenkin toisten oikeuksiin ja hyväksyttävyyden arviointiin. Kunniata ja yksityiselämää loukkaavien ilmaisujen rangaistussäännöksissä on jo toteutettu toisten oikeuksia. Jos toisten oikeuksia vielä painotetaan punnintasäännöksessä, kyse on kaksoisvarmistuksesta. Kun kotimaisessa oikeuskäytännössä kunnia ja yksityiselämä ovat usein saaneet etusijan, tämä viittaisi vanhan käytännön jatkumiseen. EIT:n käytännössä toisten oikeuksien suoja ei ole ollut kriittinen rajanvetotilanne, vaan sananvapautteen puuttumisen suhteellisuuden ja välttämättömyyden arviointi. Tässä mielessä punnintatestiksi pitää asettaa se kriteeri, jolla on ratkaisevaa merkitystä. Ollila ehdottaa rajoitussäännöksen muotoiluksi ”*Yksityiselämää loukkaavana tiedon levittämisenä ei myöskään pidetä yleiseltä kannalta merkittävän asian käsittelemiseksi esitettyä ilmaisua, jos sananvapautteen puuttuminen ei ole yksityiselämän suojaan ja olosuhteisiin nähden suhteellista ja välttämätöntä*”.

Jos sananvapautteen puuttuminen on yksityiselämän suojan toteuttamiseksi ja ilmaisun olosuhteisiin nähden suhteellista ja välttämätöntä, yksityiselämän suoja voi saada etusijan. EIT:n käytännössä yleistä mielenkiintoa koskevan keskustelun rajoittamista arvioidaan tarkasti ja sille pitää olla nimenomaiset hyväksyttävät perusteet. Silloin, jos asiaan ei liity yleistä mielenkiintoa, voidaan toisten oikeuksien toteuttamiselle antaa suurempi painoarvo. Lisäksi Ollila katsoo, että yksityiselämän ydinalueen käyttö on ongelmallista, koska käsitys jonkin seikan kuulumisesta yksityiselämän ydinalueelle estäisi punninnan muiden perusoikeuksien kanssa. Ollila on käsitellyt tätä asiaa Defensor Legis artikkelissaan 3/2011.

OTL Riku Neuvonen katsoo, että vankeusuhan poistaminen perustekomuodosta ja uuden törkeän tekemuodon säätäminen noudattavat eurooppalaista kehitystä ja ovat erittäin tarpeellisia. Oikeuskäytännön osalta Neuvonen kiinnittää huomiota seikkaan, jota olisi syytä pohtia jatkovalmistelussa. Ratkaisu KKO 2002:55 on ollut lähtökohtana useille eri hovioikeuksien ratkaisuille, joista Suomi sai EIT:sta tuomion 10 artiklan loukkaamisesta. Ratkaisusta KKO 2002:55 ei kuitenkaan valitettu ja näin ollen ratkaisu on eri asemassa kuin esimerkiksi KKO 2005:82, jota EIT piti sananvapautta loukkaavana. Ratkaisu KKO 2002:55 eroaa joiltakin osin EIT:n tuomion kohteena olleista hovioikeuksien tuomioista, mutta lähtökohtaisesti ratkaisussa esitetty tulkintalinja on tapausta koskevissa ratkaisuissa ja myös muissa ratkaisussa osoittautunut kestäväksi EIT:n käytännössä.

EIT:n käytännössä Neuvonen kiinnittäisi huomiota EIT:n suuren jaoston toiseen von Hannover-ratkaisuun (7.2.2012), jossa EIT:n mukaan Saksan kehittämä niin sanottu asteittaisen suojelun käsite turvasi 8 artiklassa tarkoitettua yksityiselämän ja näin vuoden 2004 von Hannover-tapauksen olosuhteet olivat muuttuneet. Suomalaisen rikosoikeudellisen sääntelyn kehittämisen näkökulmasta olisi perusteltua tutustua Saksassa tehtyihin muutoksiin ja linjauksiin, jotka von Hannover-tapauksissa johtivat erilaisiin lopputuloksiin.

Lähdesuojan muuttamista koskevassa keskustelussa on viitattu siihen, että lähdesuojan heikennys helpottaisi salassa pidettävien tietojen vuotamisen selvittämistä. Tästä näkökulmasta voisi Neuvosen mukaan olla uudistuksen yhteydessä tarpeen tarkastella tällaisten tietojen julkaisun kriminalisointeja silloin, kun kyse ei ole yhteiskunnallisesti mer-

kittävästä asiasta. Erityisesti teon törkeyttä arvioitaessa olisi aiheellista pohtia tilannetta, jossa julkaistu tieto on peräisin salassa pidettävästä asiakirjasta tai rekisteristä. Tältä osin sääntely yhdenmukaistuisi henkilötietojen suojan kanssa ja omalta osaltaan poistaisi tarvetta kaventaa joukkoviestinnän toiminnan kannalta tärkeää lähdesuojaa.

Neuvonen katsoo, että pakkokeinojen osalta työryhmän esitys ei huomioi edellä mainittua lähdesuojaa, mutta muilla perusteilla torjuu esimerkiksi tietokoneen takavarikoimisen yksityiselämän loukkauksen tai kunnianloukkauksen selvittelyssä. Jatkovalmistelussa olisi toivottavaa, että pakkokeinojen osalta huomioitaisiin myös lähdesuoja, koska tietokoneen takavarikointi tai teletietojen hankkiminen voivat johtaa tilanteeseen, että paljastumisvaarassa ovat lähdesuojan suojaamat tietolähteet. Toivottavaa olisi, että törkeiden tekemuotojen yhteydessä pakkokeinojen käyttämistä pidettäisiin viimeisenä vaihtoehtona ja erityisesti sananvapauslain suojaamiin toimijoihin ei suositeltaisi kohdistettavan kotietsintää tai uuden pakkokeinon tarkoittamaa laite-etsintää.

Neuvonen toteaa, että ehdotuksessa syyteoikeutta esitetään jatkettavaksi nykyisellään. Neuvosen mielestä ehdotus on osittain perusteltu, mutta huomioita pitäisi kiinnittää siihen, että valtakunnansyyttäjä voi nostaa syytteen tilanteissa, joissa yksityiselämää loukkaava tiedon levitys tai kunnianloukkaus on toteutunut joukkotiedotusvälineessä. Vastaava kvalifiointi poistetaan esityksen mukaan törkeästä kunnianloukkauksesta, jolloin olisi johdonmukaisempaa pitää syyteoikeuden noston edellytyksenä toiminnan toistuvuutta ja nykyiselläänkin säännöksessä olevaa erityisen tärkeää yleistä etua. Jatkokeskustelussa ja – kehityksessä tulisi myös nostaa esiin kysymys siitä, että sananvapausrikkokset ovat erityissyytejärjestelyjen piirissä lukuun ottamatta tässä esityksessä mainittuja rikoksia. Sananvapautta turvaavaa ja johdonmukaista olisi, että kaikkia sananvapausrikkoksia koskisivat samanlaiset syytetoimivallan järjestelyt.

Neuvonen toteaa, että laajempi kysymys liittyy yksityiselämän käsitteeseen ja sen yhteismitallisuuteen. Tältä osin jatkovalmistelussa olisi syytä kiinnittää huomiota yksityiselämää koskevien tietojen määritelmään henkilötietojen sääntelyssä, viranomaisjulkisuuden sääntelyssä ja erityislaeissa. Sääntelyn kokonaistarkastelun kannalta voi muodostua ongelmaksi, jos tietynlaisten tietojen käsittely on kielletty, tiedot ovat laajasti julkisia ja kuitenkin niiden julkaiseminen tiedotusvälineissä on tavanomaista tai toisessa ääripäässä julkisten tietojen julkaisemisesta rangaistaan. Näiltä osin työryhmän ehdotus rikoksesta tuomittujen nimien julkaisemisen pääperiaatteista on sellainen, jota on jatkovalmistelussa syytä kehittää ja työryhmän nykyinen ehdotus on jo sinällään kannatettava. Toivottavaa on, että jatkovalmistelussa kosketuspintoja erilaisten tietojen tallentamis- ja julkisuussääntelyyn huomioidaan siten, että kriminalisoinnit ovat jollakin tavoin sopusoinnussa muun sääntelyn kanssa muiden tietojen kuin oikeudenkäyntitietojen osalta.

Enar-Finland ry katsoo, että julkisuusarvon ("right of publicity") arvioiminen uudistuksen yhteydessä olisi tarpeen. Tällöin voitaisiin seurata esimerkiksi saksalaisessa oikeusjärjestyksessä kehittyneitä yleistä identiteetin suojaa ("Allgemeines Persönlichkeitsrecht"), joka yleisesti koskee kaikkea henkilöstä julkaistua tietoa ulottuen myös julkisuuden henkilön mahdollisesti omiinkin taloudellisiin oikeuksiin, jotka koskevat heistä otettuja kuvia tai kertovia uutisia. Tällainen arviointikriteeri monipuolistaisi erityisesti julkisuuden henkilöiden yksityiselämää koskevan uutisoinnin arviointia.

Enar-Finland ry pitää myönteisenä laajuutta, jolla mietinnössä huomioidaan vihapuheen aiheuttamat erityiset ongelmat. Mietinnössä epäselväksi jää kuitenkin RL 6:5:n 4 kohdan mukaisen koventamisperusteen suhde rasistiseen tai muutoin syrjivään loukkaukseen. Mikäli koventamisperusteella viitataan tällöin teon arviointiin automaattisesti törkeänä, johtaa kanta samanlaiseen ongelmalliseen arvioon kuin nykyinen joukkoviestimiä koskeva säännös. Toisin sanoen kaikki rasistiset lausumat olisivat törkeitä ennakkolisesti, mikä olisi omiaan johtamaan monien perusteltujenkin puheenvuorojen välttämiseen ankaran tuomion pelossa ("chilling effect"). Toisaalta jos tulkinnalle tarkoitetaan ankaroittamista asteikon sisällä, on se tällöin merkitykseltään vähäinen, koska korvausten enimmäismäärä ei muuta kuin poikkeuksellisesti voi olla lähellä esimerkiksi pahoinpitelystä tuomittavia korvauksia. Enar esittääkin mietinnössä selvennystä rasistisen motiivin arviointiin tai vaihtoehtoisesti erillistä rikosnimikettä koskemaan syrjiväksi tai rasistiseksi arvioitavan, loukkaavan viestin välittämistä.

Julkisen sanan neuvosto kiinnittää huomiota työryhmän esitysten perusteluihin sivuilla 119–120. Julkisen sanan neuvoston mielestä kahden vuoden rangaistusrajan mainitseminen lain esitöissä aiheuttaa liiallisen kaavamaisuuden vaaran pohdittaessa toimituksissa nimen julkaisua. Yli kahdeksi vuodeksi tuomitunkaan nimeä ei ole syytä kaikissa tapauksissa mainita. Toimituksissa noudatettiin takavuosina kauan ns. kahden vuoden kaavamaisista sääntöä. Siitä on viime vuosina pyritty eroon. Julkisen sanan neuvosto käyttää ja suosittelee päätöksissään tapauskohtaista harkintaa. Jos kahden vuoden raja kirjataan lain muutoksen perusteluihin, on olemassa vaara, että tuomioistuimet ryhtyvät käyttämään sitä ratkaisujensa perusteena. Tällöin myös toimituksissa joudutaan turvautumaan kaavamaisiin ratkaisuihin.

Kun toimituksissa tai Julkisen sanan neuvostossa pohditaan tuomitun nimen julkaisua, huomioon otetaan aina teko, tekijä ja julkaisuajankohta. Mitä vakavampia rikos ja siitä tuleva tuomio ovat, sitä matalampi on julkaisukynnys. Huomioon otetaan myös se, kohdistuuko teko yksittäiseen ihmiseen vai ympäröivään yhteiskuntaan. Myös tekijän asema vaikuttaa toimitusten julkaisupäätökseen ja Julkisen sanan neuvoston pohdintaan. Jos tekijä käyttää esimerkiksi taloudellista tai poliittista valtaa, julkaisukynnys madaltuu. Näillä perusteilla voi olla relevanttia julkaista tekijän nimi jopa sakkorangaistuksissa, vankeusrangaistuksista puhumattakaan.

Naisjärjestöt yhteistyössä ry toteaa, että käsiteltäessä yksityiselämän suoja koskien rikosta, joka ei ole vakava tai yhteiskunnallisesti merkittävä tulisi käsitellä erikseen sitä, että uhrilla tulee olla mahdollisuus puhua itseensä kohdistuneesta rikoksesta. Näin myös silloin, kun rikosta ei ole yleisesti arvioitu vakavaksi, mutta aiheuttaa uhrille kärsimystä (esim. lähisuhdeväkivalta, seksuaalinen häirintä), ilman, että häntä voidaan syyttää tekijän yksityiselämää loukkaavan tiedon levittämisestä, jos tekijä on asiayhteydestä pääteltävissä (esim. ex-puoliso).

Oikeustoimittajat ry huomauttaa, että tuomioistuimien tulisi ottaa ehdotetun rajoituslausekkeen mukaiset seikat huomioon jo nykyisin. Rajoituslauseke jääkin kovin tyhjäksi, jos tuomarit ja syyttäjät eivät tunne EIT:n ratkaisukäytäntöä.

Oikeustoimittajat ry katsoo, että rajoituslausekkeen sanamuoto näyttäisi edelleen asettavan rangaistavuuden riman melko matalalle EIT:n oikeuskäytäntöön verrattuna. Ihmis-oikeussopimuksessa korostetaan, että sananvapauteen puuttumisen on oltava välttämättömää demokraattisessa yhteiskunnassa. Juuri tähän välttämättömyysperusteen puuttumiseen Suomen saamat langettavat tuomiot ovat perustuneet. Vaikka sananvapauden rajoitukset ovat perustuneet lakiin ja ne on tehty hyväksytyjen arvojen (toisten maineen, kunnian ja yksityisyyden) suojaamiseksi, ne eivät ole EIT:n mukaan olleet välttämättömiä demokraattisessa yhteiskunnassa. Yhdistyksen mielestä tämän välttämättömyyskriteerin olisi syytä näkyä myös säännöksen sanamuodossa.

Oikeustoimittajat ry:n mielestä rajoituslausekkeen pitäisi kuulua suunnilleen näin: ”Tällaisena rikoksena ei pidettäisi yleiseltä kannalta merkittävän asian käsittelemiseksi esitettyä ilmaisua, ellei sananvapauteen puuttuminen esityksen sisältö, muoto, toisten oikeudet sekä muut olosuhteet huomioon ottaen ole välttämättömää.”

Onnistuneena ratkaisuna yhdistys pitää sitä, että rajoituslausekkeessa halutaan EIT:n ratkaisukäytännön mukaisesti sulkea rangaistavuuden ulkopuolelle yleisesti merkittävien asioiden käsittely. Yhdistyksen havaintojen mukaan suomalaisilla – ja EIT:n ratkaisujen perusteella myös muiden maiden – tuomareilla on ollut vaikeuksia hahmottaa, miten laajasti EIT tulkitsee yleisen merkittävyyden käsitettä.

Oikeustoimittajat ry kannattaa ehdotusta, että yksityiselämää loukkaava tiedon levittäminen jaetaan tavalliseen ja törkeään tekemuotoon. Myös tässä tapauksessa yhdistys hyväksyy vankeusuhan samoilla perusteilla kuin törkeästä kunnianloukkauksesta.

Yksityiselämän määrittelyn osalta Oikeustoimittajat ry korostaa sitä, että säännöksen tulkinnassa olisi otettava huomioon, kuinka paljon henkilö on itse avannut yksityisyytään julkisuudessa. Henkilön yksityiselämästä voisi siten ilman hänen lupaansa kertoa asioita, jotka ovat arkaluonteisuudeltaan samaa tasoa kuin hänen itse paljastamansa seikat. Yhdistys haluaa myös kiinnittää huomiota siihen, että samaan elämänpiiriin kuuluvat tiedot voivat olla arkaluonteisuudeltaan hyvin eritasoisia. Oikeustoimittajat ry ehdottaakin, että sivun 118 lause: ”Yksityiselämän piiriin kuuluvat yleensä henkilön perhe-elämä, vapaa-ajan käyttö, terveys ja ihmissuhteet” korjattaisiin muotoon ”Yksityiselämän piiriin kuuluvat yleensä arkaluonteiset tiedot henkilön perhe-elämästä, vapaa-ajan käytöstä, terveydestä ja ihmissuhteista”.

Työryhmän kaavailuista on tulkittavissa, että tavallisten ihmisten osalta raja nimen julkaisulle asettuisi kahden vuoden tuntumaan. Rikoksenteijän henkilöllisyyden paljastaminen olisi siten turvallista vain, jos tekijä on saanut yli kaksi vuotta vankeutta. Oikeustoimittajat ry vastustaa ehdotusta jyrkästi. Ensinnäkin säännöksen tarkoituksena on suojata yksityiselämää. Teon rangaistavuutta harkittaessa on siis ensin pohdittava, koskeeko julkaistu tieto yksityiselämää. Työryhmä vastaa itse, ettei rikos ole yksityiselämää. Työryhmän esityksessä puuttuu siten sisäinen logiikka. Ehdotuksessa laajennetaan yksityiselämää suojaava säännös koskemaan elämänalueita, jotka eivät työryhmän omankaan käsityksen mukaan ole yksityiselämää. Vielä vakavampi ongelma on, että ehdotetun kaltainen sääntely saattaisi aiheuttaa Suomelle jälleen uuden ryöpyn langettavia tuomioita EIT:stä. EIT:n ratkaisukäytännöstä ei nimittäin ole luettavissa, että EIT pitäisi rikosta lähtökohtaisesti yksityiselämään kuuluvana asiana.

Oikeustoimittajat ry kiinnittää huomiota siihen, että jos työryhmän hahmottelema kahden vuoden "turvallinen" raja muodostuisi, media joutuisi oikeusprosessit välttääkseen kertomaan hyvinkin vakavista rikoksista ilman tuomitun rikosentekijän tunnistetietoja. Ottaen huomioon Suomessa omaksutun rangaistustason, raja olisi silmiinpistävä korkeaa. Tiedotusvälineet saattavat itse asettaa omassa eettisessä pohdinnassaan tämän tyyppisiä rajoja, mutta se ei ole lainsäätäjän tehtävä. Eri tiedotusvälineiden uutiskriteerit vaihtelevat. Oikeustoimittajat ry pitää tällaisten rajojen asettamista vaarallisena myös, koska kaikkea moraalitonta toimintaa ei ole määritelty rikoslaisissa rangaistavaksi. Tiedotusvälineillä pitää olla oikeus kertoa myös nimettyjen henkilöiden toiminnasta, vaikka sitä ei välttämättä olisikaan säädetty rangaistavaksi. Journalismia ja tuomioistuinten langettamia rangaistuksia ei pidä missään nimessä rinnastaa. Tiedotusvälineillä pitää olla oikeus myös tuoda esiin rikoksesta epäiltyjen ja syytettyjen henkilötietoja omien eettisten ohjeidensa mukaan.

Perinteisten tiedotusvälineiden toimintaa ohjaavat lain lisäksi alan omat eettiset normit, Journalistin ohjeet. Kyse ei olekaan siitä, että perinteinen media näkisi tarvetta julkaista rikostuomion saaneiden tavallisten ihmisten nimiä. Kyse on siitä, voiko rikosentekijä vedota yksityiselämää suojaavaan säännökseen estääkseen rikostuomionsa julkituksen. Edellä esitetyn perustella Oikeustoimittajat ry lähtee siitä, että rikoksesta tuomittu, syytetty tai epäilty voi vain todella poikkeuksellisissa tapauksissa vedota yksityiselämää suojaavaan säännökseen, kun kyse on itse rikoksen tekemiseen liittyvistä seikoista ja olennaisista taustatiedoista. Rikokseen syyllistyminen ei luonnollisestikaan tarkoita sitä, että tekijän arkaluonteiseksi luokiteltava yksityiselämä olisi muilta osin vapaasti levitettävissä julkisuuteen.

Päätoimittajien yhdistys ry pitää perusteltuna vankeusrangaistuksen uhan säilyttämistä, kun kyse on törkeästä yksityiselämää loukkaavan tiedon levittämisestä.

Yhdistys ehdottaa kuitenkin, että ns. rajoituslausekkeet muotoiltaisiin uudelleen, jotta ne vastaisivat paremmin työryhmän tavoitetta ohjata suomalaista lainkäyttöä kohti EIT:n ratkaisulinjaa. EIT:n ratkaisukäytäntö on osoittanut, ettei suomalaisissa tuomioistuimissa välttämättä aina annettaisi työryhmän rajoituslausekkeissa käyttämälle käsitteelle "yleiseltä kannalta merkittävä asia" sellaista sisältöä kuin EIT antaa käsitteelle "public interest". EIT:n ratkaisujen suomennoksissa "public interest" on usein ilmaistu käsitteellä "yleisesti kiinnostava" asia. Oikeustoimittajat ry:n lausunnossaan ehdottama muotoilu ohjaisi tuomioistuinten lainkäyttöä paremmin kuin työryhmän ehdotus, koska Oikeustoimittajien muotoilu nostaisi varmemmin sananvapautteen puuttumisen kynnystä, kuten työryhmän julkilausuttu tarkoitus on ollut.

Yhdistys toteaa, että olisi silti toivottavaa löytää "yleiseltä kannalta merkittävälle" tarkempi vaihtoehto. Kävisikö esimerkiksi "yleisön kannalta merkittävä"? Silloin punninnassa pitäisi ottaa paremmin huomioon myös se yleisen kiinnostavuuden elementti, jota EIT on korostanut esimerkiksi ratkaisuisaan Tuomela ja muut v. Suomi (6.4.2010) ja Lahtonen v. Suomi (17.1.2012).

Yksityiselämän suoja koskevasta ns. vanhasta rajoituslausekkeesta (8.2 §) olisi syytä poistaa kokonaan viimeinen sivulause: "jos esittäminen on tarpeen yhteiskunnallisesti merkittävän asian käsittelemiseksi." Kyseisessä momentissa käsitellään henkilöitä, joi-

den yksityisyyden suoja on heidän asemansa vuoksi rajoittunut. Seuraava, 3 momentti, koskee muitakin henkilöitä, ja siinä rajoituksen soveltamisen edellytyksenä on, että asia on ”yleiseltä kannalta merkittävä”, joka on lievempi vaatimus kuin ”yhteiskunnallisesti merkittävä”. Mikäli jälkimmäinen määritelmä jos-lauseineen säilytetään, 2 momentin rajoituksessa on ristiriitainen viesti: toisaalta aseman perusteella kyseisten henkilöiden yksityisyys on rajoittunut, mutta siitä huolimatta ilmauksen asiayhteydeltä vaaditaan painavampaa merkittävyyttä kuin ns. tavallisia ihmisiä koskevilta ilmauksilta. Yhdistyksen mielestä 2 momentin tarkoittamilta ilmauksilta on edellytettävä korkeintaan samantasoista merkittävyyttä kuin 3 momentissa. Siksi yhdistys ehdottaa kyseisen lauseen poistamista ja korvaamista tarvittaessa 3 momentin loppukaneetilla, esimerkiksi Oikeustoimittajat ry:n muotoilemalla tavalla.

Päätoimittajien yhdistys ry toteaa, että lakiehdotuksen yksityiskohtaisissa perusteluissa työryhmä erehtyy epäjohtonmukaiseksi. Juuri kun se on aiemmin todennut, että ” rikos sinänsä ei ole yksityisasia” (s. 120) se samalla sivulla tekee päätelmiä, jotka käytännössä kumoavat juuri todetun. Työryhmän mukaan vasta yli kahden vuoden vankeusrangaistus osoittaa rikoksen siinä määrin yhteiskunnallisesti merkittäväksi, että ”se ei yleensä kuulu tekijän yksityiselämänä suojattaviin asioihin.” Koska lakiehdotusten perustelutekstit ohjaavat merkittävästi tuomioistuinten lainkäyttöä, yhdistys vastustaa työryhmän esittämiä rajoja sille, milloin rikos lakkaa olemasta yksityisasia. Näillä aikarajoilla työryhmä saattaa aiheuttaa uuden langettavien päätösten suman EIT:ssä, vaikka tarkoitus oli päinvastainen. Medialla ei ole tarvetta julkistaa tavallisten ihmisten tavallisia rangaistuksia, vaikka tällaisia rajoja ei ehdotukseen laitettaisi. Harkinta jääköön tapauskohlaiseksi, koska yleinen merkityskin vaihtelee useiden muiden seikkojen kuin rangaistuksen pituuden perusteella.

Suomen Journalistiliitto toteaa kannattavansa Oikeustoimittajat ry:n ehdotusta rajoituslausekkeeksi. Journalistiliitto katsoo, että Oikeustoimittajien esittämä muotoilu vastaa paremmin EIT:n käytäntöä, ja on omiaan nostamaan rangaistavuuden rajaa työryhmän esittämää korkeammalle. Tämä onkin perusteltua ottaen huomioon Suomen saamat langettavat päätökset sananvapausasioissa.

Suomen Journalistiliitto toteaa, että jako tavalliseen ja törkeään tekemuotoon on perusteltua, jotta vankeusrangaistuksen käyttö voidaan jo lainsäädännössä rajoittaa vain törkeimpiä rikoksia koskeväksi. Journalistiliitto hyväksyykin vankeusrangaistuksen mahdollisuuden yksityiselämää loukkaavan tiedon levittämisen kaikkein törkeimmissä tekemuodoissa, esimerkiksi pitäen silmällä tapauksia, joissa tekijä kiusaa uhria järjestelmällisesti levittämällä loukkaavaa tietoa toistuvasti ja vahingoittamistarkoituksessa internetissä.

Journalistiliitto pitää kuitenkin ongelmallisena sitä, mitä perusteluissa esitetään kvalifioitujen tekemuotojen yleistymisestä. Perusteluista voi saada käsityksen, että työryhmän mielestä yhä useampi teko olisi kvalifioitavissa törkeäksi. Erityisen ongelmallisena Journalistiliitto pitää sitä, että näissä kohdin viitataan tekniikan kehittymisen ohella nimenomaan tiedotusvälineiden toimintaan. Journalistiliitto muistuttaa, että mainittujen tiedotusvälineiden tehtävä on välittää tietoa yhteiskunnassa, jolloin tiedon esittämisen syyn tulisi johdattaa arviointia ennemmin lievempään kuin ankarampaan suuntaan. Nyt perustelutekstit ohjaavat tulkintaan, jonka mukaan mainituissa tiedotusvälineissä tehdyt

rikokset tulisivat lähtökohtaisesti arvioiduksi törkeinä. Journalistiliitto katsoo, että perustelut ovat tältä osin ristiriidassa EIT:n linjauksen kanssa. Mainitut ongelmat lain perusteluissa uhkaavat Journalistiliiton mielestä vesittää sen kannatettavan ehdotuksen, että tiedon levittäminen joukkotiedotusvälineitä käyttämällä ehdotetaan poistettavaksi nimenomaisten ankaroitamisperusteiden luettelosta.

Rikoksentekijän nimen julkaisemisen osalta Journalistiliitto toteaa ensinnäkin, että kahden vuoden vankeusrangaistus on suomalaisessa oikeuskäytännössä poikkeuksellisen ankara. Toiseksi EIT:n käytäntö ei millään tavalla tue tällaisen rajan asettamista. Vaikka esityksen tarkoitus ei olisikaan tuottaa vastakohtaispäätelmää, jonka mukaan tuomitun rangaistuksen ollessa alle kaksi vuotta nimeä ei saisi julkaista, on kahden vuoden mainitsemisella lain esitöissä voimakas ohjaava vaikutus. Rikoksentekijän tai rikoksesta epäillyn nimen julkistamisessa kysymys on kuitenkin aina tapauskohtaisesta harkinnasta, johon rangaistuksen ankaruuden lisäksi vaikuttaa mm. tekijän asema, olosuhteet, teon merkittävyys tiedotusvälineen levikkialueella, teon liittyminen poliittiseen tai yhteiskunnalliseen toimintaan tai muuhun yleisesti merkittävään aihepiiriin, tekojen toistuvuus jne. Journalistiliitto katsoo, että maininta kahden vuoden rajasta tulisi tästä syystä poistaa.

Viestinnän Keskusliitto ry toteaa, että ehdotetut uudet punnintasäännökset ovat sanamuodoiltaan huomattavan avoimia, mutta antavat sellaisena loogisen lainsäädäntöpohjan tuomioistuinten tulkintaratkaisuille ja ohjaavat paitsi ihmisoikeussopimuksen asianmukaiseen huomioon ottamiseen, myös riittävään tilannekohtaiseen punnintaan sekä yksityiselämän suojan että sananvapauden näkökulmasta. Työryhmän ehdottama muotoilu ”yleiseltä kannalta merkittävä asia” ei ole epätasemmampi kuin mitä asian luonne ja taustalla oleva perusoikeuspunninnan vaatimus edellyttävät.

Kuten mietinnössä todetaan (s. 124), vihjauksen käsitteen poistaminen yksityiselämää loukkaavaa tiedon levittämistä koskevasta rajoitussäännöksestä olisi sananvapauden näkökulmasta kestävämpi. Yksiselitteisesti tiedoksi luokiteltavan informaation lisäksi julkisessa keskustelussa on voitava tuoda esiin myös faktoihin perustuvia ajatuksia ja arvostelmia. Mietinnön perustelujen sanamuodoista (s. 119–120, etenkin sivun 120 toinen kappale) välittyy käsitys, jonka mukaan rikoksia olisi pidettävä yleisesti osana yksityiselämää. Perusteluissa olisi liiton mukaan kuitenkin hyvä todeta, että rikoksia voi tapahtua myös julkisuudessa tai että rikoksiin voidaan syyllistyä myös osana julkista toimintaa.

Samassa kohdassa (sivun 120 toinen kappale) todetaan, että rikosta josta on tuomittu yli kahden vuoden vankeusrangaistus, voidaan yhteiskunnallisesti pitää siinä määrin merkittävänä, että se ei yleensä kuulu tekijän yksityiselämänä suojattaviin asioihin. Viestinnän Keskusliitto ry toteaa, että kirjauksella ei varmastikaan tarkoiteta, ettei tapauskohtaisesti myös vähemmän ankarasti rangaistavilla rikoksilla voisi olla sellaista yleistä merkitystä, että niiden julkaiseminen on sananvapauden perusteella oikeutettua. Koska kirjauksessa käytetään sanaa yleensä, työryhmä ei toisaalta myöskään ole halunnut todeta, että kaikki yli kahden vuoden vankeudella rangaistavat rikokset olisivat aina vapaasti tiedotettavissa yleisölle. Mietinnön kohtaa voidaan siis pitää eräänlaisena yleistävänä peukalosääntönä, josta on tapauskohtaisia poikkeuksia molempiin suuntiin.

Liitto toteaa, että sikäli kun peukalosäännön kirjaamisella pyritään ohjaamaan lainkäyttöä tai julkaisupäätöksiä koskevaa journalistista harkintaa, sillä voi olla haitallisiakin vaikutuksia. Se näyttää myös olevan ristiriidassa työryhmän yleisemmän tavoitteen kanssa: sananvapausrikoksia koskeviin säännöksiin ehdotetaan nimenomaan tapauskohtaista punnintaa edistäviä ja käsiteltävän asian yleistä merkittävyyttä huomioon ottavia elementtejä. Näiden tekijöiden merkitys vähenee, mikäli julkaisun legitimointia aletaan etsiä uutisen aiheena olevan rikoksen rangaistusasteikosta. Koska yli kahden vuoden vankeusrangaistus on rangaistusasteikossa myös varsin korkealla, peukalosääntö saattaa tässä muodossaan myös osua väärään kohtaan. Se olisikin jatkovalmistelussa syytä poistaa kokonaan.

Mietinnössä (s. 122 alhaalla) viitataan periaatteeseen, joka journalistisessa itsesääntelyssä on jokseenkin vakiintunut muodossa ”kaikki julkinen ei ole julkistettavissa”. Mietinnön sanamuodon mukaan asiakirjan julkisuus ei automaattisesti anna oikeutta esittää joukkotiedotusvälineissä asiakirjaan sisältyvää yksityiselämää koskevaa tietoa. Toteamus pitäneekään paikkansa, mutta lainsäädännön näkökulmasta olisi hyvä samalla korostaa, että julkiset asiakirjat ovat ainakin pääsääntöisesti myös julkistettavissa. Journalistinen itsesääntely voi tältä osin asettaa ankarampia rajoituksia, mutta lain rikkomiseen voi vain hyvin poikkeuksellisissa tilanteissa syyllistyä välittämällä julkista tietoa eteenpäin.

Exit – pois prostituutiosta ry toteaa, että työryhmän mietinnön muuten ansiokkaasta pohdinnasta rikoslain 24 luvun uudistamisesta puuttuu kokonaan näkökulma alaikäisiin henkilöihin. Erityisesti tyttöihin kohdistuu internetissä huomattavan paljon leimaavaa nimittelyä ja heidän esimerkiksi katsotaan käytöksellään ja/tai pukeutumisellaan jopa ansaitsevan heihin kohdistuvat seksuaalirikokset. Tämän tyyppinen kommentointi on yleistä varsinkin nuoriin kohdistuneita seksuaalirikoksia koskevan uutisoinnin yhteydessä. Lapsia ja nuoria koskevaa kuvamateriaalia levitetään internetissä verrattain paljon. Lisäksi lapsiin ja nuoriin kohdistuu jatkuvaa häirintää erityisesti internetissä, mutta myös muilla viestintävälineillä toteutettuna.

Ikä on huomioitu nykyisessä yhdenvertaisuuslainsäädännössä ja lasten oikeudet kattavasti kansainvälisissä sopimuksissa. Lapset tarvitsevat myös erityistä suojelua (esim. YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen mukaan) ja tämä tulisi ottaa eksplisiittisesti huomioon rikoslain 24 luvussa. Yhdistys katsoo, että uhrin alaikäisyyden pitäisi olla ankaroitamisperuste rikoslain 24 luvun sisältämissä rikoksissa.

3.3 Kunnianloukkaus (RL 24:9-10)

Työryhmä on ehdottanut, että kunnianloukkauksen perustekomuodossa rangaistusuhkana olisi sakkoa. Säännökseen ehdotetaan lisättäväksi rangaistavuutta rajoittava uusi lauseke. Lausekkeen mukaan tällaisena rikoksena ei pidettäisi yleiseltä kannalta merkittävän asian käsittelemiseksi esitettyä ilmaisua, jos sen esittäminen, huomioon ottaen sen sisältö, muoto, toisten oikeudet sekä muut olosuhteet, ei selvästi ylitä sitä, mitä voidaan pitää hyväksyttävänä. Törkeän kunnianloukkauksen ankaroittamisperusteena ei enää olisi rikoksen tekeminen joukkotiedotusvälinettä käyttämällä tai muuten toimittamalla tieto tai vihjaus lukuisten ihmisten saataville.

Lausunnonantajista **liikenne- ja viestintäministeriö, sisäasiainministeriö, sosiaali- ja terveysministeriö, Eduskunnan oikeusasiamies, Valtioneuvoston oikeuskansleri, Itä-Suomen hovioikeus, Helsingin käräjäoikeus, Oulun käräjäoikeus, Pirkanmaan käräjäoikeus, Vantaan käräjäoikeus, Varsinais-Suomen poliisilaitos, Julkiset oikeusavustajat ry, Suomen Syyttäjäyhdistys ry, OTL Riku Neuvonen, Enar-Finland ry, Ensi- ja turvakotien liitto, Julkisen sanan neuvosto, Naisjärjestöt yhteistyössä ry, Oikeuspoliittinen yhdistys Demla ry ja TeliaSonera Finland Oyj** kannattavat työryhmän ehdotusta. **Tietosuoja-valtuutettu, Valtakunnansyyttäjänvirasto, Poliisihallitus, Keskusrikospoliisi, Suomen Asianajajaliitto ry, Suomen Lakimiesliitto ry, Suomen Tuomariliitto ry, professori Jussi Tapani, dosentti Riitta Ollila, Oikeustoimittajat ry, Päätoimittajien yhdistys ry, Suomen Journalistiliitto, Viestinnän Keskusliitto ry** sekä **Exit – pois prostituutiosta ry** ehdottavat säännökseen muutoksia.

Sisäasiainministeriö toteaa, että jos perusmuotoisista kunnialoukkauksirikoksista poistetaan vankeusuhka, on sisäasiainministeriön näkemyksen mukaan välttämätöntä, että vakavampien tapausten osalta, ja näin myös mietinnössä esitetään, säilytettäisiin kunnialoukkauksirikosten törkeimmän tekemuodon osalta vankeusrangaistusuhka. Se mahdollistaisi törkeimpien tekemuotojen osalta laajemman pakkokeinojen, kuten kotietsinnän, käytön vakavissa tapauksissa nykyisen kaltaisesti eikä kuitenkaan rajoittaisi EIS:n 10 artiklassa määritettyä sanavapautta enempää kuin demokraattisessa yhteiskunnassa on välttämätöntä rikollisuuden estämiseksi. Kunnialoukkauksirikosten kvalifointiperusteiden poistaminen "rikoksen tekeminen joukkotiedotusvälinettä käyttäen" (ja "tai toimittamalla tieto tai vihjaus lukuisten ihmisten saataville") edistäisi myös sanavapautta demokraattisessa yhteiskunnassa, mutta se ei sulkisi pois sitä, että törkeän muodon tunnusmerkistön täyttyessä joukkoviestimiä käyttämällä voisi edelleen syyllistyä myös rikoksen törkeimpiin muotoihin. Laajalle ja nopeasti levinnyt tieto voisi aiheuttaa tyypillisesti asianomistajalle erityisen suurta kärsimystä tai tuntuva vahinkoa. Kokonaisuutena arvioiden mietinnössä siis ehdotetaan kompromissia EIT:n edellyttämän vankeusuhan poistamisen osalta.

Valtakunnansyyttäjänvirasto viittaa työryhmän toteamaan siitä, että ehdotettu rajoitussäännös yksityiselämää koskevan tiedon levittämistä ja kunnianloukkausta koskeviin säännöksiin on olennaisesti punnintasäännös. Punnintasäännökseen on pyritty tiivistämään kaikki, mitä ilmenee noin 30 vaikeasti tulkittavasta ja osin keskenään ristiriitaisesta ihmisoikeussopimuksen 10 artiklaa koskevasta ihmisoikeustuomioistuimen ratkaisusta. Vaikuttaa siltä, ettei näiden ratkaisujen pohjalta voida muotoilla rikossäännöstä louk-

kaamatta saman sopimuksen 7 artiklaan sisältyvää täsmällisyysvaatimusta ja sitä koskevaa ihmisoikeustuomioistuimen ratkaisukäytäntöä.

Punnintasäännös tiivistyy sen arviointiin, "mitä voidaan pitää hyväksyttävänä". Jos ehdotettua hyväksyttävyyden kriteeriä koskevaa tarkastelukulmaa laajennetaan suhteessa aikaan ja paikkaan, lienee selvää, että se voi pitää sisällään (tai ulkopuolellaan) melkein mitä tahansa. Tällaisen säännöksen soveltamisessa on kysymys pikemminkin tarkoituksemukaisuusharkinnasta kuin laillisuusharkinnasta.

Vanhastaan on lähdetty siitä, että ainakin lakimiehen tulisi pystyä ennakoita päättelemään luvallisen ja rangaistavan toiminnan välisen rajan paikka rikoslakia lukemalla. Ihmisoikeustuomioistuimen ratkaisukäytännölle annettu painoarvo on tehnyt tämän varsinkin kunnianloukkausasioissa erittäin vaikeaksi. Tilanne ei Valtakunnansyyttäjänviraston käsityksen mukaan muutu ennustettavammaksi lisäämällä rikoslakiin "punnintasäännöksen" kaltaisia yleislausekkeita.

Helsingin kärjäoikeus toteaa, että esitetty säännös kunnianloukkauksesta on tarpeellinen. Suomi on saanut useita langettavia ratkaisuja Euroopan ihmisoikeustuomioistuimesta ja lisäksi Euroopan neuvoston parlamentaarinen yleiskomitea on päätöslauselmassaan kehottanut jäsenvaltioita poistamaan kunnianloukkausta koskevista rangaistus-säännöksistä vankeusrangaistusuhan. Säännöksessä on otettu huomioon Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen ja Korkeimman oikeuden oikeustapauksissa tehdyt linjaukset. Säännöksen sisällöstä ei ole huomautettavaa. Kärjäoikeus katsoo, että törkeä kunnianloukkaus on kuitenkin siinä määrin vakava rikos, että vankeusrangaistuksen poistamista ei sen osalta voida pitää perusteltuna.

Oulun kärjäoikeus toteaa, että kansallisen lainsäädännön muutos lienee välttämätön Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen ratkaisukäytännön valossa. Uudet säännökset tarkoittavat uutta oikeudellista tulkintakäytäntöä, samoin rangaistusten mittaamisen käytäntöä, mikä saattaa alkuvaiheessa lisätä tämän tyyppisten asioiden käsittelyyn tarvittavaa aikaa. On tietysti myös mahdollista, että lainsäädännön preventiivinen vaikutus heikkenee rangaistusten lieventämisen ja rangaistavuuden alan supistamisen vuoksi.

Pirkanmaan kärjäoikeus toteaa, että ottaen huomioon EIT:n jatkuvasti elävä oikeuskäytäntö, kärjäoikeus pitää perusteltuna muotoilla työryhmän mietinnössä esitetyllä tavalla kunnianloukkausta koskevan pykälän uusi rajoituslauseke siten, että lausekkeessa ilmaistaan sellaisia keskeisiä näkökohtia, joihin EIT on ratkaisukäytännössään kiinnittänyt huomiota ja joiden pohjalta lausuman esittämisen hyväksyttävyyttä arvioidaan.

Vantaan kärjäoikeus toteaa, että vankeusrangaistusmahdollisuuden poistaminen sananvapaus- ja ilmaisurikoksista perusmuotoisten tekojen osalta on mietinnössä laajasti selostetun Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen oikeuskäytännön valossa perusteltua. Vakavimpina pidettäviä rikoksia on aiheellista arvioida erillisten ankarammin rangaistavia törkeitä tekemuotoja koskevien säännösten kautta. Kärjäoikeudella ei ole huomauttamista törkeiden tekemuotojen ehdotettuihin rangaistusasteikkoihin, jotka vastaavat jo nykyisin voimassa olevaa törkeän kunnianloukkauksen rangaistusasteikkoa.

Poliisihallitus toteaa, että esityksen mukaan perusmuotoisen kunnianloukkauksen rangaistus putoaisi ainoastaan sakkoon, jolloin mahdollisuus kotietsintään poistuu. Tätä voidaan esitutkinnan kannalta pitää kestävämmänä. Rikokset tehdään usein verkko-ympäristössä ja saatetaan julkaista esim. internetissä ulkomaisilla palvelimilla, jolloin esitutkintaviranomainen ei välttämättä saa sivuston ylläpitäjältä mitään tietoa ja ainoa mahdollinen tiedon lähde on epäillyn kotona oleva tietokone.

Törkeän kunnianloukkauksen tunnusmerkistön muuttaminen siten, että rikoksen tekeminen joukkotiedotusvälinettä käyttämällä tai muuten toimittamalla tieto tai vihaus luokusten ihmisten saataville jäisi pois kvalifiointiperusteista, saattaa Poliisihallituksen mukaan vähentää rangaistussäännöksen ennalta estävää vaikutusta. On huomattava, että asianomistajan kannalta laajalle ja nopeasti levitetty tieto on kaikkein vahingollisinta. Lisäksi perustunusmerkistön muuttuminen heikentää rikoksen selvittämismahdollisuuksia, koska kotietsinnän suorittamisen mahdollisuus poistuu kyseisissä tapauksissa. Säännöstä olisi mahdollista myös muuttaa siten, että törkeässä kunnianloukkauksessa viitattaisiin joukkotiedotusvälineen käyttämisen sijasta sellaisiin julkaisuihin, joihin vaaditaan sananvapauslain 4 §:n mukainen vastaava toimittaja. Tällöin säännöksen piiristä voitaisiin rajata pois internetin keskustelupalstoilla tapahtuvat jokapäiväiset sananvapauden piiriin kuuluvat käyttäjien kirjoitukset ja keskustelut, mutta korostettu vastuu kohdistuisi ammatikseen toimitustyötä tekeviin henkilöihin.

Keskusrikospoliisi toteaa, että muutoksella on vaikutusta poliisin pakkokeino-oikeuksiin siten, että mahdollisuus tehdä kotietsintä poistuu kyseisen rikosnimikkeen osalta. Takavarikko olisi edelleen mahdollinen, mutta jos teko on tehty tietovälinettä hyväksikäyttäen, uuden, 2014 voimaan tulevan pakkokeinolain muutoksen mukanaan tuoma sääntely laite-etsinnästä ei mahdollista tietovälineen tutkintaa tällaisten rikosten torjunnassa. Mikäli kunnianloukkaus on tapahtunut tietoverkkojen välityksellä, on tunnistamistiedot mahdollista saada edelleen sananvapauden käyttämisestä joukkoviestinnässä annetun lain perusteella.

Keskusrikospoliisi toteaa, että mietinnössä ei ole käsitelty tarkemmin sitä, millaisia vaikutuksia edellä mainituilla poliisin toimivaltuuksiin liittyvillä muutoksilla on kyseisten rikosten selvittämiseen ja torjumiseen. Jos lakiehdotus toteutuu kerrotun sisältöisenä, kunnianloukkausta voidaan esitutkinnassa selvittää lähtökohtaisesti vain kuulusteluihin, mikä saattaa heikentää rikostutkinnan tehokkuutta.

Suomen Asianajajaliitto ry katsoo, että kunnianloukkausrikoksen osalta mainitun vastuuvapauslausekkeen tarve on vähäisempi kuin yksityiselämää loukkaavan tiedon levittämisen osalta. Kunnianloukkaus eroaa olennaisesti yksityiselämää loukkaavan tiedon levittämisestä siltä osin, että kunnianloukkauksessa on yleensä kyse perättömän tiedon levittämisestä tai loukkaustarkoituksessa esitetystä halventamisesta. Mikäli kyse on perättömän tiedon tietoisesta levittämisestä tai tahallisesta loukkaustarkoituksessa esitetystä halventamisesta, ei mainittu vastuuvapauslauseke voine tulla sovellettavaksi.

Mikäli tarkoituksena on, että vastuuvapausmomentin tulkinnassa huomioidaan myös tiedon varmistamiskysymyksiä, tulisi tämän Asianajajaliiton mukaan selvyuden vuoksi ilmetä myös momentista (maininta ”muut olosuhteet” ei ole legaliteettiperiaatteen täsmällisyysvaatimukset huomioiden tältä osin riittävä).

Asianajajaliitto katsoo, että ehdotettu momentti on suurelta osin päällekkäinen nykyisen 2 momentin kanssa. Mainittu 2 momentti kattaa pääosan tilanteista, joissa julkisen toiminnan arvostelun tulee olla sallittua. Täysin kattava kyseinen momentti ei kuitenkaan ole. Edellä olevilla perusteilla Asianajajaliitto katsoo, että mielipiteenvapautta tulee laajentaa myös kunnianloukkauskriminalisoinnin osalta siten, että mielipiteen ilmaisu on sallittua yleisesti kiinnostavissa asioissa suoraan lain mukaan ilman tarvetta soveltaa ihmisoikeussopimusta ensisijaisena oikeuslähteenä. Asian jatkokäsittelyssä tulee kuitenkin arvioida, tuleeko tämä laajennus tehdä ehdotetulla uudella momentilla vai voitaisiinko nykyistä 2 momenttia täydentää siten, että nykyinen momentti kattaa laajemmin myös kyseiset tilanteet. Lisäksi samoin kuin yksityiselämää loukkaavan tiedon levittämisen osalta, asiassa tulee arvioida lain täsmällisyysvaatimus huomioiden, miten ja missä tilanteissa laissa määritellyt "muut olosuhteet" voivat vaikuttaa asian arviointiin.

Suomen Lakimiesliitto ry toteaa, että kunnianloukkauksen osalta herää kysymys, riittääkö pelkkä sakko rangaistukseksi sellaisen rikoksen perustekomuodosta, jonka törkeässä tekemuodossa voitaneen vakavimmat tapaukset rikoksen uhrille aiheutuvien seurausten johdosta perustellusti rinnastaa vakavaan väkivaltaan.

Suomen Tuomariliitto ry kiinnittää huomiota siihen, että joissakin tapauksissa selkeästi perättömät henkilöä tai tämän ammattitoimintaa koskevat tiedot voivat vakavasti uhatta tämän mainetta tai asemaa yhteisössä. Nykyisen rikoslain kunnianloukkaussäännös ei kiinnitä riittävästi huomiota siihen, onko kysymyksessä sinänsä loukkaava ja halventava lausuma (esim. nimittely) vai sen laatuinen perätön väittäminen, jonka todenperäisyyttä kuulija ei heti kykene arvioimaan ja joka voi saattaa sen kohteena olevan henkilön ammatillisen tai muun maineen vaaraan (esim. väite virheellisestä ammatillisesta toiminnasta tai rikoksesta). Tällaisessa tilanteessa - varsinkin jos väitettä levitetään toistuvasti tai laajasti - myös vankeusrangaistusuhka voisi olla perusteltu.

Professori Jussi Tapani pitää asianmukaisena, että EIT:n ratkaisukäytännössä syntyneet tulkintalinjat pyritään kirjoittamaan laillisuusperiaatteen vaatimalla tavalla tunnusmerkistöjen sisälle. Muut vaihtoehdot eli vastuuvapauden kanavoiminen oikeudettomuus-käsitettä tulkitsemalla tai kirjaamattoman vastuuvapausperusteen hyväksyminen eivät ole omiaan edesauttamaan ennakoitavan ratkaisukäytännön muodostumista. Kunnianloukkaukseen on jo lähtökohtaisesti sisäänrakennettu normaalia rikosoikeudellista laintulkintaa vaikeampi ratkaisutoiminnan rakenne-elementti eli kahden perusoikeuden välisen jännitteen purkaminen punninnalla. Tapanin yksityiselämää loukkaavan tiedon välittämistä koskevan tunnusmerkistön osalta esittämät huomiot koskevat yhtäläisesti kunnianloukkauksen tunnusmerkistön 4 momenttiin ehdotettua rajoitussäännöstä, jossa todetaan tulkinnassa voitavan nojautua yksityiselämää loukkaavan tiedon välittämistä koskevan tunnusmerkistön perusteluihin.

Dosentti Riitta Olilla toteaa käsitelleensä artikkelissaan "Vankeutta kunnianloukkauksesta" Lakimies 2/2011 Suomessa tuomittuja kunnianloukkauksia. Suomessa tuomitaan vuosittain yli 200 henkilöä tavallisesta tai törkeästä kunnianloukkauksesta. Tuomitut vankeusrangaistukset ovat kohdistuneet muihin kuin toimittajiin, mutta asiaan on voinut liittyä yleistä mielenkiintoa. Vankeusrangaistuksissa on ollut kyse vakavista loukkaavista väitteistä, mutta ei vihaan tai väkivaltaan yllyttämisestä. Journalisteja ei ole Suomessa

tuomittu vankeusrangaistuksiin mutta kylläkin tuntuviin sakkorangaistuksiin. EIT on pitänyt 40 päiväsakkoa ja vahingonkorvauksia ankarana seuraamuksena (Niskasaari 6.7.2010).

Kun suomalaista oikeuskäytäntöä vertaa EIT:n käytäntöön ja EN:n sekä ihmisoikeuskomissaarin kannanottoihin, on Ollilan mukaan vaikea ymmärtää, miksi demokratialtaan vakaassa valtiossa pitää käyttää ankaria rikosoikeudellisia keinoja, jottei ketään loukattaisi. Ulkomaisen lainsäädännön osalta mietinnössä ei ole esitetty, kuinka paljon rikosoikeudenkäyntejä kunnianloukkausasioissa tosiasiallisesti on, vaikka tällaista tietoa on helposti saatavilla. Ollila katsoo, että mietinnön esitys 10 §:n törkeästä kunnianloukkauksesta on vastoin EIT:n käytäntöä ja EN:n suositusta, koska vankeusrangaistus olisi edelleen mahdollinen ja oikeuskäytännön perusteella myös realistinen vaihtoehto.

Ollila toteaa, että jos kunnianloukkaukseen liittyy vihaan tai väkivaltaan kiihottamista, ne voivat tulla arvioitavaksi rikoslain 17 luvun 1 §:n julkinen kehottaminen rikokseen tai 25 luvun 7 §:n laiton uhkaus tekemuotojen perusteella. Joihinkin kunnianloukkausta koskeviin tapauksiin on liittynyt uhkailua ja häiriökäyttäytymistä, joka on vakavampaa kuin pelkkä kunnian loukkaaminen. Tässä mielessä pelkkä kunnianloukkaus tai yksityiselämää loukkaavan tiedon levittäminen ei ole paras keino puuttua häiritsevään käyttäytymiseen. Työryhmän esittämä vainoaminen voi paremmin vastata tällaista häirintää.

Ollila toteaa, että 9 §:n 1 momentin kunnianloukkauksen tekotavat antavat mahdollisuuden nostaa syytteen vakavuudeltaan eriasteisista asioista. EIT on käyttänyt jaottelua tosiasioihin ja arvoasetelmiin. 2-kohdan muu halventaminen pitäisi poistaa tunnusmerkistöstä, koska se laajentaa rangaistavan toiminnan alaa ja laskee tunnusmerkistön soveltamiskynnystä. Onko perusteltua, että rikosoikeudelliset keinot ovat käytettävissä kaikkiin mielipahaa ja loukkauksen kokemusta aiheuttaviin viesteihin ja halventamisiin. Häirintätilanteisiin puuttuminen ja niitä koskeva sääntely voi olla helpommin toteutettavissa kuin kunnian ja sananvapauden rajanvetojen määrittely puuttumiseen oikeuttavana perusteena.

Jos sananvapauteen puuttuminen on kunnian toteuttamiseksi ja ilmaisun olosuhteisiin nähden suhteellista ja välttämätöntä, kunnian suoja voi saada etusijan. EIT:n käytännössä yleistä mielenkiintoa koskevan keskustelun rajoittamista arvioidaan tarkasti ja sille pitää olla nimenomaiset hyväksyttävät perusteet. Silloin jos asiaan ei liity yleistä mielenkiintoa, voidaan toisten oikeuksien toteuttamiselle antaa suurempi painoarvo.

Ollilan mielestä 9 §:n sananmuoto ei ole onnistunut, koska painotus menee edelleenkin toisten oikeuksiin ja hyväksyttävyyden arviointiin. Kunniaa ja yksityiselämää loukkaavien ilmaisujen rangaistussäännöksissä on jo toteutettu toisten oikeuksia. Jos toisten oikeuksia vielä painotetaan punnintasäännöksessä, kyse on kaksoisvarmistuksesta. Kun kotimaisessa oikeuskäytännössä kunniaa ja yksityiselämä ovat usein saaneet etusijan, tämä viittaisi vanhan käytännön jatkumiseen. Ollila ehdottaa rajoitussäännöksen muotoiluksi ”*Kunnianloukkauksena ei myöskään pidetä yleiseltä kannalta merkittävän asian käsittelemiseksi esitettyä ilmaisua, jos sananvapauteen puuttuminen ei ole kunnian suojaan ja olosuhteisiin nähden suhteellista ja välttämätöntä*”. Säännöksen törkeästä kunnianloukkauksesta Ollila poistaisi kokonaan.

OTL Riku Neuvonen toteaa, että työryhmän esitys perustekomuodon vankeusrangais-
tuksen uhan poistamisesta ja törkeän tekemuodon kvalifiointiperusteen muuttamisesta
on täysin oikea ja linjassa eurooppalaisen kehityksen kanssa. Kysymyksen esityksessä
herättävät tilanteet, joissa luonnollinen henkilö on samaistussuhteessa oikeushenkilöön.
Esimerkkinä mainitaan osakeyhtiö, vaikka todennäköisempiä tilanteita syntyy avoimen
yhtiön tai esimerkiksi järjestön tapauksissa. Tältä osin eri tilanteiden hahmottaminen ja
samaistusopin kehittäminen jatkovalmistelussa selventäisi säännöksen tarkoitusta. Pelk-
kä henkilön tiivis yhteys yritykseen kun ei voine perustaa tarkoitettua samaistussuhdet-
ta, etenkin jos kyse on suuresta osakeyhtiöstä, kun taas järjestössä tai avoimessa yhtiös-
sä yksi luonnollinen henkilö voi olla niin sanotusti toiminnan ”kasvot”. Sama ongelma
koskee kysymystä kollektiivien, kuten yrityksen tai järjestön hallituksen tai johdon ar-
vostelusta. Nämä kysymykset jäivät esityksessä turhan avoimiksi.

Neuvonen toteaa, että täysin huomiotta jäänyt asia kunnianloukkauksen yhteydessä vai-
kuttaisi olevan siihen olennaisesti liittyvä kysymys parodia- ja satiirioikeudesta. Esityk-
sessä ja perusteluissa olevat poikkeukset koskevat pääsääntöisesti arvostelutilanteita,
kun taas satiirissa, parodiassa tai vaikkapa yksityiselämää loukkaavan tiedon levittämi-
sen puolella huomioituissa pakinassa tavoite ei välttämättä ole arvostella, vaan tietyn
tavoitin saattaa kohde erilaiseen valoon. Kysymys liittyy suurelta osin taiteen vapautta
turvaavan perustuslain 16 §:n merkitykseen sananvapauserikosten yhteydessä. Lähtökoh-
tana voidaan pitää, että suojaamisosaltaan sananvapaus ja taiteen (myös tieteen) vapaus
ovat yhteneväisiä, mutta yhdysvaltalaisessa ja eurooppalaisessa käytännössä on erityis-
piirteitä, kuten taiteen määrittelykielto ja parodian, satiirin ja vastaavien muotojen huo-
mioiminen. Uudistuksessa olisi perusteltua huomioida, että arvostelun lisäksi jotkin il-
maisui- ja taidemuodot perustuvat sellaisille ilmaisutavoille, jotka voidaan kokea lähtö-
kohtaisesti kunniaa loukkaaviksi.

Huomionarvoinen asia on, että perustelujen jatkokehittämissä olisi paikallaan myös tar-
kastella erityisesti esitysten ja esimerkiksi kirjojen käsittelytapaa. Tuomioistuinkäytäntö
vaikuttaisi jakaantuvan kansainvälisesti siten, että joko painotetaan yksittäisten lausei-
den loukkaavuutta tai sitten kirjaa luetaan kokonaisuutena, jolloin yksittäisen lauseen
loukkaavuus ei saa samanlaista merkitystä. Neuvosen näkemyksen mukaan sananvapaus
ja taiteen vapaus edellyttäisivät kokonaisvaltaisen seuraamis- ja lukutavan suosimista,
jolloin esityksissä ja esimerkiksi kirjoissa kriminalisoitu loukkaavuus johdettaisiin ko-
konaisuudesta eikä yksittäisistä sanoista tai lauseista tai tilanteista, joissa katsoja on
nähty esimerkiksi katuteatteriesityksestä pienen pätkän.

Oikeustoimittajat ry huomauttaa, että tuomioistuimien tulisi ottaa ehdotetun rajoitus-
lausekkeen mukaiset seikat huomioon jo nykyisin. Rajoituslauseke jääkin kovin tyhjäk-
si, jos tuomarit ja syyttäjät eivät tunne EIT:n ratkaisukäytäntöä. Oikeustoimittajat ry:n
mielestä rajoituslausekkeen pitäisi kuulua suunnilleen näin: ”Tällaisena rikoksena ei
pidettäisi yleiseltä kannalta merkittävän asian käsittelemiseksi esitettyä ilmaisua, ellei
sananvapauteen puuttuminen esityksen sisältö, muoto, toisten oikeudet sekä muut olo-
suhteet huomioon ottaen ole välttämätöntä.”

Yhdistys toteaa, että kunnianloukkauksissa yksi keskeisistä ongelmista on se, miten paljon näyttöä väitteen esittäjän on kyettävä esittämään väitteensä tueksi. Monissa tapauksissa toimittajilta on saatettu edellyttää lähestulkoon täyttä näyttöä, vaikka itse asiassa edes Suomen tämänhetkinen lainsäädäntö ei tätä vaadi. Nykyisen lain perustelutekstin mukaan väitteen esittäjän on pystyttävä näyttämään, että hänellä on ollut riittävät perusteet uskoa väitteensä todenperäisyyteen. EIT on puolestaan ratkaisukäytännössään katsonut, ettei toimittajille saa asettaa kohtuutonta näyttötaakkaa. Mitä suurempi yhteiskunnallinen merkitys asialla on, sitä vähemmällä näytöllä median on voitava tuoda asia julkiseen keskusteluun. Tämä ei luonnollisestikaan tarkoita sitä, että tiedot voisi jättää tarkistamatta: mitä helpommin tieto on tarkistettavissa, sitä suurempi velvollisuus sen tarkistamiseen on. Tämän vuoksi yhdistys ehdottaa, että itse säännökseen kirjattaisiin suunnilleen näin: ”Kunnianloukkauksena ei myöskään pidetä ilmaisua, kun tekijällä on ollut riittävät syyt uskoa väitteensä todenperäisyyteen.”

Yhdistys ehdottaa myös, että hyväksyttävän arvostelun rajat määritellään lakitekstissä samalla tavoin kuin rajoituslausekkeessa. Siten lainkohta kuuluisi seuraavasti: ”Edellä 1 momentin 2 kohdassa tarkoitettuna kunnianloukkauksena ei pidetä arvostelua, joka kohdistuu toisen menettelyyn politiikassa, elinkeinoelämässä, julkisessa virassa tai tehtävässä, tieteessä, taiteessa taikka näihin rinnastettavassa julkisessa toiminnassa, ellei sananvapauteen puuttuminen esityksen sisältö, muoto, toisten oikeudet sekä muut olosuhteet huomioon ottaen ole välttämätöntä.”

Oikeustoimittajat ry kannattaa ehdotusta, että törkeän kunnianloukkauksen ankaroittamisperusteena ei enää olisi rikoksen tekeminen tiedotusvälinettä käyttämällä tai muuten toimittamalla tieto tai vihjaus lukuisten ihmisten saataville. Ongelmallisena yhdistys pitää sitä, että työryhmän ehdotuksen mukaan ankaroittamisperusteena olisi se, että kunnianloukkauksessa aiheutetaan pitkäaikaista kärsimystä. Tämä viittaisi siihen, että esimerkiksi kaikkea internetissä julkaistua virheellistä tietoa pidettäisiin helposti törkeänä kunnianloukkauksena. Kun tieto on kerran laitettu nettiin, sitä on vaikea saada kokonaan pois.

Oikeustoimittajat ry hyväksyy vankeusuhan erityisen vakavissa kunnianloukkauksissa. Tällaisina voitaisiin pitää esimerkiksi tapauksia, joissa on helposti havaittavissa, ettei tiedon levittämisen tarkoituksena ole ollut minkään yleisesti merkityksellisen asian käsitteleminen, vaan puhdas vahingon aiheuttaminen loukkauksen kohteeksi joutuneelle.

Päätoimittajien yhdistys ry pitää perusteltuna vankeusrangaistuksen uhan säilyttämistä, kun kyse on törkeästä kunnianloukkauksesta.

Yhdistys ehdottaa kuitenkin, että ns. rajoituslausekkeet muotoiltaisiin uudelleen, jotta ne vastaisivat paremmin työryhmän tavoitetta ohjata suomalaista lainkäyttöä kohti EIT:n ratkaisulinjaa. Oikeustoimittajat ry:n lausunnossaan ehdottama muotoilu ohjaisi tuomioistuinten lainkäyttöä paremmin kuin työryhmän ehdotus, koska Oikeustoimittajien muotoilu nostaisi varmemmin sananvapauteen puuttumisen kynnyistä, kuten työryhmän julkilausuttu tarkoitus on ollut.

Suomen Journalistiliitto kannattaa Oikeustoimittajat ry:n ehdotusta rajoituslausekkeeksi. Journalistiliitto katsoo, että Oikeustoimittajien esittämä muotoilu vastaa paremmin EIT:n käytäntöä, ja on omiaan nostamaan rangaistavuuden rajaa työryhmän esittämää korkeammalle. Tämä onkin perusteltua ottaen huomioon Suomen saamat langettavat päätökset sananvapausasioissa.

Lisäksi Suomen Journalistiliitto ehdottaa, että lain sisäisen johdonmukaisuuden säilyttämiseksi RL 24:9.3 tulisi muuttaa seuraavaan muotoon: ”Edellä 1 momentin 2 kohdassa tarkoitettuna kunnianloukkauksena ei pidetä arvostelua, joka kohdistuu toisen menettelyyn politiikassa, elinkeinoelämässä, julkisessa virassa tai tehtävässä, tieteessä, taiteessa taikka näihin rinnastettavassa julkisessa toiminnassa, ellei sananvapautteen puuttuminen esityksen sisältö, muoto, toisten oikeudet sekä muut olosuhteet huomioon ottaen ole välttämätöntä.” Tällöin EIT:n käytäntö tulisi paremmin huomioitua myös vallankäyttäjien arvostelua koskevassa rajoituslausekkeessa, ja sanamuoto säilyttäisi yhteneväisyytensä uusien säännösten kanssa.

Suomen Journalistiliitto toteaa, että jako tavalliseen ja törkeään tekemuotoon on perusteltua, jotta vankeusrangaistuksen käyttö voidaan jo lainsäädännössä rajoittaa vain törkeimpiä rikoksia koskeväksi. Journalistiliitto hyväksyykin vankeusrangaistuksen mahdollisuuden kunnianloukkauksen kaikkein törkeimmissä tekemuodoissa.

Journalistiliitto viittaa esityksen sivulla 128 esitettyyn siitä, että väitteiden paikkansapitävyys on yritettävä varmistaa useammasta kuin yhdestä lähteestä. Kohdassa todetaan aivan oikein, että lähteen luonteella on merkitystä sen luotettavuuden arvioinnissa. Journalistiliitto pitää silti sanamuotoa edelleen liian ehdottomana, sillä on olemassa tilanteita, joissa useamman kuin yhden lähteen käyttö ei ole mahdollista.

Viestinnän Keskusliitto ry toteaa, että suhteessa Euroopan neuvoston tavoitteeseen kunnianloukkausrikosten dekriminallisoinnista työryhmän ehdottama uudistus on varsin maltillinen. Mietinnössä ei ole lainkaan arvioitu mahdollisuuksia poistaa kunnianloukkaussäännökset rikoslaista ja siirtyä kunniaan liittyvien oikeushyvien suojassa kokonaan siviilioikeudellisiin korvausvelvollisuuksiin. Yksi perustelu yksityiselämää loukkaavan tiedonvälityksen ja kunnianloukkauksen sääntelyyn rikos- eikä vahingonkorvausasiassa on syyttäjän palvelutehtävä. On esitetty, ettei mahdollisuus nostaa siviilikannetta ole riittävä loukkauksen kärsineen oikeussuojan kannalta, vaan kysymys on voitava nostaa rikoksina julkisen syytteen alle. Mikäli tämä on perusteluna työryhmän esityksen maltillisuuteen dekriminallisointitavoitteeseen nähden, se olisi hyvä tuoda nimenomaisesti esille perusteluissa.

Viestinnän Keskusliitto ry toteaa, että ehdotetut uudet punnintasäännökset ovat sanamuodoiltaan huomattavan avoimia, mutta antavat sellaisenaan loogisen lainsäädäntöpohjan tuomioistuinten tulkintaratkaisuille ja ohjaavat paitsi ihmisoikeussopimuksen asianmukaiseen huomioon ottamiseen, myös riittävään tilannekohtaiseen punnintaan sekä yksityiselämän suojan että sananvapauden näkökulmasta. Työryhmän ehdottama muotoilu yleiseltä kannalta merkittävä asia ei ole epätasemmallisempi kuin mitä asian luonne ja taustalla oleva perusoikeuspunninnan vaatimus edellyttävät.

Joukkotiedotusvälineen käyttämisen poistaminen törkeän kunnianloukkauksen tunnusmerkistöstä on työryhmän perustelemalla tavalla tervetullut säännöstöä selkeyttävä ja johdonmukaistava uudistus. Itsenäisenä ankaroittamisperusteena joukkotiedotusvälineen käyttämisellä ei ole nykyisessä mediatodellisuudessa merkitystä eikä kohdan poistaminen vähennä miltään osin kunnian suojan merkitystä tulkinnassa. Liitto kuitenkin katsoo, että tiedotusvälineiden toiminnan korostaminen sananvapausrikosten törkeitä tekemuotoja koskevissa perusteluissa toimii uudistuksen tavoitteita vastaan. Kun EIT on nimenomaan painottanut median tehtävää tiedonvälittäjänä ja pitänyt hyvin ongelmallisenä vankeusrangaistuksen uhkaa mediarikoksissa, työryhmä korostaa ehdotuksensa perusteluissa joukkotiedotuksen roolia rikosten kokonaistörkeyden arvioinnissa. Tiedotusvälineiden yhteiskunnallisen tehtävän toteuttamisen ja siihen liittyvän erityisen vastuujärjestelmän tulisi ohjata tulkintaa rikosten perustekomuotoon eikä vankeusuhkaiseen törkeään tekemuotoon.

Viestinnän Keskusliitto ry katsoo, että vahingon pitkäaikaisuuden mainitseminen lakiehdotuksessa ankaroittamisperusteena on vaarallista sikäli, että sen voidaan tulkita johtavan velvollisuuteen muokata sähköisiä julkaisuarkistoja ja pyyhkiä pyynnöstä henkilöhistoriaa, mikä olisi sananvapauden kannalta kestäväntöntä. Valmisteilla olevassa Euroopan unionin tietosuojasetuksessa journalistisen arkistoinnin välttämättömyys on tältä osin otettu jo huomioon. Perusteluissa olevat maininnat tekniikkaan liittyvästä vahingollisuudesta ja pitkäaikaisuudesta johtavat tulkintaa tässä mielessä harhaan ja ne on ehdottomasti syytä poistaa. Pitkäaikaisuuden maininnalla ei toisaalta ole tärkeää itsenäistä merkitystä itse säännöstekstissäkään, minkä vuoksi koko käsitteen poistamista on sananvapaussyistä harkittava.

Kunnianloukkauksen tunnusmerkistön yhteydessä (s. 128) mietinnössä esitetään, että väitteiden paikkansapitävyys on yritettävä varmistaa useammasta kuin yhdestä lähteestä. Viestinnän Keskusliitto ry katsoo, että vaikka kohdassa puhutaan jo yrittämisestä eikä varmistamisesta, olisi sanamuotoa perusteltua muuttaa vielä vähemmän ehdottomaksi. On olemassa tilanteita, joissa tietoa ei ole edes mahdollista yrittää saada muusta kuin yhdestä lähteestä, mutta joissa tiedon julkaiseminen on silti oikeutettua.

Exit – pois prostituutiosta ry toteaa, että työryhmän mietinnön muuten ansiokkaasta pohdinnasta rikoslain 24 luvun uudistamisesta puuttuu kokonaan näkökulma alaikäisiin henkilöihin. Yhdistys katsoo, että uhrin alaikäisyyden pitäisi olla ankaroittamisperuste rikoslain 24 luvun sisältämissä rikoksissa.

3.4 Vainoaminen (RL 25:7a)

Työryhmä on ehdottanut, että vapauteen kohdistuvia rikoksia koskevaa rikoslain 25 luku täydennettäisiin uudella vainoamista koskevalla rangaistussäännöksellä. Vainoamiseen syyllistyisi se, joka toistuvasti uhkaa, seuraa, tarkkailee, ottaa yhteyttä tai muuten näihin rinnastettavalla tavalla vainoaa toista siten, että se on omiaan aiheuttamaan vaiotussa pelkoa tai ahdistusta.

Lausunnonantajista **liikenne- ja viestintäministeriö, sisäasiainministeriö, sosiaali- ja terveysministeriö, Valtioneuvoston oikeuskansleri, Oulun kärjäoikeus, Pirkanmaan kärjäoikeus, Keskusrikospoliisi, Varsinais-Suomen poliisilaitos, Suomen Asianajajaliitto ry, Julkiset oikeusavustajat ry, Suomen Tuomariliitto ry, professori Jussi Tapani, dosentti Riitta Ollila, OTL Riku Neuvonen, Enar-Finland ry, Julkisen sanan neuvosto, Naisjärjestöt yhteistyössä ry, Oikeuspoliittinen yhdistys Demla ry, Oikeustoimittajat ry, Päätoimittajien yhdistys ry, Suomen Journalistiliitto, TeliaSonera Finland Oyj sekä Viestinnän Keskusliitto ry** kannattavat työryhmän ehdotusta. **Eduskunnan oikeusasiamies, tietosuojavaltuutettu, Valtakunnansyyttäjänvirasto, Itä-Suomen hovioikeus, Helsingin kärjäoikeus, Vantaan kärjäoikeus, Suomen Lakimiesliitto ry, Suomen Syyttäjäyhdistys ry, Amnesty International Suomen osasto ry, Ensi- ja turvakotien liitto, Terveiden ja hyvinvoinnin laitos, Exit – pois prostituutiosta ry** sekä **PsyJuridica Oy** esittävät säännökseen muutoksia.

Sisäasiainministeriö pitää erittäin tärkeänä, että uhrin oikeusturvan parantamiseksi vainoamisen kriminalisointi toteutuu huomioiden myös Euroopan Neuvoston yleissopimus naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan ehkäisemisestä ja torjumisesta (CETS 210). Vainoaminen tai sen eri muodot ei ole nykyisessä lainsäädännössä kattavasti kriminalisoitu. Kriminalisoinnilla olisi todennäköisesti huomattavaa ennalta ehkäisevää merkitystä, ja se lisäisi poliisin mahdollisuuksia estää ja selvittää vainottuun ja tämän perheenjäseniin kohdistuneita rikoksia. Tietoisuuden lisääntymisen myötä on myös todennäköistä, että myös uhrien ilmoituskynnys alenisi ja poliisin tietoon tulisi myös muita vainoamiseen liitännäisiä rikoksia. Sisäasiainministeriö toteaa myös, että jatkossa olisi tarkoituksenmukaista arvioida säännöksen toimivuutta, tehokkuutta ja etenkin rangaistuksenasteikon kattavuutta erityisesti silmällä pitäen vakavimpia vainoamistapauksia, joissa vainoaminen on kestänyt vuosia ja rajoittanut erittäin vakavasti vainotun ja hänen perheenjäsentensä perusoikeuksien piiriä.

Eduskunnan oikeusasiamies toteaa, että mietinnön mukaan vainoamisen tunnusmerkistön toteuttavan menettelyn tulee olla oikeudenvastaista. On siten selvää, että pakko- tai poliisilain mukaisesti suoritettava tarkkailu ei toteuta vainoamisen tunnusmerkistöä. Kun kyse voi kuitenkin olla ulkonaisesti vainoamisen tunnusmerkistössä tarkoitettulta tarkkailulta näyttävästä toiminnasta, voi rikosoikeussäännöksiltä edellytettävän selvyuden vuoksi olla syytä lisätä vainoamisen tunnusmerkistöön ilmaisu ”oikeudettomasti” tai muulla vastaavalla tavalla ilmaista asia.

Tietosuojavaltuutettu toteaa, että vainoamista koskevalla tunnusmerkistöllä näyttäisi olevan selkeitä tieto- ja viestintärikostyyppisiä tekotapoja. Ensinnäkin uhkaaminen voi tapahtua erilaisilla viestintävälineillä, joiden käyttämiseksi on tekijällä oltava yhteystiedot. Tyypillinen tilanne voi liittyä lähestymiskieltoon ja turvakieltoon, jolla pyritään estämään tällaisten tietojen saatavuutta. Toinen tekomuoto eli toisen seuraaminen tarkoittaa fyysistä seuraamista. Tämä näyttäisi perustelujen valossa tarkoittavan sitä, että ns. tekninen seuranta (esim. GPS-pohjaiseen paikannukseen perustuva seuranta) ei ole tunnusmerkistön mukaista seurantaa. Tietosuojavaltuutetun mielestä seurannan tulisi kattaa selkeästi tällainen tekninen seuranta, koska perusteluissa ensinnäkin todetaan, ettei seuraaminen edellytä sitä, että sen kohde on selvillä seuraamisesta. Toisaalta teknisen seurannan perusteella tekijä kykenee hakeutumaan oikeaan aikaan paikkoihin, joihin hän tietää seurattavan tulevan.

Kolmas tekomuoto liittyy tarkkailemiseen ja sen osalta perusteluissa viitataan teknisiin apuvälineisiin mainiten esimerkinomaisesti kiikarin ja kameran, jotka viittaavat katseluun ja kuvaamiseen. Tietosuojavaltuutetun mielestä tässä yhteydessä tulisi laajentaa teknisten apuvälineiden valikoimaa siten, että se kattaisi nk. tietojenkäsittelyrauhan. Nykyisissä salakatselu- ja salakuuntelutunnusmerkistöissä on sama rajoite kuin muissa kotirauhaan sidotuissa tunnusmerkistöissä eivätkä ne kata muuta kuin kuva- ja äänimuotoisen datan keräämistä, eivätkä siten voi kattaa keylogger-tyyppisellä ohjelmalla kerätyjä tietoja. Luvaton tiedonkohteen webbi-kameran käyttö täyttää salakatselun tunnusmerkistön, jos kuvaaminen tapahtuu kotirauhan piirissä, mutta ei tietokoneen tyypillisiä käytötapoja kuten sähköistä asiointia (esim. verkkopankki) tai sähköistä viestintää (esim. sähköposti). Henkilörekisteririkoksen tunnusmerkistö on näissä tapauksissa laillisuusperiaatteen kannalta liian yleinen.

Tietosuojavaltuutettu toteaa, että sääntelyvaihtoehdot tällaisen tietoverkon avulla tapahtuvan tarkkailun kriminalisoimiseksi olivat tässä yhteydessä 1) vainoamiseen liittyvän tarkkailemisen tunnusmerkistö kattaisi myös vakoiluohjelmien avulla tapahtuvan tarkkailun tai 2) tällaisesta salaa tapahtuvasta tieto- ja viestintäteknisestä tarkkailusta tehtäisiin uusi rikoslain 24 lukuun sijoitettava tietojenkäsittelyrauhan rikkominen – tunnusmerkistö siten, ettei säännöksen soveltamisala ole paikkaan sidottu samoin kun ehdotetussa viestintärauhan rikkomisessa. Vaihtoehtoinen sijoituspaikka voisi olla rikoslain 34 luvun 9 a ja b §:ien yhteydessä, jossa suojattavana oikeushyvä on tietojenkäsittelyrauha ja joka tunnusmerkistönä kattaa myös tällaisen haitta/vakoiluohjelman levittämisen teknisen tarkkailun/vakoilun esitekona.

Valtakunnansyyttäjänvirasto yhtyy työryhmän arvioon siitä, että vainoamista koskevat tutkintapyynnöt tulisivat usein liittymään samoihin tapahtumiin, joiden perusteella nykyisin haetaan lähestymiskieltoa. Parisuhteisiin liittyviin riitaisiin eroihin kytkeytyvät tilanteet olisivat tyypillisimmin niitä, joissa väite vainoamisesta esitetään. Näissä tilanteissa rikosilmoituksilla on usein kytkentänsä myös lasten huoltoon ja tapaamisoikeutta koskeviin riitoihin. Käytännössä erityisesti vainoamiseksi väitettyjen yhteydenottojen oikeudettomuuden arviointi tulee olemaan hankalaa - varsinkin, kun oikeudettomuuden vaatimusta ei edes mainita ehdotetussa tunnusmerkistössä vastaavalla tavalla kuin muissa mietintöön sisältyvissä tunnusmerkistöissä.

Pelkästään vainoamisen tunnusmerkistön lukemalla syntyy vaikutelma, että esimerkiksi haastemiehet voisivat periaatteessa helpostikin syyllistyä virkaa toimittaessaan tunnusmerkistössä tarkoitettuun vainoamiseen. Valtakunnansyyttäjänviraston käsityksen mukaan turhilta soveltamisongelmilta voitaisiin välttyä lisäämällä tunnusmerkistöön sana "oikeudettomasti".

Tahallisuuden osalta Valtakunnansyyttäjänvirasto toteaa, että vainoamisen tunnusmerkistö koostuisi tekotapoja kuvaavista tunnusmerkeistä ja niin kutsuttua abstraktia vaaraa koskevasta on omiaan -edellytyksestä. Tahallisuusvaatimuksen kannalta on omiaan -rakenne on ongelmallinen. Kiistanalaista on, koskeeko tahallisuusvaatimus sitä lainkaan. On omiaan -tunnusmerkki liittyy rikoksen luonteeseen abstraktisena vaarantamiskokona. Vainoamisen rangaistavuus ei edellyttäisi tosiasiallista pelkoa tai ahdistusta. Sen sijaan teon olisi oltava luonteeltaan sellainen, että on olemassa huomattava pelon tai ahdistuksen aiheutumisen mahdollisuus. Asian jatkovalmistelussa saattaisi selvytyden vuoksi olla paikallaan lisätä vainoamisen kriminalisoinnin yksityiskohtaisiin perusteluihin maininta siitä, miten on omiaan -edellytystä tulisi tahallisuuden kannalta arvioida.

Itä-Suomen hovioikeus toteaa, että säädettävänä olevaa lakia on selkiytettävä sen osalta, miten vainoamista koskevaa rangaistussäännöstä on käytännössä sovellettava suhteessa muihin rikoslain rangaistussäännöksiin.

Helsingin käräjäoikeus katsoo, että vainoamisesta esitetty rangaistussäännös ei ole välttämätön, sillä vastaavaan, vakavammaksi arvioitavaan menettelyyn soveltuvat nykyiset rangaistussäännökset kuten esim. laiton uhkaus, vahingonteko, kotirauhan rikkominen, salakuuntelu ja salakatselu. Lievemmissä tilanteissa eli lähinnä silloin, kun sovellettaisiin uutta vainoamissäännöstä, voidaan hakea lähestymiskieltoa, jonka rikkomisuhkana on sakko tai enintään vuosi vankeutta. Vainoamisen kriminalisointi tarkoittaa käytännössä sitä, että teot, jotka nykyisin on kriminalisoitu vasta lähestymiskieltoon määräämisen jälkeen, tulevat rangaistaviksi jo ilman lähestymiskieltopäätöstä ja rangaistusmaksimi nousee kahteen vuoteen. Ottaen huomioon nykyinen rangaistuskäytäntö, rangaistusmaksimin nostamisella ei liene olennaista merkitystä rangaistustasoon.

Kattavasta sääntelystä johtuen on vaikea perustella, mikä on vainoamista koskevan erilliskriminalisoinnin kriminaalipoliittinen tarve. Jos vainoamista ja sen moitittavuutta halutaan esimerkiksi yleissopimuksen tarkoitukseen liittyen korostaa, erilliskriminalisointi saattaa kuitenkin olla tarpeellinen. Toisaalta kriminalisointi ei ole helposti täsmällisesti muotoiltavissa. Yleissopimuksen sanamuotoa voidaan lisäksi pitää siinä määrin epämääräisenä, että se ei perustuslain 8 §:n laillisuusperiaatteen näkökulmasta ja perustuslakivaliokunnan kriminalisointien tarkkarajaisuusvaatimusten vuoksi voi olla sellaisenaan perustana mahdolliselle erilliskriminalisoinnille. Vainoamisen kriminalisoinnin toteuttaminen erityiskriminalisoinnilla aiheuttaa samalla sen ongelman, että on myös mahdollista, että säännöstä tultaisiin arvostelemaan sillä perusteella, että kriminalisoinnin ala on suppeampi kuin yleissopimuksen sanamuoto taikka ainakin yleissopimuksen perustelumuihistossa esitetyt esimerkit vainoamisesta. Tämän vuoksi varauman jättäminen vainoamista koskevaan 34 artiklaan ei ole poissuljettu vaihtoehto.

Käräjäoikeus painottaa sitä, että vainoamiseksi määriteltyjen tekojen uhrilla on kaikissa vakavampia tekoja sisältävissä tapauksissa jo nyt rikosilmoitusmahdollisuus. Käytännössä uhrin eivät läheskään aina sitä käytä, sillä esim. perheväkivaltatapauksen käsittelyn yhteydessä tulee esille tapauksia, joissa pahoinpitelyjä sisältävä väkivalta on jatkunut vuosia tai vuosikymmeniä ilman, että uhri on tehnyt rikosilmoitusta.

Vainoamiseksi määriteltyjen tekojen osalta, joissa on nyt ensin haettava lähestymiskiellon rikkomisena, reagointi riippuu ensisijaisesti uhrin asenteesta ja hänen kyvystään hakea apua. Tilanne tulee olemaan sama, vaikka vainoaminen kriminalisoidaan, sillä kysymyksessä on pääsääntöisesti asianomistajarikos. Näin ollen ongelmaa ei ole mahdollista ratkaista lisäkriminalisoinnilla, joten se on tarpeeton. Sen sijaan on pyrittävä yhteiskunnallisilla toimenpiteillä kuten tiedotuksella ja erilaisilla auttamisjärjestelmillä antamaan uhreille kykyä hakea apua nykyisillä, sinänsä riittävillä säännöksillä. Tekijän näkökulmasta ja hänen oikeusturvansa kannalta on selvempää, että nykyisin kriminalisoimattoman menettelyn osalta hän saa lähestymiskiellon muodossa tiedon siitä, että menettely ei ole sallittavaa ja johtaa jatkuessaan mahdollisesti rangaistukseen.

Lisäksi käräjäoikeus toteaa, että lähestymiskiello on ilmeisesti melko hyvin toimiva ratkaisu esim. häirintätapauksissa, sillä lähestymiskielloihin haetaan harvoin jatkoa normaalisti määrättävälle yhden vuoden tai perheen sisäisissä lähestymiskielloissa kolmen kuukauden lähestymiskiellolle. Tämä puoltaa sitä, että vainoamisen kriminalisointi voidaan katsoa tarpeettomaksi, sillä vakavammat teot on jo nyt kriminalisoitu ilman lähestymiskielloa eikä lisäkriminalisoinnilla ole niihin vaikutusta.

Käräjäoikeus kuitenkin toteaa, että vainoamista koskeva säännös kaventaisi jossain määrin tekijän liikkumisvapautta, mutta henkilöiden oikeus suojaan vainoamisteoilta on selvästi rajoitusta painavampi intressi. CETS 34 artikla edellyttää, että vainoaminen säädetään rangaistavaksi. Ehdotettu rangaistusasteikko sakkoa tai enintään kaksi vuotta vankeutta on käräjäoikeuden mielestä perus- ja ihmisoikeusnäkökulmasta perusteltu.

Oulun käräjäoikeus pitää uudistusta kannatettavana. Sinänsä säännöksessä tarkoitettu käyttäytyminen on jo nykyisin varsin kattavasti rangaistavaa usean eri kriminalisoinnin kautta, esimerkiksi laittoman uhkauksen ja lähestymiskiellon rikkomisen kautta. Rangaistavuuden ala ei kuitenkaan ole aukoton. Lisäksi lähestymiskiellon rikkomisen rangaistavuus edellyttää tietysti jo aiemmin haettua ja määrättyä lähestymiskielloa, jota rikotaan. Kun vainoamisen rangaistavuus ei pidä sisällään tällaista "lisäedellytystä", on tämä parannus asianomistajan asemaan. Tämä on tietysti se, mitä uudistuksella tavoitellaankin.

Käräjäoikeuden kannalta uusi rangaistussäännös voi näkyä juttumäärän lisääntymisenä. Uudistus saattaa toisaalta toki vähentää esimerkiksi lähestymiskielloa ja niiden rikkomisia koskevia asioita. Uusi rangaistussäännös saattaa varsinkin alkuvaiheessa aiheuttaa rajanveto-ongelmia muihin voimassaoleviin säännöksiin, esimerkiksi laittomaan uhkaukseen nähden. Uusi säännös tarkoittaa uutta oikeudellista tulkintakäytäntöä, samoin rangaistusten mittaamisen käytäntöä, mikä saattaa alkuvaiheessa lisätä asian käsittelyyn tarvittavaa työaikaa.

Pirkanmaan käräjäoikeus toteaa, että työryhmän mietinnössä esitetty vainoamista koskeva uusi säännös on perusteltu. Vaikka säännöksen tarkoittama menettely on joskin kriminalisoitu voimassa olevassa lainsäädännössä, kriminalisointi ei ole täydellistä. Myöskään lähestymiskiello ei kaikissa tilanteissa tarjoa riittävän nopeaa suojaa häiritsemistä vastaan. Lähestymiskiellon määrääminen edellyttää, että häiritsijä tavoitetaan tiedoksiantoa varten. Häiritsijän vältellessä tiedoksiantoa hän voi nykytilanteessa jatkaa häirintää ilman sanktiota.

Esityksen vainoamista ja viestintärauhan rikkomista koskevat pykälät voivat jossain tapauksissa käräjäoikeuden mukaan johtaa siihen, että sama asia käsitellään ensin lähestymiskiellon määräämistä koskevana asiana ja myöhemmin, esitutinnan ja syyteharjinnan valmistuttua, rikosasiana. Tällä ei liene kuitenkaan merkittävää vaikutusta tuomioistuinten työmäärän kasvuun.

Vantaan käräjäoikeus toteaa, että mietinnön perusteluistakin ilmenevällä tavalla kysymyksessä oleva ilmiö voi jo nyt tulla eri muodoissaan rangaistavaksi rikoslain useiden eri säännösten kautta. Ehdotetun säännöksen soveltamisala olisi sellainen, että vastaava menettely täyttäisi säännönmukaisesti lähestymiskiellon määräämisen edellytykset ja kiellon määräämisen jälkeen lähestymiskiellon rikkomisen (rikoslain 16 luvun 9 a §) tunnusmerkistön.

Ehdotettu rangaistusasteikko (sakkoa tai vankeutta enintään kaksi vuotta) on ongelmallinen erityisesti suhteessa lähestymiskiellon rikkomisesta säädettyyn enimmäisrangaistukseen (yksi vuosi vankeutta), kun säännösten soveltamisala tulisi selvästikin olemaan paljolti päällekkäinen ja kun lähestymiskiellon rikkomisessa on kysymys itse rikoksen uhriin kohdistuvan moitittavan menettelyn lisäksi viranomaiskiellon rikkomisesta ja siten oikeudenhoitoon kohdistuvasta rikoksesta. Yksityiskohtaisissa perusteluissa lausuttu (sivun 136 ensimmäinen kappale) lieneekin tulkittavissa niin, että työryhmän mielestä tekijä tulisi tuomita rangaistukseen sekä vainoamisesta että lähestymiskiellon rikkomisesta, jos kysymys on lähestymiskiellon voimassaoloaikaan ajoittuvasta menettelystä.

Käräjäoikeuden näkemyksen mukaan säännösehdotus on vielä perusteellisen jatkovalmistelun tarpeessa erityisesti edellä esiin nostettujen ongelmakohtien osalta. Käräjäoikeus huomauttaa lisäksi siitä, että ehdotettu sääntely todennäköisesti johtaa toteutessaan näyttöongelmiin, minkä seurauksena säännöksen käytännön soveltaminen saattaa jäädä ajateltua rajoitetummaksi.

Keskusrikospoliisi viittaa mietinnössä todettuun, että jo nykyään voimassaoleva rikoslainsäädäntö kattaa laajasti, joskaan ei täysin kattavasti, ehdotetun vainoamisen rikostunnusmerkistön mukaisen toiminnan. Tästä näkökulmasta vainoamista koskeva rikostunnusmerkistö on perusteltu, mikäli tunnusmerkistössä mainittuun toimintaan puuttuminen rikosoikeuden keinoin katsotaan perustelluksi. Vainoamista koskeva rikostunnusmerkistö antaa myös poliisille aiempaa laajemmat mahdollisuudet tunnusmerkistössä mainitun toiminnan torjumiseen ja selvittämiseen pakkokeinoin.

Keskusrikospoliisi toteaa, että vainoamista koskevan tunnusmerkistön säätämisen ja soveltamisen yhteydessä on perusteltua huomioida erityisesti se, että tunnusmerkistön täyttymistä joudutaan usein arvioimaan voimakkaasti subjektiivisista lähtökohdista käsin (esim. asianomistajan kokema pelko ja ahdistus). Osa vainoamisen tunnusmerkistötekijöistä ei käytännössä voi olla konkreettisesti ulkopuolisen havaittavissa, vaan toiminnan vastentahtoisuus joudutaan päättämään olosuhteista ja päättelyyn vaikuttaa keskeisesti muun muassa asianomistajan suhtautuminen tekoihin ja ne suorittaneeseen henkilöön. Lähtökohta tulee olla se, että vainoamisen rangaistavuuden perusteena ovat juuri henkilön suorittamat vainoamisen tunnusmerkistöön sisältyvät teot ja niiden kautta syntyvät negatiiviset seuraukset (tekorikosoikeus) eivätkä vainoajaksi katsotun henkilön henkilökohtaiset ominaisuudet, kuten esimerkiksi se, että henkilö itsessään herättää asianomistajassa pelkoa tai ahdistusta.

Keskusrikospoliisi katsoo, että vainoamista koskevan uuden rikosnimikkeen tunnusmerkistötekijät itsessään näyttäisivät antavan mahdollisuuden käyttää tunnusmerkistöä myös järjestäytyneen rikollisuuden torjuntaan, mikä tulisi mahdollisuutena ottaa huomioon myös esityksen perusteluissa ja pykälämuotoilussa.

Varsinais-Suomen poliisilaitos toteaa, että vainoamisen näyttökynnyksen osalta voi tulla jonkin verran ongelmia tutkinnallisesti, mutta käytäntö sitten ohjannee syyttäjä-/oikeuslaitoksen päätösten kautta myös poliisin esitutkintaa.

Suomen Lakimiesliitto ry toteaa, että vainoamisen soveltamisala näyttäisi olevan laajempi kuin laittoman uhkauksen, mutta kenties näiden kahden tunnusmerkistön suhdetta toisiinsa voisi jatkovalmistelussa käsitellä.

Suomen Syyttäjähdistys ry toteaa, että paitsi, että teonkuvaus on laittoman uhkauksen kanssa osin päällekkäinen, myös vainoamisrikoksen tunnusmerkistötekijät ovat siinä määrin "väljät", että rangaistussäännöksestä voidaan ennakoida tulevan oikea "kaatopykälä" mitä moninaisimpiin erilaisiin tilanteisiin. Tarkastelemalla tunnusmerkistöä voisi kuvitella, että vainoamisesta voisi olla kyse esimerkiksi silloin kun työnantaja toistuvasti tarkkailisi työntekijää, selvittääkseen tekeekö tämä töitään vai ei, josta olisi seurauksena työntekijän ahdistumistila tai sen vaara? Vai voisivatko poliisit murto miehen tekemisiä toistuvasti tarkkaillessaan syyllistyä vainoamiseen, jos tarkkailu olisi toistuvaa ja aiheuttaisi murto miehessä ahdistuksen tunteen? Esimerkit ovat kärjistettyjä ja rafaaviakin, mutta kuvastavat teonkuvauksen tunnusmerkistötekijöitten ongelmallisuutta. Yhdistyksen mielestä teonkuvausta on tarkennettava ja lisättävä "oikeudettomuus"-sana teonkuvaukseen ("Joka toistuvasti oikeudettomasti uhkaa..."). Yhdistys ei pidä myöskään ilmaisua "...siten, että se on omiaan aiheuttamaan vainotussa pelkoa tai ahdistusta.." tyydyttävänä. Laittoman uhkauksen teonkuvauksessa edellytetään muun muassa, että uhatulla on perusteltu syy omasta tai toisen puolesta pelätä henkilökohtaisen turvallisuuden tai omaisuuden olevan vakavassa vaarassa. Miksi vainoamisrikokseen on liitetty epämääräinen abstraktinen vaara? Yhdistys ei pidä ehdotettua sanamuotoa tältä osin ollenkaan tyydyttävänä ja esittää sitä korjattavaksi.

Suomen Tuomariliitto ry toteaa, että esityksen mukaan vainoaminen on useissa muissa Euroopan maissa rangaistava teko, joten tällaisen menettelyn kriminalisoiminen myös Suomen lainsäädännössä on paikallaan. Tuomariliitto kuitenkin huomauttaa, että ehdotettua vainoamista vastaavasta menettelystä voidaan jo nykyisin määrätä lähestymiskielto, jonka rikkomisesta on määrätty rangaistus. Ehdotettuun vainoamisrikokseen saattaa liittyä erityisesti tahallisuuden osalta näyttöongelmia.

Professori Jussi Tapani suhtautuu varauksellisesti siihen, että tekotapoihin luetaan tunnusmerkistössä kuvattujen yksilöityjen tekotapojen lisäksi muu niihin rinnastettava tapa. Kyse on Tapanin mielestä lähtökohtaisesti laillisuusperiaatteen näkökulmasta ennakoitavuutta heikentävästä tekotapakuvauksessa. Tässä tapauksessa näyttäisi olevan kuitenkin riittävän painavia perusteita tällaiselle laajennukselle. Tämä johtuu osittain siitä, että ehdotetun teon kuvauksen mukaan rangaistavaa on ”tai muuten näihin rinnastettavalla tavalla vainoaa toista”. Vainoamis-termin käyttö tässä yhteydessä ja näin kielellisesti muotoiltuna kytkee menettelyn relevanteissa suhteissa riittävän tiukasti muihin yksilöityihin tekoverbeihin.

Tapani toteaa, että rikosnimikkeeksi on ehdotettu vainoamista. Tämä on varmasti riittävän neutraali nimeke. Käytännössä perusteluissa kuvataan ansiokkaasti sitä, miten tällainen toiminta toistuvasti esiintyessään on omiaan aiheuttamaan vainotulle pelkoa ja ahdistusta. Ehkä tässä yhteydessä voitaisiin puhua vainoaminen synonyyminä piinaamisesta. Tekijän menettely on omiaan aiheuttamaan paitsi pelkoa ja ahdistusta myös piinaa. Tekijät paitsi vainoavat myös piinaavat teon kohteeksi joutuvia.

Dosentti Riitta Ollila katsoo, että työryhmän esittämä vainoamisen kriminalisointi on sopusoinnussa eurooppalaisen kehityksen kanssa. Vainoamisen kriminalisointi on keino puuttua jatkuvaan häirintään. Kotirauhan rikkominen ja lähestymiskielto voivat tulla sovellettavaksi häirintätilanteissa. Vainoaminen voisi paremmin kattaa häirinnän ja vakavat yksityishenkilöiden väliset riidat kuin yksittäisten kunnianloukkausten käsittely rikosprosessissa.

Amnesty International Suomen osasto ry toteaa, että vainon kriminalisoinnin tarvetta perustellaan mietinnössä ennen kaikkea naisiin kohdistuvaa väkivaltaa ja perheväkivaltaa torjuvalla Euroopan neuvoston yleissopimuksella. Ihmisoikeusnäkökulmasta vaino on kriminalisoitava ennen kaikkea siksi, että vainon uhriksi joutuneet ihmiset saavat osakseen oikeutta ja turvaa. Intensiteetiltään vaihtelevaa, tekemuodoiltaan pääasiassa psykologista väkivaltaa sisältävää vainoa ei ole analysoitu samalla pieteetillä kuin kokemuksiä viestintärauhasta ja sen menettämisestä. Se todellisuus, jossa jopa vuosikausia vainottu ihminen elää, esitellään mietinnössä ohuesti. Tällä on varmasti ollut vaikutusta siihen, miksi työryhmä on päätenyt esittämään vainoa asianomistajarikokseksi, jossa vainossa käytetty väline olisi ratkaiseva syyteoikeuden muuttamiseksi. Mietinnön tärkein lukijakunta, eli kansanedustajat, eivät välttämättä lukemastaan ymmärrä sitä, mitä vainon kohteena ja jatkuvassa pelossa eläminen todella on.

Vainon uhrien näkökulmasta vaino on Amnestyn mukaan kriminalisoitava muun muassa siksi, että lähestymiskieltolainsäädännössä on useita ongelmia. Lähestymiskielloa on vaikea valvoa, ja ilmoitus lähestymiskiellon rikkomisesta on uhrin vastuulla. Kiellon rikkominen johtaa harvoin rangaistukseen, lisäksi sakkorangaistus ei useinkaan ehkäise uusia rikkomuksia. Lähestymiskiellon tuoma suoja on siten heikko, lähestymiskiello ei poista pelkoa. Euroopan neuvoston naisiin kohdistuvan ja perheväkivallan vastainen yleissopimus velvoittaa Suomea kriminalisoimaan vainon. Vaatimuksen taustalla on ajatus siitä, että kriminalisoinnilla mahdollistettaisiin vainon uhrien elämä ilman jatkuvaa, lamauttavaa pelkoa. Työryhmän ehdotus ei sellaisenaan yllä tähän tavoitteeseen.

Mietinnössä esitetään, että syyttäjä voisi nostaa syytteen vainorikoksesta, mikäli teossa käytettäisiin hengenvaarallista välinettä tai erittäin tärkeä yleinen etu vaatisi syytteen nostamista. Sekä uhrien parissa työtä tekevät että itse vainon kohteeksi joutuneet ovat painottaneet, ettei vainossa ole kyse väkivallan teoista, vaan jatkuvan vastentahtoisen seurannan ja siitä syntyvän väkivallan uhan luomasta pelosta. Vainon tuomittavuus ja törkeys olisi arvioitava sen intensiteetin, keston ja sen aiheuttamien psykologisten vammojen perusteella pikemmin kuin käytettyjen välineiden valossa. Olisi myös pohdittava, millä tavoin tekijän piittaamattomuus esimerkiksi lähestymiskielloista voitaisiin huomioida vainon ”törkeyttä” arvioitaessa. Amnesty toteaa olevan perusteltua väittää, että vainon määrittelyminen asianomistajarikokseksi, josta tuomio olisi tyypillisesti sakkorangaistus, on vainon rikosluonteen vähättelyä.

Amnesty katsoo, että vaino on säädettävä virallisen syytteen alaiseksi rikokseksi. Ihmisoikeusnäkökulmasta on perusteltua todeta, että toistuvan väkivallan ja vainon ollessa kyseessä poliisin on aina tehtävä esitutkinta riippumatta siitä, vaatiiko asianomistaja syytteen nostamista tai rangaistusta tekijälle. Näin yhteiskunta viestii naisiin kohdistuvan ja intiimeihin suhteisiin liittyvän väkivallan, jonka jatkumoa vainokin usein on, olevan selkeästi tuomittavaa ja vakava rikos. Euroopan ihmisoikeussopimuksen noudattamista valvova Euroopan ihmisoikeustuomioistuin on tehnyt useita päätöksiä, joissa painotetaan valtion suojeluvollisuutta ja valtion velvollisuutta syyttää ja rangaista. Mikäli vaino jää asianomistajarikokseksi, on vaarana, että suurin osa vainoksi luokiteltavista rikoksista ohjataan sovitteluun. Tämä johtaa uhrin uudelleen traumatisoitumiseen, saattaa johtaa väkivallan uusiutumiseen, uhrin luottamus oikeusjärjestelmään heikkenee, uhrin elämä pelon varjossa jatkuu – tai pahimmassa tapauksessa kokonaan katkeaa. On välttämätöntä, että vainorikoksen syyteoikeutta, rikoksesta langetettavaa rangaistusasetteikkaa ja tuomion ankaroittamisperusteita pohditaan tarkkaan ennen lain säätämistä.

Ensi- ja turvakotien liitto pitää mietinnön mukaista vainoamisen määrittelyä kattavana, mutta tarkentaa tämän lisäksi, että vainoaminen on yksi väkivallan muoto. Vainoamisen määrittelyssä ja tulkinnassa tulisikin korostaa koko väkivaltahistorian tunnistamisen tärkeys ja väkivallan vakavuuden huomioiminen. Väkivallan ilmeneminen ei ole yksittäinen teko, vaan toistuva ja voimakkuudeltaan vaihteleva keino käyttää valtaa toista ihmistä kohtaan, psyykkisiä tai fyysisiä seurauksia aiheuttamalla.

Ensi- ja turvakotien liitto esittää vainoamisen määrittelemistä virallisen syytteen alaiseksi rikokseksi. Syyteoikeus tulisi olla silloinkin, kun vainoamiseen ei ole käytetty hengenvaarallista välinettä. Fyysisen väkivallan tavoin, myös psyykkinen väkivalta, esimerkiksi vallankäyttö, uhkaaminen ja pelottelu, aiheuttaa vakavia seuraamuksia sekä uhrille että hänen lapsilleen. Jos puututaan vain fyysisiin tekoihin ja vammoihin, voitekosten toistuvuus ja väkivallan eri muotojen yhdistyminen jää huomaamatta.

Ensi- ja turvakotien liitto kiinnittää huomiota lapsen aseman korostamiseen vainoamiseen liittyvissä kysymyksissä. Vainoamisen kohdistuessa puolisoon ovat perheen lapset väistämättä osallisina tilanteessa. Vanhempien ongelmien kautta välittyvät väkivallan negatiiviset vaikutukset lapsen elämään. Lapsen reagointi väkivaltaan vaihtelee lapsen iän, kehitystason ja kokemusten mukaan. Lapsen oikeus olla osallisena ja tulla kuulluksi hänen omaa elämäänsä koskevissa asioissa tulee turvata yhteistyössä kaikkien lapsen asioissa toimivien kesken.

Ensi- ja turvakotien liitto toteaa, että vainoamisen kriminalisointi on tärkeää väkivallan uhan alla elävien turvallisuuden parantamiseksi. Jotta se tavoitteiden mukaan tehostaisi yhteiskunnan reagointia vainoamiskäyttäytymistä vastaan ja parantaisi vainoamisen uhriksi joutuneiden henkilöiden asemaa, täytyy rangaistusuhan olla riittävä.

Oikeuspoliittinen yhdistys Demla ry pitää vainoamisen kriminalisointia tärkeänä paitsi perusoikeuksien suojaamisen, myös Suomen eurooppaoikeudellisten velvoitteiden täyttämisen näkökulmasta. Kuten työryhmän esityksessä on mainittu, vainoaminen voi tälläkin hetkellä tulla arvioitavaksi monena eri rikoksena. Joissain tapauksissa vainoaminen ei kuitenkaan välttämättä täytä minkään nykyisen rikoksen tunnusmerkistöä.

Demla ry toteaa, että lähestymiskielto ei sellaisenaan luultavasti vaikuta vainoamisen esiintymiseen, vaan sen mahdollisuudet ovat lähinnä vainoamisen jatkumisen estämisessä. Kuitenkin jo ennen kieltoa tapahtuneen vainoamisen seuraukset saattavat olla niin vakavat, että Demla ry näkee itsenäisen rangaistussäännöksen olemassaolon tärkeänä. Kriminalisointi olisi myös signaali siitä, että vainoamisen kaltainen toiminta katsottaisiin yhteiskunnallisesti moitittavaksi toiminnaksi.

Viestinnän Keskusliitto ry:n mielestä vainoamiskriminalisoinnin yksityiskohtaisissa perusteluissa (s. 135) todetaan perustellusti, ettei rikoksen tunnusmerkistöä täytä tiedotusvälineiden suorittama tarkkaileminen tai yhteydenotot, joka on sananvapauden perusteella oikeutettua.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos kannattaa työryhmän ehdotusta vainoamisen kriminalisoimiseksi ja näkee, että sille on olemassa kansallisia perusteluja. Tähän asti viranomaisilla on ollut hyvin vähän keinoja puuttua vainoamiseen ja suojella vainottua toistuvalla vainoamisen muodossa tapahtuvalla väkivallalla. Käytäntö on osoittanut, että lähestymiskielto ei ole ollut riittävä suojelemaan vainoamisen kohteena olevaa.

Vainoaminen on THL:n näkökulmasta yksi lähisuhdeväkivallan muoto, jolla voi olla vakavat psyykkiset, fyysiset ja sosiaaliset seuraukset sekä vainotulle että hänen mahdollisille lapsilleen sekä muille sukulaisille ja läheisille. Vainoamisen seurauksena pelosta ja ahdistuksesta voi tulla elämää hallitseva olotila, joka sekä rajoittaa että lamauttaa ihmisen toimintakykyä ja heikentää elämänlaatua. Parisuhdeväkivallalle tyypillistä on, että sille altistuvat myös perheessä elävät lapset. THL:n näkökulmasta lain valmistelussa olisi syytä erikseen huomioida perheessä vainoamiselle altistuneiden lasten asema ja määrittellä näissä tilanteissa myös lapset rikoksen uhreiksi. Mietinnössä lapset mainitaan ainoastaan esimerkkinä, kun uhkaaminen sisältää kolmanteen nähden toteuttavan uhan.

Vainoamisen vakavuus ja pitkäaikainen kärsimys sekä vainotulle että hänen perheenjäsenilleen tulisi paremmin huomioida myös vainoamisen vakavuusasteissa. THL esittää, että vainoamisen vakavuusasteissa olisi käytössä myös rikoksen törkeä tekemuoto, vastaavasti kun on esitetty törkeää kunnianloukkausta.

Exit – pois prostituutiosta ry kannattaa vainoamisen kriminalisointia. Erityisesti naisiin kohdistuvalle väkivallalle on tyypillistä, että tekijä toistuvasti esimerkiksi laittomilla uhkauksilla, kotirauhan rikkomisella ja kunnianloukkauksen tapaisilla rikoksilla vainoaa uhria aiheuttaen pelkoa ja ahdistusta. Tämä on tyypillistä erityisesti eron jälkeen, jolloin jo usein parisuhteessa alkanut väkivalta saa vainoamisen piirteitä.

Työryhmämietinnön esityksen mukaan vainoaminen olisi asianomistajarikos, mutta myös syyttäjällä olisi syyteoikeus, jos vainoamiseen on käytetty hengenvaarallista välinettä tai jos erittäin tärkeä yleinen etu vaatii syytteen nostamista. Tämän voi yhdistyksen mukaan tulkita siten, että yhteiskunnan silmissä vainoamisesta tekee ”vakavan” ainoastaan hengenvaarallisen välineen eli fyysisen väkivallan käyttö. Tällainen rajaus ei tunnista vainoamisen vakavaa psykologista ulottuvuutta. Yhdistys katsoo, että vainoamisesta pitäisi tehdä virallisen syytteen alainen rikos, jotta se olisi linjassa muun lainsäädännön kehityksen kanssa. Lisäksi vainoamisen kvalifiointiperusteina pitäisi olla sekä tekijän ja uhrin läheinen suhde että tekijän uhriin aikaisemmin kohdistama väkivalta.

Työryhmän esityksen mukaan ”vainoaminen olisi luonteeltaan kriminalisointi, jossa yhdeksi rikokseksi katsottaisiin mahdollisesti hyvinkin pitkän ajan kuluessa useilla osateoilla toteutettu rikos.” Yhdistys katsoo, että tässäkin yhteydessä on syytä nostaa esiin lähisuhteissa tapahtuvan väkivallan luonne: tekijä voi aiheuttaa uhrille vakavaa psykologista traumatisoitumista lain silmissä ”vähäpätöisiltä” näyttävillä teoilla, jotka ovat tapahtuneet pitkällä aikavälillä, jopa kymmenien vuosien aikana. Kun oikeussalissa käsitellään vain yhtä tekoa kerrallaan, lähisuhdeväkivallan kokonaiskuvan ymmärtäminen hämärtyy ja tuomiot jäävät pieniksi. Vainoamiseen kuuluu olennaisena osana monta erillistä tekoa, siksikin se on jo lähtökohtaisesti vakava rikos ja pitäisi ehdottomasti säätää virallisen syytteen alaiseksi rikokseksi.

PsyJuridica Oy kannattaa työryhmän esitystä vainoamisen kriminalisoimisesta myös Suomessa, koska siihen on selkeä peruste, ottaen huomioon ne oikeudelliset suojattavat intressit, joita vainoamisella törkeästi ja toistuvasti loukataan. Vainoamisen tunnusmerkistön rakenne on työryhmän mietinnössä onnistuneesti rakennettu ja perusteltu. PsyJuridica Oy toteaa, että esityksestä ei ilmene, miksi vainoamisen osalta on päädytty 25 lukuun eikä yksityisyyden, rauhan ja kunnian loukkaamista koskevan rikoslain 24 lukuun,

ottaen huomion, että vainoamiseen liittyvä käyttäytyminen liittyy läheisesti tekemuotoihin, jotka on kriminalisoitu nykyään molemmissa edellä mainituissa luvuissa.

PsyJuridica Oy katsoo, että mahdollisessa tulevassa hallituksen esityksestä tulisi poistaa sen kaltaiset lauseet, jotka antavat vaikutelman siitä, että lähestymiskiellon rikkomisen osalta olisi kyse vainoamiseen liittyvän tekotavan kriminalisoinnista. Lähestymiskiello on vainoamiselle altistuneen henkilön turvaamistoimenpide, jonka rikkomisesta on säädetty sanktio. Kyse on siis käsitteellisesti jostakin aivan muusta kuin siitä, että vainoaminen sanktioidaan.

Ottaen huomioon lähestymiskiellon rikkomisten suuren lukumäärän ja yleisyyden PsyJuridica Oy katsoo, että olisi varsin perusteltua esittää myös elektronisen valvonnan käyttöön ottamista Suomessa, ja sitten tehostaa lähestymiskiellon merkitystä turvaamistoimenpiteenä.

PsyJuridica Oy toteaa, että vainoaminen on tekotapana ja käyttäytymismuotona sellainen, joka loukkaa vakavasti ihmisen itsemääräämisoikeutta, itsetuntoa, sekä kokonaisuudessaan mahdollisuutta viettää normaalia laadukasta ja tasapainoista elämää. Huomattava osa vainoamisen kohteena olevista henkilöistä kokee menettäneensä kontrollin omaan elämäänsä. PsyJuridica Oy:n kokemuksen mukaan vainoajat oppivat myös toimimaan tavalla, joka ei ole tällä hetkellä Suomessa sanktioitua, mutta siitä huolimatta saa aikaan heidän kohteessaan toivotun vaikutuksen. Tältä osin PsyJuridica Oy pitää tärkeänä, että hallituksen esityksestä ei jäisi sellaista kuvaa, että vainoamisen kriminalisoinnin tarve olisi miltään osin kyseenalainen – mielikuva, joka tällä hetkellä väistämättä syntyy työryhmän omassa mietinnössä esitetyistä kannanotoista.

PsyJuridica Oy katsoo, että mietinnössä sivulla 135 käytetty käsite ”psykykinen ongelma” on kyseenalainen ja epämääräinen, ja suosittaakin, että työryhmä tarvittaessa muuttaa käsitteen ”psykykiseksi oireeksi”. Kun ottaa huomioon ne tapaukset, joita käytännössä on esiintynyt sekä mm. Ruotsissa käytössä olevan rangaistusasteikon, voitaneen myös ajatella, että olisi perusteltua korottaa vainoamisen rangaistusasteikkoa siitä, mitä työryhmä on esittänyt. Hallituksen esityksen tulisi kuvata sitä, miten suomalainen yhteiskunta suhtautuu tämän kaltaiseen menettelyyn, jolla toisen ihmisen psykykinen hyvinvointi traumatisoidaan hyvin vakavasti ja pahimmassa tapauksessa jopa pysyvästi.

3.5 Lainkonkurrenssi

Työryhmä on esittänyt, että päällekkäisistä kriminalisoinneista mahdollisesti seuraavat ongelmat ratkaistaan yleisten lainkonkurrenssioppien mukaisesti.

Lausunnonantajista **liikenne- ja viestintäministeriö, sisäasiainministeriö, sosiaali- ja terveystieteiden ministeriö, Eduskunnan oikeusasiamies, Valtioneuvoston oikeuskansleri, tietosuojavaltuutettu, Helsingin kärjäoikeus, Oulun kärjäoikeus, Pirkanmaan kärjäoikeus, Poliisihallitus, Varsinais-Suomen poliisilaitos, Suomen Asianajajaliitto ry, Suomen Lakimiesliitto, Julkiset oikeusavustajat ry, Suomen Tuomariliitto ry, dosentti Riitta Ollila, OTL Riku Neuvonen, Amnesty International Suomen osasto ry, Enar-Finland ry, Ensi- ja turvakotien liitto, Julkisen sanan neuvosto, Naisjärjestöt yhteistyössä ry, Oikeuspoliittinen yhdistys Demla ry, Oikeustoimittajat ry, Päätoimittajien yhdistys ry, Suomen Journalistiliitto, TeliaSonera Finland Oyj, Viestinnän Keskusliitto ry** sekä **Terveyden ja hyvinvoinnin laitos** kannattavat työryhmän ehdotusta. **Valtakunnansyyttäjänvirasto, Itä-Suomen hovioikeus, Vantaan kärjäoikeus, Keskusrikospoliisi, Suomen Syyttäjäyhdistys ry** sekä **professori Jussi Tapani** katsovat, että konkurrenssitilanteet tulisi ratkaista selvästi jo säädöstehtävissä tai lain esitöissä.

Valtakunnansyyttäjänvirasto toteaa, että lainkonkurrenssiopeista ei ole juurikaan käytännön apua tilanteissa, joissa kahdella tapaukseen soveltuvalla rikostunnusmerkistöllä suojataan samaa oikeushyvää eikä kummassakaan säännöksessä ole mainintaa toissijaisuudesta tai muutenkaan mekanismeja konkurrenssitilanteen ratkaisemiseksi. Tällainen tilanne on käsillä laittoman uhkauksen ja ehdotetun vainoamisen kohdalla.

Valtakunnansyyttäjänvirasto katsoo, että vainoamista koskevan rikoslain 25 luvun 7 a §:n yksityiskohtaisissa perusteluissa ei ole ilmaistu oikeusohjetta vainoamisen ja laittoman uhkauksen välisen konkurrenssitilanteen ratkaisemiseksi. Perustelut ovat tältä osin hyvin ylimalkaiset. Näin ylimalkaisilla lausumilla lainkäyttäjää ei juurikaan auteta hankalassa soveltamistilanteessa. Parasta olisi, jos konkurrenssitilanteet ratkaistaisiin selväsanaisesti jo säädöstehtävissä. Asian jatkovalmistelussa tulisi pohtia tilanteeseen sopivaa ratkaisumallia.

Itä-Suomen hovioikeus toteaa, että ehdotettu vainoamista koskeva rangaistussäännös sisältää työryhmän toteamin tavoin osittain päällekkäisyyksiä joidenkin muiden rikoslain rangaistussäännösten kanssa. Työryhmän laatimia perusteluja vainoamista koskevan rangaistussäännöksen soveltamisen osalta ei voida kuitenkaan pitää riittävinä. Hovioikeus pitää tarpeellisenä, että lain jatkovalmistelussa pohditaan tarkemmin niitä käytännön lainsoveltamiseen liittyviä ongelmia, joita tulee tilanteissa, joissa vainoamisen tunnusmerkistön toteuttavassa menettelyssä samalla on toteutettu myös jonkun muun rikoksen tunnusmerkistö. Hovioikeus katsoo, että säädettävänä olevaa lakia on selkiytettävä sen osalta, miten vainoamista koskevaa rangaistussäännöstä on käytännössä sovellettava suhteessa muihin rikoslain rangaistussäännöksiin.

Hovioikeuden laamanni Esko Randelin ehdottaa lisäksi pohdittavaksi, voisiko vainoamista koskevasta rangaistussäännöksestä tehdä ns. kaatopaikkapykälän, jossa vainoamisesta tuomittaisiin ”jollei teosta muualla säädetä rangaistusta” eli siten, että ensisijaisesti tuomittaisiin niistä rikoksista, joiden tunnusmerkistön menettely täyttää ja vasta tämän jälkeen vainoamisesta. Mikäli vainoamista koskeva rangaistussäännös toteutetaan työryhmän ehdottamalla tavalla siten, että usean rikoksen tunnusmerkistön täyttävästä menettelystä tuomitaan rangaistus yhden rubriikin alla, se muuttaa vallitsevaa rikosoikeudellista ajattelua.

Vantaan käräjäoikeus toteaa, että ehdotetun vainoamissäännöksen säätäminen johtaisi väistämättä lainkonkurrenssiongelmien syntymiseen. Nämä ongelmat ovat esillä vain lyhyesti työryhmän säännösehdotuksen yksityiskohtaisissa perusteluissa (sivu 136). Käräjäoikeuden käsityksen mukaan puheena oleva problematiikka edellyttäisi perusteellisempaa pohdintaa ja ratkaisujen nostamista perusteluista säännöstasolle.

Keskusrikospoliisi toteaa, että jo tuomittujen rikosten sisällyttäminen vainoamisen tunnusmerkistötekijöiksi ei mietinnön mukaan olisi mahdollista (ne bis in idem -periaate). Osateot on kuitenkin mainittu uhkaamista ilmentäviksi tunnusmerkistötekijöiksi, jotka ennen tuomiota voidaan sisällyttää vainoamisen tekotavoiksi. Lainkonkurrenssin avulla ratkaistaan, tuomitaanko rikokset erikseen vai sisällytetäänkö ne tekoina vainoamisen tunnusmerkistön alle. Tämä on tutkintataktisesti merkittävä seikka, sillä jos syntyy epäily vainoamisrikkoksen olemassaolosta, on harkittava, lähetetäänkö edellä mainittuja yksittäisiä rikoksia syyteharkintaan erikseen vai lykätäänkö lähettämistä ja odotetaan vainoamisrikkoksen tunnusmerkistön täyttymistä. Tämä seikka on perusteltua tuoda esiin esimerkiksi koulutuksessa.

Suomen Syyttäjähdistys toteaa, että ehdotetun vainoamisen ja laittoman uhkauksen tunnusmerkistöt ovat osin ”päällekkäiset”, niillä on sama suojeluobjekti, eikä kummasakaan säännöksessä ole toissijaisuuslauseketta, jonka nojalla konkurrenssitilanne voitaisiin ratkaista. Eivät edes mietinnön yksityiskohtaiset perustelut tarjoa ohjetta tilanteen ratkaisemiseksi. Yhdistyksen näkemyksen mukaan konkurrenssitilanteen ratkaisemiseksi tulee lainkohtiin säätää tarvittavat toissijaisuuslausekkeet ja/tai lain esitöiden tulisi sisältää selkeät ja yksityiskohtaiset perustelut ja ohjeet ongelmatilanteen ratkaisemiseksi. Mikäli tarkoitus on, että molemmat lainkohdat tulevat sovellettaviksi yhtä aikaa, se on syytä sanoa suoraan ja selvästi (kuten esim. lapsiin kohdistuvat seksuaalirikokset; esitöissä on nimenomaisesti sanottu, että tunnusmerkistöillä ei ole toisensa korvaavaa lainkonkurrenssivaikutusta HE 6/1997 s. 182, jos lapsi on pakotettu sukupuoliyhteyteen, sovelletaan lisäksi luvun 1–3 § jne).

Professori Jussi Tapani toteaa jäävän jossain määrin epäselväksi, mitä mietinnössä tarkoitetaan viestintärauhan rikkomisen osalta virkkeellä (s. 118) ”jos taas viestit loukkaavat vastaanottajansa kunniaa tai sisältävät uhkauksia, viestit voivat sisältönsä perusteella tulla arvioitavaksi kunnianloukkausta tai laitonta uhkausta koskevien säännösten näkökulmasta. Tällöin sovelletaan yleisiä lainkonkurrenssia koskevia periaatteita”. Onko tarkoituksena, että lainkäyttäjälle ei anneta tätä konkreettisempaa tulkintatukea lainkonkurrenssiongelman ratkaisemiseen? Viitatus yleiset lainkonkurrenssia koskevat periaatteet ovat tunnetusti varsin ylimalkaisia, jolloin ainakin säännösten voimaantulon jälkeen alkuvaiheessa voi syntyä epäyhtenäistä tulkintakäytäntöä. Tapani pitäisi toivotta-

vana, että tätä lainkonkurrensia koskevaa problematiikkaa voitaisiin avata hieman laajemmin (ks. myös s. 136 perustelut). Onko siis ajateltavissa, että viestien ollessa riittävän uhkaavia sovelletaan sekä laitonta uhkausta että viestintärauhan rikkomista koskevaa tunnusmerkistöä? Säännösten pohjalla olevat oikeushyvät eivät ainakaan perustelujen mukaan näyttäisi olevan täysin identtiset, joten lienee ajateltavissa, että tällaisissa tilanteissa sovellettaisiin kumpaakin rikossäännöstä.

Edelleen Tapani kysyy, miksi häiriösoittojen ja -viestien tilanteessa tuomittaisiin ainoastaan vainoamisesta? Eikö vainoamisella ja viestintärauhan rikkomisella ole jossain määrin erilaiset suojeluobjektit? Jos hyväksytään sivulla 136 esitetyt perustelut, niin ne ovat Tapanin mukaan jossain määrin ristiriidassa sivulla 118 laittomasta uhkauksesta lausuttujen perustelujen kanssa.

Tapani kiinnittää huomiota myös ampuma-aseella uhkaamista koskevaan esimerkkiin. Onko tarkoitus, että tällaisessa tilanteessa tuomitaan erikseen sekä laittomasta uhkauksesta että vainoamisesta? Vainoamiskriminalisoinnin tarpeellisuutta arvioitaessa on nimenomaan korostettu, että yhtenä perusteena on laittoman uhkauksen rangaistavuuden alan riittämättömyys. Vainoamisessa on kyse sellaisen toiminnan kriminalisoinnista, joka ei vielä kaikilta osin täyttäisi laittoman uhkauksen tunnusmerkistöä. Tapanin käsityksen mukaan vainoamisen ja laittoman uhkauksen taustalla oleva oikeushyvä on käytännössä lähes identtinen. Näin ollen saattaisi olla perusteltua tuomita vain jommastakummasta rikoksesta, kun kyse on riittävän vakavasta laittomasta uhkauksesta.

OIKEUSMINISTERIÖ
JUSTITIEMINISTERIET

ISSN-L 1798-7105
ISBN 978-952-259-235-4 (PDF)

Oikeusministeriö
PL 25
00023 VALTIONEUVOSTO
www.om.fi

Justitieministeriet
PB 25
00023 STATSRÅDET
www.jm.fi